

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο

Αθηνών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

**«MBA-Στρατηγική Διοίκηση και
Ανταγωνιστικότητα» (MBA in Strategic Management
and Competitiveness)**

Η Ελλάδα ως προορισμός Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Ξουραφάς Κωνσταντίνος

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Τσιάπα Μαρία

Αθήνα, Μάρτιος 2022

Περιεχόμενα

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
2	Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	12
2.1	ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΑΞΕ.....	12
2.1.2	Βασικοί Τύποι ΑΞΕ.....	14
2.1.3	Βασικές Μορφές ΑΞΕ και τα χαρακτηριστικά τους	17
2.2	Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ	20
2.2.1	Θετικές Επιδράσεις των ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής	20
2.2.2	Δυσλειτουργίες των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής και ο ρόλος του Κράτους.....	23
3	ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ.....	25
3.1	ΤΟ ΕΚΛΕΚΤΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ (ΟΛΙ) ΤΟΥ DUNNING	25
3.2	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΑΞΕ	27
3.3	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΑ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΑΞΕ.....	31
3.3.1	Κατηγορίες Κινήτρων και παραδείγματα εφαρμογής τους σε χώρες της Ευρώπης	32
4	ΤΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	40
4.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ / ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΑΞΕ.....	40
4.1.1	Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα πριν την δημιουργία του ΕΛ.Κ.Ε.....	40
4.1.2	Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα μετά την δημιουργία του ΕΛ.Κ.Ε.....	43
4.2	ΤΟ ΕΠΙΧΙΕΡΕΙΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	49
4.3	ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	52
4.4	ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΑΞΕ	58
4.5	ΟΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΑΞΕ.....	61

4.6	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	62
5	Η ΕΙΣΡΟΗ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	67
5.1	ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΙΣΡΟΗΣ ΑΞΕΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	67
5.1.1	Περίοδος 1950-1970.....	67
5.1.2	Περίοδος 1971- 1990.....	67
5.1.3	Περίοδος 1990-2007.....	68
5.1.4	Περίοδος 2007-2021	69
5.2	Η ΕΙΣΡΟΗ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΛΛΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ	70
5.3	ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΑΞΕ.....	72
5.4	ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ	74
6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	77
7	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	80
7.1	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80
7.2	ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	81
7.3	ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	84

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Αριθμός εργαζομένων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2022, επεξεργασία από Enterprise GREECE	60
Πίνακας 2. Εκπαιδευτικό επίπεδο του ελληνικού εργατικού δυναμικού, Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2022, επεξεργασία από Enterprise Greece	60

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διαγράμματα 2 Άμεσες ξένες επενδύσεις: Ετήσιες Εισερχόμενες ροές ΑΞΕ (δολάρια) σε ποσοστό του ΑΕΠ. Πηγή: UNCTAD.....	72
Διαγράμματα 3. Καθαρές εισροές ΑΞΕ ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων κατά την περίοδο 2011-2021 (σε εκατομμύρια ευρώ) Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος	74

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1. Συνολικές και ανά κλάδο κατά κεφαλήν ΑΞΕ στην Ελλάδα (2008). Πηγή: Petrakou (2013)	76
---	----

Η Ελλάδα ως προορισμός Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Περίληψη

Σημαντικοί όροι: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, Ελλάδα, Επενδυτικό Περιβάλλον

Σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι να κατανοήσουμε ότι οι ανεπτυγμένες οικονομίες όπως η Ελλάδα, είναι ικανές να εξελιχθούν μακροχρόνια, εφόσον είναι σε θέση να αντιληφθούν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και να προσαρμόσουν το ευρύτερο εξωτερικό και εσωτερικό περιβάλλον τους βασισμένα σε αυτά, ώστε να είναι σε θέση να προσελκύσουν άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ). Αρχικά, παρουσιάζονται σε θεωρητική βάση οι ορισμοί όπως έχουν ειπωθεί από παγκόσμιους φορείς και από διακεκριμένους οικονομολόγους και οι κατηγορίες των ΑΞΕ, που παρατηρούνται στο επενδυτικό περιβάλλον και πως επιδρούν στις χώρες υποδοχής. Επίσης, τέθηκε το γενικό πλαίσιο συνθηκών και πολιτικών που είναι ικανές να προσελκύσουν τις ΑΞΕ σε μια χώρα. Αφού παρατέθηκαν οι ορισμοί των ΑΞΕ και καταγράφηκαν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα τους στις χώρες υποδοχής, Εξετάστηκε η πολιτική και οικονομική στρατηγική που ακολουθεί το ελληνικό κράτος και το κατάλληλο επενδυτικό σχέδιο με τα απαραίτητα κίνητρα, που έχει θεσπίσει για την προσέλκυση ΑΞΕ στην χώρα μας. Κατέστη αναγκαίο λοιπόν, να μελετηθούν τα κίνητρα και οι πολιτικές αυτές ώστε να επιτευχθεί το συγκεκριμένο εγχείρημα. Προκειμένου, να αναλυθεί το επενδυτικό σχέδιο που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα, έπρεπε να γίνει μια αναφορά στη διαχρονική εξέλιξη εισροών ΑΞΕ στην χώρα, δηλαδή πότε παρατηρήθηκαν οι πρώτες εισροές ΑΞΕ και πως εξελίχθηκαν ανά τα χρόνια. Έπειτα έγινε καταγραφή των χωρών απ' όπου προέρχονται οι ΑΞΕ και σύγκριση των εισροών ΑΞΕ μεταξύ Ελλάδας και χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης τις μορφές, καθώς και χωρική κατανομή των ΑΞΕ, δηλαδή σε ποιες γεωγραφικές περιοχές συναντώνται και για ποιον λόγο δραστηριοποιούνται σε αυτές. Τέλος, κατανοώντας τη συνολική εικόνα των ΑΞΕ στην Ελλάδα, παρατίθεται η άποψή μας και καταλήγουμε σε χρήσιμα συμπεράσματα, για τις αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν, με σκοπό η Ελλάδα να γίνει πιο ελκυστική σε ξένες επενδύσεις.

Greece as a destination for Foreign Direct Investments

Summary

Important terms: Foreign Direct Investments, Greece, Investment Environment

The purpose of this specific diplomatic work is to understand that developed economies such as Greece are capable of long-term development, as long as they are able to perceive their comparative advantages and adapt their wider external and internal environment based on them, so that they are in position to attract foreign direct investment (FDI). Initially, the definitions as stated by global bodies and distinguished economists and the categories of FDI, which are observed in the investment environment and how they affect the host countries, are presented on a theoretical basis. Also, the general framework of conditions and policies capable of attracting FDI to a country was set. After listing the definitions of FDI and listing their advantages and disadvantages in the host countries, the political and economic strategy followed by the Greek state and the appropriate investment plan with the necessary incentives, which it has established to attract FDI to our country, were examined. It therefore became necessary to study these motivations and policies in order to achieve the specific project. In order to analyze the investment plan that Greece must follow, a reference had to be made to the long-term development of FDI inflows in the country, i.e. when the first FDI inflows were observed and how they evolved over the years. Then there was a record of the countries from which FDI originates and a comparison of FDI inflows between Greece and countries of the European Union, the forms, as well as the spatial distribution of FDI, i.e. in which geographical areas they are found and why they are active in them. Finally, understanding the overall picture of FDI in Greece, we present our point of view and come to useful conclusions about the changes that must be made, in order to make Greece more attractive to foreign investments.

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα που πραγματεύεται η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, είναι πλέον επίκαιρο, διότι μετά από την οικονομική κρίση την περίοδο (2008-2018) και τώρα την υγειονομική κρίση που βιώνουμε παγκοσμίως, καθίσταται απαραίτητο να ερευνήσουμε όλοι μαζί, αλλά και κάθε χώρα ξεχωριστά τις προοπτικές ανάπτυξής της. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη μιας χώρας και την βοηθούν να ξεπεράσουν δυσκολίες όπως ο Covid-19. Εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει πως υπάρχει μια θετική σχέση ανάμεσα στις άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) και στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Στην Ελλάδα η έλλειψη ΑΞΕ είναι εμφανής και παρατηρείται πριν ακόμα ξεσπάσει η κρίση του 2009. Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης διογκώθηκε αυτή η έλλειψη εισροών ξένων επενδύσεων στην χώρα και οδηγήθηκαμε σε δυσάρεστα αποτελέσματα όπως μείωση του συνολικού ΑΕΠ της χώρας και κατά συνέπεια του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Η οικονομία της χώρας συρρικνώθηκε και ουσιαστικά η χώρα περιήλθε σε μια ακόμη δύσκολη καμπή στην ιστορία της. Αξίζει να αναφερθεί, πως το χαμηλό ποσοστό άμεσων ξένων επενδύσεων στην χώρα αποτελεί μείζον πρόβλημα και για άλλα οικονομικά μεγέθη όπως η ανεργία που είναι υψηλή στην Ελλάδα ήτοι 13,4%, αλλά επηρεάζει αρνητικά και την καινοτομία της χώρας. Από την στιγμή που δεν μεταφέρεται νέα τεχνογνωσία μέσω των ΑΞΕ η χώρα παραμένει σε χαμηλά ποσοστά παραγωγικά κοντά στο 54%. Στόχος λοιπόν αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι, να μελετήσει και να προτείνει εκείνους τους τρόπους ,που θα κάνει την Ελλάδα έναν από τους κύριους προορισμούς ΑΞΕ παγκοσμίως.

Στο πρώτο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας γίνεται μια εισαγωγή στην έννοια των άμεσων ξένων επενδύσεων, παρουσιάζοντας τους ορισμούς που έχουν δώσει διεθνείς φορείς για τις ΑΞΕ όπως ο WTO και ο OECD. Ύστερα θα παρουσιαστούν οι κατηγορίες των ΑΞΕ και πως επιδρούν στις χώρες υποδοχής. Κάθε κατηγορία επηρεάζει με διαφορετικό τρόπο την χώρα υποδοχής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στα κίνητρα προσέλκυσης ΑΞΕ, με σκοπό να καθοριστεί το γενικό πλαίσιο συνθηκών και πολιτικών, με στόχο την προσέλκυση ΑΞΕ σε παγκόσμια κλίμακα. Μελετώνται οι νομικοί και θεσμικοί παράγοντες που επιβάλλεται να έχει κάθε χώρα, προκειμένου να προσελκύσει άμεσες ξένες επενδύσεις.

Στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται τα πολιτικά χαρακτηριστικά, το θεσμικά χαρακτηριστικά και τα κίνητρα που περιλαμβάνει το επενδυτικό πλαίσιο της Ελλάδας. Ουσιαστικά, περιλαμβάνει τον στρατηγικό σχεδιασμό που υλοποιεί η Ελλάδα, ώστε να φτιάξει ένα ιδανικό κλίμα για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται έρευνα για την εισροή των ΑΞΕ στην Ελλάδα. Αρχικά περιγράφεται η διαχρονική εξέλιξη εισροής ΑΞΕ στην χώρα. Δεύτερον παρουσιάζονται οι χώρες από τις οποίες προέρχονται οι ΑΞΕ. Τέλος, γίνεται διάκριση της χωρικής οργάνωσης των ΑΞΕ σε περιφέρειες μέσα στην χώρα και σχολιάζουμε τις

τάσεις που είναι εμφανείς στην Ελλάδα και προτείνουμε αλλαγές που θα βοηθήσουν την χώρα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται τα συμπεράσματα μας και αξιολογούνται όλα όσα έχουμε αναφέρει στα προηγούμενες ενότητες.

2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΑΞΕ

Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των τελευταίων δεκαετιών αποτελεί η εντυπωσιακή αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην παγκόσμια οικονομία. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) αποτελούν βασικό στοιχείο σε αυτήν την ταχέως εξελισσόμενη διεθνή οικονομική ολοκλήρωση, που αναφέρεται και ως παγκοσμιοποίηση. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας μας, οι ΑΞΕ αποτελούν το κύριο μέσο για την επίτευξη της παγκόσμιας ανάπτυξης και ευημερίας μεταξύ διαφορετικών οικονομιών και συνάμα χωρών. Εμπειρικές ενδείξεις έχουν επιβεβαιώσει τη θετική σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής μεγέθυνσης στην χώρα υποδοχής. Αποτελεί επίσης σύνηθες θέμα αντιπαράθεσης και διαλόγου, τόσο στα οικονομικά forums μεταξύ των οικονομολόγων, αλλά και σε διεθνείς οργανισμούς οι κυριότεροι εκ των οποίων είναι: ο παγκόσμιος οργανισμός εμπορίου – World Trade Organization (WTO), η παγκόσμια τράπεζα – World Bank (WB), το συμβούλιο των χωρών που ανήκουν στον ΟΑΣΑ ή αλλιώς (OECD) και το διεθνές νομισματικό ταμείο – International Monetary Fund (IMF). Γεννάται εύλογα λοιπόν το ερώτημα «τι σημαίνουν άμεσες ξένες επενδύσεις;» και «γιατί είναι τόσο χρήσιμες για τις κοινωνίες μας και για κάθε κράτος ξεχωριστά;».

Σύμφωνα με τους ορισμούς του IMF και του OECD (1999), που είναι ευρέως αποδεκτοί, οι άμεσες επενδύσεις αντικατοπτρίζουν τον στόχο και το διαρκές συμφέρον, που έχει ο άμεσος επενδυτής μια οικονομία, από την απόκτηση μιας επιχείρησης που ανήκει σε έναν έταιρο επενδυτή, που κατοικεί σε αλλοδαπή χώρα. Οι επιχειρήσεις άμεσων επενδύσεων είναι εταιρείες, οι οποίες μπορεί να είναι είτε θυγατρικές, δηλαδή ο άμεσος επενδυτής της μητρικής εταιρίας κατέχει πάνω από το 50% της δύναμης ψήφου, είτε συνεργατικές όπου κατέχει μεταξύ 10% και 50% του δικαιώματος ψήφου, ή μπορεί να είναι ΑΞΕ με την μορφή υποκαταστημάτων που ουσιαστικά ανήκει το 100% των ψήφων στην μητρική. Ουσιαστικά ο άμεσος ξένος επενδυτής επιβάλλεται να κατέχει ένα ποσοστό μεγαλύτερο του 10% των κοινών μετοχών. Πρέπει λοιπόν να ισχύει αυτό το ελάχιστο ποσοστό, ώστε μια ξένη επένδυση να χαρακτηρίζεται ως άμεση. Το διαρκές συμφέρον συνεπάγεται με το διαρκές ενδιαφέρον, που δείχνει ο άμεσος επενδυτής για την αλλοδαπή επιχείρηση που έχει πλέον στο χαρτοφυλάκιο του ως περιουσιακό του στοιχείο. Από την στιγμή που συνάπτουν σχέσεις οι δύο επενδυτές μεταξύ τους, δημιουργείται μία μακροχρόνια σχέση αμοιβαίας ανταλλαγής κεφαλαίων, τεχνογνωσίας, καινοτομίας, επιχειρηματικότητας, στρατηγικής marketing και του know-how. Η άμεση επένδυση επιτρέπει στον άμεσο επενδυτή να αποκτήσει πρόσβαση στην οικονομία της επιχείρησης, που επενδύει μέσω ΑΞΕ, κάτι που διαφορετικά δεν θα μπορούσε να κάνει. Ουσιαστικά η μητρική επιχείρηση έχει την δυνατότητα να επηρεάσει τις διαδικασίες

και τα κριτήρια λήψης αποφάσεων της θυγατρικής επιχείρησης και την συμπεριφορά της για ένα πλήθος ζητημάτων οίσωνως σημασίας για την ίδια όπως (τις πηγές πρώτων υλών, την τεχνολογία, την αξιοποίηση και διαχείριση του προσωπικού, την παραγωγική διαδικασία κ.α.)

Ο παγκόσμιος οργανισμός εμπορίου αποδίδει τον εξής ορισμό για τις ΑΞΕ: «Άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) συμβαίνουν, όταν ένας επενδυτής που εδρεύει σε μια χώρα (η χώρα καταγωγής), αποκτά ένα περιουσιακό στοιχείο σε μια άλλη χώρα (τη χώρα υποδοχής), με την πρόθεση να διαχειριστεί αυτό το περιουσιακό στοιχείο» (WTO, 1996). Ο επενδυτής που βρίσκεται στην χώρα καταγωγής και έχει την έδρα της επιχείρησής του εκεί, διαχειρίζεται την μητρική εταιρία. Ως περιουσιακό στοιχείο αναφέρεται η θυγατρική εταιρία, που περιήλθε στον έλεγχο του και βρίσκεται σε διαφορετική χώρα από την χώρα καταγωγής.

Η παγκόσμια τράπεζα (World Bank) ορίζει τις ΑΞΕ με παρόμοιο τρόπο με τον παγκόσμιο οργανισμό εμπορίου. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι μια κατηγορία διασυννοριακών επενδύσεων, με τον (κάτοικο) μιας οικονομίας να έχει τον ολοκληρωτικό ή μερικό έλεγχο της διοίκησης μιας άλλης επιχείρησης, που είναι (κάτοικος) μια αλλοδαπής χώρας. Σε αυτόν τον ορισμό παρατηρούμε ότι είναι διαπραγματεύσιμος ο έλεγχος που θα ασκεί ο επενδυτής – κατοίκος της χώρας προέλευσης των ΑΞΕ στην χώρα υποδοχής και κατά συνέπεια στον έταιρο επενδυτή – κάτοικο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως εκτός από τα ίδια κεφάλαια που δημιουργούν τον έλεγχο ή την επιρροή από τον επενδυτή της μητρικής επιχείρησης στον επενδυτή της επιχείρησης στην εκάστοτε χώρα υποδοχής, οι άμεσες επενδύσεις περιλαμβάνουν επίσης επενδύσεις, που σχετίζονται με την σχέση συνεργασίας που έχουν υπογράψει οι δύο εταίροι επενδυτές μεταξύ τους, όπως επενδύσεις σε έμμεσα επηρεαζόμενες ή ελεγχόμενες επιχειρήσεις, επενδύσεις σε άλλες επιχειρήσεις (επιχειρήσεις που ελέγχονται από τον ίδιο άμεσο επενδυτή), ή ακόμα και οι αντίστροφες επενδύσεις.

Σύμφωνα με τους Krugman, Obstfeld και Melitz (2016) άμεση επένδυση από το εξωτερικό σημαίνει ότι μια επιχείρηση, που ανήκει κυρίως σε κατοίκους του εξωτερικού, αποκτά ή επεκτείνει μια θυγατρική επιχείρηση ή εργοστάσιο που βρίσκεται στη χώρα όπου γίνεται η επένδυση. Για παράδειγμα σε περίπτωση που IBM που έχει την έδρα της στις ΗΠΑ θελήσει να δώσει ένα δάνειο σε ένα εργοστάσιο της, που λειτουργεί στο Μεξικό αυτή η κίνηση αποτελεί ΑΞΕ. Η συγκεκριμένη συναλλαγή καταγράφεται στο ισοζύγιο πληρωμών του Μεξικού ως πώληση χρηματοοικονομικών στοιχείων και στις ΗΠΑ αντίστοιχα ως αγορά. Τέλος, σύμφωνα με τον De Mello (1999,1997) ως ΑΞΕ ορίζεται: «μια μορφή διεθνούς ενδοεπιχειρησιακής συνεργασίας, η οποία συνεπάγεται είτε μια σημαντική συμμετοχή στο κεφάλαιο και τις διοικητικές αποφάσεις, είτε την πλήρη κυριότητα από τις ξένες επιχειρήσεις»

2.1.1.1 Κατηγοριοποιήσεις των ΑΞΕ

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία κατηγοριοποιεί τις ΑΞΕ με βάση τα κίνητρα, δηλαδή με βάση τον σκοπό και τον λόγο που αυτές πραγματοποιούνται. Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με τις μορφές των ΑΞΕ, δηλαδή ποια στρατηγική ολοκλήρωσης θα επιλέξει η εκάστοτε εταιρία και κατ' επέκταση οι επενδυτές της, ώστε να μεγιστοποιήσει το όφελος της. Η τρίτη κατηγορία κατηγοριοποιεί τις ΑΞΕ σχετικά με την κατεύθυνση των κεφαλαίων που επενδύονται.

2.1.2 Βασικοί Τύποι ΑΞΕ

Ανάλογα με τα κίνητρα διακρίνονται τέσσερις βασικοί τύποι άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ):

- i. *ΑΞΕ προς Αναζήτηση Παραγωγικών Πόρων (Resource Seeking Investment)*

Σε αυτήν την κατηγορία επενδύσεων μια εταιρία πραγματοποιεί επένδυση σε μια άλλη χώρα, με στόχο να εκμεταλλευτεί τους φυσικούς πόρους της οι οποίοι δεν υπάρχουν στην χώρα ή είναι σπάνιοι στον τόπο που ασκεί την κύρια δραστηριότητα της η μητρική εταιρία. Κίνητρο λοιπόν για αυτού του είδους την επένδυση αποτελεί το γεγονός, πως η εταιρία αποκτά πρόσβαση σε συγκεκριμένους φυσικούς πόρους με χαμηλότερο πραγματικό κόστος, από αυτό που θα αντιμετώπιζαν στην εγχώρια αγορά τους, σε περίπτωση που ήταν διαθέσιμοι οι πόροι αυτοί στην χώρα τους. Υπάρχουν τρεις κύριοι τύποι εκμετάλλευσης πλουτοπαραγωγικών πόρων:

- **Οι Φυσικοί Πόροι.** Πρόκειται για επιχειρήσεις οι οποίες συνδέονται με τη χώρα υποδοχής και απαιτούν υψηλές επενδύσεις σε υποδομή. Στους φυσικούς πόρους περιλαμβάνονται μεταλλεύματα όπως είναι: (ο χαλκός, το πετρέλαιο, ο βωξίτης κ.α.) και αγροτικά προϊόντα (πχ τσάι, καφές, ζάχαρη, κακάο, βανίλιες κ.α.).
- **Η Τεχνολογία και οι διοικητικές και οργανωτικές ικανότητες.** Στην προκειμένη κατηγορία ΑΞΕ, συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών, επειδή έχουν χαρακτηριστικά που συνδέονται αποκλειστικά με την χώρα υποδοχής. Τέτοια παραδείγματα υπηρεσιών είναι οι ιατρικές υπηρεσίες, οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες και φυσικά οι υπηρεσίες τουρισμού. Αξίζει να σημειωθεί, πως πλέον πολλές εταιρίες επενδύουν και δίνουν έμφαση στις νέες τεχνολογίες και σε εξειδικευμένα assets όπως σε R&D πόρους άλλων χωρών, διότι η επίτευξη της καινοτομίας με χαμηλό κόστος, προσδίδει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε αυτόν που θα την αντιληφθεί πρώτος.
- **Το φθινό ανειδίκευτο ή μερικά ειδικευμένο εργατικό δυναμικό.** Αρκετές πολυεθνικές εταιρίες ανεπτυγμένων χωρών αναζητούν εργατικό δυναμικό που προέρχεται από αναπτυσσόμενες χώρες και χώρες λιγότερο αναπτυγμένες,

λόγω του χαμηλού κόστους εργασίας που επικρατεί σε αυτές. Η Κίνα, το Μεξικό, η Τουρκία αποτελούν χώρες υποδοχής που προσφέρουν φτηνό εργατικό δυναμικό.

ii. *ΑΞΕ προς Αναζήτηση Αγορών (Market Seeking)*

Σε αυτήν την κατηγορία των άμεσων ξένων επενδύσεων ο επενδυτής της εταιρίας πραγματοποιεί επένδυση, με σκοπό να παράξει τα προϊόντα που επιθυμεί σε μια νέα αγορά και να τα προωθήσει σε εκείνη. Θεωρείται μια ασφαλής στρατηγική αμυντικού χαρακτήρα, εφόσον επιθυμεί μια εταιρία να εισβάλλει σε μια νέα αγορά, χωρίς να πάρει μεγάλο ρίσκο. Αποτελεί την πιο συνηθισμένη μορφή επενδύσεων. Τέσσερα στοιχεία ωθούν τις επιχειρήσεις σε ΑΞΕ αυτής της μορφής:

- Αρκετά προϊόντα πρέπει να προσαρμοστούν στην εγχώρια παραγωγή των χωρών υποδοχής, προκειμένου να ανταγωνιστούν τα εγχώρια. Για να είναι αποτελεσματική μια επιχείρηση, επιβάλλεται να προσαρμόσει το ίδιο το προϊόν, αλλά και τις μεθόδους παραγωγής σύμφωνα με τα standards που έχει η χώρα υποδοχής π.χ. μια διαφημιστική καμπάνια αλλιώς της αντιλαμβάνεται ένας Αμερικανός καταναλωτής και αλλιώς ένας Έλληνας καταναλωτής, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διαφήμιση του αποσμητικού Old – Spice.
- Επίσης συχνό είναι το φαινόμενο, οι πελάτες και οι προμηθευτές μεγάλων επιχειρήσεων να εγκαθιστούν μονάδες παραγωγής στις χώρες υποδοχής, ακολουθώντας τους, ώστε να μην χάσουν το πελατολόγιο τους. Αυτό συνέβη και με τις Ιαπωνικές επιχειρήσεις ανταλλακτικών αυτοκινήτων, όπου ακολουθούσαν τις Ιαπωνικές αυτοκινητοβιομηχανίες, καθώς εξαπλώνονταν προς την Ευρώπη και τις ΗΠΑ.
- Επενδύσεις αυτής της μορφής μπορούν να προκύψουν λόγω μειωμένου κόστους. Αγορές που είναι απομακρυσμένες από την χώρα προέλευσης των επιχειρήσεων, είναι συνήθως προτιμητέο να τις εξυπηρετούν μέσω ΑΞΕ και όχι με κάποιον άλλον τρόπο όπως το εμπόριο.
- Πολλές επιχειρήσεις δημιουργούν ΑΞΕ, με σκοπό να βρίσκονται σε αγορές που είναι και οι ανταγωνιστές τους. Δεν είναι τυχαίο, ότι πολλές επιχειρήσεις πολυεθνικές υφίστανται στην Κίνα και στις ΗΠΑ. Διαχρονικά οι εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων σε αυτές τις δύο χώρες αυξάνονται χρόνο με τον χρόνο.

iii. *ΑΞΕ προς Αναζήτηση Αποδοτικότητας (Efficiency Seeking)*.

Ύστερα από την εξασφάλιση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και της εύρεσης των αγορών που θα επενδύσει μια επιχείρηση, στόχος της είναι τώρα να σκεφτεί τις κατάλληλες μεθόδους που θα την βοηθήσουν να αυξήσει και να βελτιώσει την αποδοτικότητα της, συνδυάζοντας παράλληλα όλους αυτούς τους πόρους που αναφέραμε παραπάνω.

iv. *ΑΞΕ προς Αναζήτηση Στρατηγικών Πόρων ή Ικανοτήτων (Strategic Asset and Capability Seeking Investment).*

Αυτός ο τύπος άμεσων ξένων επενδύσεων περιλαμβάνει πολυεθνικές εταιρίες, που στοχεύουν στην διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τους, με την εξαγορά άλλων επιχειρήσεων κυρίως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας (Κοκκίνου και Ψυχάρης, 2004).

Ανάλογα με την κατεύθυνση των κεφαλαίων διακρίνονται δύο βασικοί τύποι άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ):

i. *Οι Εσωτερικές ή Εισερχόμενες ΑΞΕ*

Όταν κεφάλαια του εξωτερικού εισέρχονται με την μορφή άμεσων επενδύσεων σε αγορές του εσωτερικού, τότε αυτό σημαίνει ότι υπάρχει εισροή ΑΞΕ.

ii. *Οι Εξωτερικές ή Εξερχόμενες ΑΞΕ*

Όταν κεφάλαια της εγχώριας αγοράς εξέρχονται με την μορφή άμεσων επενδύσεων σε αγορές του εξωτερικού, τότε αυτό σημαίνει ότι υπάρχει εκροή ΑΞΕ.

Οι μορφές ΑΞΕ χωρίζονται σε:

i. *Κάθετης Ολοκλήρωσης ΑΞΕ (Vertical integration)*

Στρατηγική κάθετης ολοκλήρωσης ονομάζεται η προσπάθεια μιας επιχείρησης να αποκτήσει παρουσία είτε προς τα μπροστά είτε προς τα πίσω (Βασίλης Μ. Παπαδάκης, 2016). Είναι φανερό, ότι υπάρχουν δύο στρατηγικές κάθετης ολοκλήρωσης η προς τα μπροστά (Forward integration FDI) και η προς τα πίσω (Backward integration FDI). Προκειμένου να αποκτήσει η επιχείρηση παρουσία είτε προς τα μπροστά είτε προς τα πίσω, έχει την δυνατότητα, να δημιουργήσει μια νέα επιχείρηση με τις δικές τις δυνάμεις, για να αναλάβει την παραγωγή και προώθηση των προϊόντων/υπηρεσιών της ή να επιλέξει να εξαγοράσει/συγχωνεύσει μια υπάρχουσα επιχείρηση για να το πετύχει αυτό. Ένα παράδειγμα κάθετης ολοκλήρωσης αποτελεί η γνωστή βιομηχανία παραγωγής τηλεοράσεων Sony. Η Sony έχει επιλέξει την μέθοδο της εξωτερικής ανάθεσης (outsourcing) για την παραγωγή των τηλεοράσεων της. Πρόσφατα μάλιστα πούλησε το μεγαλύτερο εργοστάσιο της στην Βόρεια Αμερική σε μια εταιρία από την Taiwan.

ii. *Οριζόντιας Ολοκλήρωσης ΑΞΕ (Horizontal integration)*

Στρατηγική οριζόντιας ολοκλήρωσης σημαίνει ότι μια επιχείρηση προσπαθεί να αναπτυχθεί μέσω εξαγοράς, συγχώνευσης ή δημιουργίας επιχειρήσεων που λειτουργούν στο ίδιο στάδιο της παραγωγής (Βασίλης Μ. Παπαδάκης, 2016). Για

παράδειγμα η εξαγορά της Αγροτικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς είναι μια κίνηση οριζόντιας ολοκλήρωσης.

iii. ΑΞΕ για τη δημιουργία νέων Θυγατρικών Επιχειρήσεων (Greenfield Strategy)

Αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις ή στην επέκταση ήδη υπαρχόντων εγκαταστάσεων. Κάθε κράτος προσπαθεί να απορροφήσει τέτοιου είδους επενδύσεις, αποτελώντας πρωταρχικό στόχο για το ίδιο, διότι εκτός από το γεγονός ότι δημιουργούν νέες παραγωγικές δυνατότητες στην οικονομία του κράτους, δημιουργούν παράλληλα νέες θέσεις εργασίας. Επιπροσθέτως μεταφέρουν νέα τεχνολογία και τεχνογνωσία στο κράτος που δημιουργούνται και μειώνουν το χάσμα μεταξύ αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων κρατών.

iv. ΑΞΕ που προέρχονται από Συγχωνεύσεις και Εξαγορές (Brownfield Strategy)

Με τους όρους συγχωνεύσεις και εξαγορές εννοούμε τη μεταφορά περιουσιακών στοιχείων από τις εγχώριες επιχειρήσεις σε αλλοδαπές επιχειρήσεις. Συγχωνεύσεις συμβαίνουν, όταν τα περιουσιακά στοιχεία και η λειτουργία των επιχειρήσεων διαφορετικών χωρών ενώνονται με σκοπό να δημιουργήσουν μια νέα νομική οντότητα. Αντιθέτως εξαγορές συμβαίνουν, όταν ο έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων και της λειτουργίας των επιχειρήσεων μεταφέρεται από μια ημεδαπή επιχείρηση σε μια επιχείρηση που προέρχεται από μια ξένη χώρα, με την ημεδαπή επιχείρηση να αποτελεί πλέον μια θυγατρική της αλλοδαπής επιχείρησης.

2.1.3 Βασικές Μορφές ΑΞΕ και τα χαρακτηριστικά τους

Αφού αναλύσαμε τους βασικούς τύπους άμεσων ξένων επενδύσεων ανάλογα με το κίνητρο, τον στόχο και την κατεύθυνσή τους, θα ήταν χρήσιμο τώρα να μελετήσουμε τις πιο γνωστές μορφές ΑΞΕ που παρατηρούνται στο επενδυτικό περιβάλλον, μαζί με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που τις συνοδεύουν. Οι πιο γνωστές είναι οι εξής:

i. Θυγατρική Αποκλειστικής Ιδιοκτησίας (Wholly – Owned Subsidiary)

Στην προκειμένη μορφή επένδυσης η εταιρία ιδρύει μια νέα επιχείρηση σε μια ξένη χώρα και είναι ο μοναδικός της μέτοχος. Η νέα επιχείρηση, η οποία ονομάζεται θυγατρική, μπορεί να είναι μια νέα εταιρία (Greenfield strategy) ή μπορεί να είναι μια εταιρία που υπάρχει ήδη και εξαγοράστηκε είτε μερικώς είτε ολικώς (Acquisition strategy), έτσι ώστε και πάλι η μητρική εταιρία να έχει την δυνατότητα να την ελέγχει διοικητικά (Κοκκίνου και Ψυχάρης, 2004). Επίσης αξίζει να σημειωθεί πως, η

θυγατρική μπορεί να έχει την ίδια ονομασία με την μητρική αλλά και διαφορετική. Αυτό εξαρτάται από την στρατηγική που επιθυμεί να ακολουθήσει η μητρική εταιρία, δηλαδή αν επιθυμεί να γίνει γνωστή σε μια νέα ξένη αγορά με την υπάρχουσα επωνυμία της (Market seeking) ή αν θέλει να υιοθετήσει ένα νέο προφίλ. Παρακάτω παραθέτουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της μορφής:

Πλεονεκτήματα Θυγατρικής Αποκλειστικής Ιδιοκτησίας (Wholly – Owned Subsidiary):

- A. Εφόσον έχει την δυνατότητα η μητρική εταιρία να ελέγχει διοικητικά την θυγατρική της, τότε η στρατηγική της θυγατρικής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την στρατηγική της μητρικής.
- B. Τα συνολικά κέρδη της θυγατρικής τα απορροφά η μητρική
- C. Η θυγατρική εταιρία έχει μια εμπειρία από τις προτιμήσεις της τοπικής κοινωνίας που δραστηριοποιείται, καθώς σύμφωνα με αυτές διαφοροποιεί τα προϊόντα της μητρικής, με συνέπεια να προσφέρει στη μητρική εταιρία στρατηγικό πλεονέκτημα διαφοροποίησης των προϊόντων της και να επεκτείνεται και σε άλλες αγορές.
- D. Δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας λόγω του μεγάλου όγκου της παραγωγικής διαδικασίας.
- E. Μεγαλώνει και διαφοροποιείται το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο της μητρικής εταιρίας, έχοντας στην κατοχή της μια θυγατρική, που δραστηριοποιείται σε ξένη αγορά στον ίδιο ή σε παρεμφερή τομέα.

Μειονεκτήματα Θυγατρικής Αποκλειστικής Ιδιοκτησίας (Wholly – Owned Subsidiary):

- A. Η μητρική εταιρία επωμίζεται το οικονομικό κόστος αλλά και τους κινδύνους της θυγατρικής π.χ. χρέη, εσφαλμένη διαχείριση του εργατικού δυναμικού, κουλτούρα κ.α.
- B. Σε περίπτωση που επιλέξει αλλαγή επωνυμίας η θυγατρική εταιρία μπορεί αυτή η αλλαγή να επηρεάσει το κοινό θεωρώντας την ξένη προς τους ίδιους.

ii. Κοινοπραξία (Joint Venture)

Η συγκεκριμένη μορφή επένδυσης συνιστά τη συνεργασία μίας ή περισσότερων αλλοδαπών επιχειρήσεων, με μία οι περισσότερες τοπικές επιχειρήσεις με σκοπό τη δημιουργία μιας νέας ή την εξαγορά μιας ήδη υπάρχουσας τοπικής επιχείρησης. Από κοινού οι εταίροι της κοινοπραξίας συνεισφέρουν σε κεφάλαια, ανθρώπινο δυναμικό, τεχνολογία και φυσικούς πόρους. Ο κάθε επενδυτής – εταίρος συνεισφέρει στον τομέα που κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τους υπόλοιπους. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της επένδυσης περιγράφονται παρακάτω:

Πλεονεκτήματα Κοινοπραξίας (Joint Venture):

- A. Η επιχείρηση αποκτά εταίρους οι οποίοι γνωρίζουν το εξωτερικό περιβάλλον της χώρας όπως την οικονομική της κατάσταση, το πολιτικό και νομικό περιβάλλον της, το θεσμικό της πλαίσιο και το φυσικό και τεχνολογικό της υπόβαθρο. Επίσης το ρίσκο και το κόστος μοιράζεται μεταξύ τους.
- B. Η νομοθεσία πολλών κρατών δίνει σημαντικά κίνητρα στις κοινοπραξίες και αυτό έχει ως αποτέλεσμα διαφυγόντα κέρδη.
- C. Δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας.
- D. Βελτιώνεται η θέση της επιχείρησης στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, έχοντας πρόσβαση σε νέες γεωγραφικές περιοχές και σε τομείς επιχειρηματικής δραστηριοποίησης.
- E. Επεκτείνονται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες της επιχείρησης, διότι αποκτά πρόσβαση σε ένα διευρυμένο δίκτυο αγοράς, διευρύνονται οι χρηματοδοτικές δυνατότητες της και δημιουργούνται νέα πιο ανταγωνιστικά προϊόντα ή βελτιώνονται τα υφιστάμενα.
- F. Καλύπτονται σημαντικά κενά και καθυστερήσεις κατά την παραγωγική διαδικασία μέσω των οικονομιών μάθησης.
- G. Μειώνεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταίρων αποτρέποντας και εμποδίζοντας νέους ανταγωνιστές να εισέλθουν στην αγορά.

Μειονεκτήματα Κοινοπραξίας (Joint Venture):

- A. Δεν υπάρχει απόλυτος έλεγχος της νέας επιχείρησης.
- B. Είναι εύκολο να επέλθει το τέλος μιας κοινοπραξίας, λόγω του ότι οι εταίροι αποκλίνουν μεταξύ τους αναφορικά με τους στρατηγικούς τους στόχους.

iii. Μερική Εξαγορά (Partial Acquisition)

Αυτή η κατηγορία επένδυσης σχετίζεται με την απόκτηση ενός μέρους του μετοχικού κεφαλαίου μιας τοπικής επιχείρησης και τη μεταφορά φυσικών και υλικών πόρων όπως τεχνογνωσία, τεχνολογία, στελέχη κ.α. Η εν λόγω μορφή ΑΞΕ είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και συχνή. Αυτό συμβαίνει ίσως γιατί συνδυάζει πολλά από τα πλεονεκτήματα των υπόλοιπων μορφών ΑΞΕ, χωρίς όμως να παρουσιάζει πολλά μειονεκτήματα (Κοκκίνου και Ψυχάρης, 2004).

iv. Παράκτιες Επιχειρήσεις (Off – shore)

Σύμφωνα με αυτήν την μορφή των ΑΞΕ η μητρική εταιρία συστήνει μια παράκτια επιχείρηση (Off – shore) σε μια χώρα, όπου συνήθως οι φορολογικές συνθήκες είναι ευνοϊκές, με στόχο να αναληφθεί ένα μέρος ή το σύνολο των δραστηριοτήτων των ΑΞΕ της μητρικής επιχείρησης από την επιχείρηση εκείνης της χώρας με όσον τον δυνατόν την ελάχιστη φορολογία. Οι χώρες εκείνες ονομάζονται φορολογικοί παράδεισοι (tax heavens) και ορισμένες από αυτές συναντώνται στο Λουξεμβούργο και στην Κύπρο.

2.2 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

2.2.1 Θετικές Επιδράσεις των ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής

Οι ΑΞΕ περιλαμβάνουν μια δέσμη περιουσιακών στοιχείων, άλλα ανήκουν στον επενδυτή και άλλα όχι. Τα ιδιοκτησιακά περιουσιακά στοιχεία τα οποία ανήκουν στην μητρική εταιρία, είναι αυτά που η βιβλιογραφία αποκαλεί «πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας» (Ownership Advantages). Από τα ιδιόκτητα περιουσιακά στοιχεία, το πιο πολύτιμο είναι συνήθως η τεχνολογία. Υπάρχουν όμως και άλλα: μάρκα, ονόματα, δεξιότητες και ικανότητα οργάνωσης και ολοκλήρωσης της παραγωγής σε όλες τις χώρες ή για την ίδρυση δικτύων μάρκετινγκ. Συνολικά, αυτά τα πλεονεκτήματα σημαίνουν ότι οι ΑΞΕ μπορούν να συνεισφέρουν σε σημαντικό βαθμό στις χώρες υποδοχής – εάν η χώρα υποδοχής μπορεί να τους προσφέρει τα κατάλληλα και απαραίτητα κίνητρα, ώστε να μεταφέρουν τα δικά τους πλεονεκτήματα σε κατάλληλες μορφές και να είναι σε θέση να τα αξιοποιήσει (η χώρα υποδοχής) σωστά προς όφελος της. Τα περιουσιακά στοιχεία που περιλαμβάνουν οι ΑΞΕ και επιδρούν άλλες φορές θετικά και άλλες αρνητικά στις χώρες υποδοχής αναφέρονται παρακάτω:

- i. **Μεταφορά Κεφαλαίων.** Οι ΑΞΕ φέρνουν επενδυτικούς χρηματοοικονομικούς πόρους στις χώρες υποδοχής. Οι εισροές είναι πιο σταθερές και ευκολότερες στην εξυπηρέτηση από το εμπορικό χρέος ή τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου.
- ii. **Μεταφορά Τεχνολογίας.** Οι αναπτυσσόμενες χώρες τείνουν να καθυστερούν στη χρήση της τεχνολογίας, λόγω μειωμένων υλικών και φυσικών πόρων που έχουν στην διάθεσή τους και λόγω έλλειψης γνώσης για τον τρόπο που μπορούν να τους αξιοποιήσουν αποτελεσματικά, με βάση την τεχνολογία που έχουν στην κατοχή τους. Επίσης, πολλές τεχνολογίες που αναπτύσσονται (ακόμη και σε ώριμους κλάδους), μπορεί να είναι ξεπερασμένες. Είναι σημαντικό να τονισθεί ότι, η αποτελεσματικότητα με την οποία χρησιμοποιούν συγκεκριμένες τεχνολογίες μπορεί συχνά να είναι σχετικά χαμηλή. Αρκετές χώρες αναπτυσσόμενες όπως η Taiwan, η Ινδονησία αλλά και χώρες υποανάπτυκτες όπως χώρες της Αφρικής, προσπαθούν με χαμηλότερους μισθούς να προσελκύσουν ΑΞΕ και να μειώσουν το τεχνολογικό χάσμα μεταξύ ανεπτυγμένων οικονομιών και μη, τεχνικά όμως η αναποτελεσματικότητα και η απαξίωση μπορεί να επηρεάσουν σοβαρά την ποιότητα των προϊόντων τους και την ικανότητα ανταπόκρισης τους στις νέες απαιτήσεις της αγοράς, που διαρκώς μεταβάλλονται ανισομερώς. Μολονότι, παρατηρούνται τεχνολογικά χάσματα, οι άμεσες ξένες επενδύσεις μπορούν να φέρουν σύγχρονες τεχνολογίες, δίνοντας την ικανότητα στις χώρες υποδοχής να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους ή να φέρουν τεχνογνωσία με την οποία οι υπάρχουσες τεχνολογίες να βελτιωθούν. Μπορούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, να δημιουργήσουν τοπικές εγκαταστάσεις R&D (Research&Development) όπως δημιούργησε στην Ελλάδα στο Εθνικό Κέντρο Ερευνάς Φυσικών Επιστημών “ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ” η Tesla. Μέσω της Έρευνας και Ανάπτυξης

μπορούν οι χώρες υποδοχής να αναβαθμίσουν τις τεχνολογίες τους καθώς και να δημιουργήσουν καινοτομίες ώστε να αλλάζουν τα προϊόντα που παράγουν εμφανίζοντας νέα πρότυπα κατανάλωσης. Τέλος, μπορούν να τονώσουν την τεχνική αποτελεσματικότητα των τοπικών επιχειρήσεων, των προμηθευτών, των πελατών και των ανταγωνιστών τους, παρέχοντας βοήθεια και λειτουργώντας ως πρότυπα εντείνοντας έτσι τον ανταγωνισμό της τοπικής αγοράς.

- iii. **Πρόσβαση στις Αγορές.** Οι ΑΞΕ μπορούν να δώσουν πρόσβαση στις χώρες υποδοχής σε νέες αγορές μέσω των εξαγωγών. Αυτό ισχύει τόσο για τις νέες δραστηριότητες που θα αναπτύξουν οι επιχειρήσεις της χώρας υποδοχής των ΑΞΕ, όσο και για τις υπάρχουσες δραστηριότητες τους που έχουν ήδη ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η αύξηση των εξαγωγών προσφέρει οφέλη όσον αφορά την τεχνολογική μάθηση, την πραγματοποίηση οικονομιών κλίμακας και δίνει τα απαραίτητα κίνητρα για την δημιουργία υψηλής προστιθέμενης αξίας και για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- iv. **Απασχόληση, Δεξιότητες και Διοικητικές τεχνικές.** Συχνά πολυεθνικές επιχειρήσεις του τεχνολογικού τομέα κατέχουν προηγμένες δεξιότητες και μπορούν να τις μεταφέρουν, φέρνοντας εμπειρογνώμονες και οργανώνοντας εκπαιδευτικά σεμινάρια σε επιχειρήσεις αντίστοιχες στις χώρες υποδοχής. Οι δεξιότητες που θα αποκομίσει ο κάθε εργαζόμενος, θα δημιουργήσουν την ανάγκη στην χώρα να τους απορροφήσει σε θέσεις εργασίας, αναλόγως με την εκπαίδευση που θα έχουν λάβει. Παρατηρείται πως η ανάγκη για εκπαίδευση συχνά δεν αναγνωρίζεται από τις τοπικές επιχειρήσεις. Αυτό έχει ως συνέπεια, οι επιχειρήσεις να μην μπορούν να ακολουθήσουν τις μεταβολές της τεχνολογίας, να μένουν πίσω, και τελικά να καθυστερεί η οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Επιπλέον οι νέες διοικητικές τεχνικές μπορούν να προσφέρουν μεγάλα ανταγωνιστικά οφέλη. Οι θυγατρικές που δραστηριοποιούνται στις χώρες υποδοχής, μπορούν να αναπτύξουν ικανότητες για την εξυπηρέτηση του περιφερειακού ή παγκόσμιου συστήματος, υλοποιώντας εργασίες που ανήκουν σε όλο το φάσμα των επιχειρησιακών λειτουργιών. Για παράδειγμα η Ινδία έχει παγκοσμίως τα περισσότερα τηλεφωνικά κέντρα. Έχει αναπτύξει δεξιότητες και ικανότητες πάνω σε αυτό το αντικείμενο, με αποτέλεσμα να γίνεται η χώρα πόλος έλξης τέτοιου είδους άμεσων επενδύσεων.
- v. **Περιβάλλον.** Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μείζον θέμα στην εποχή μας. Οι επιχειρήσεις που προέρχονται από ανεπτυγμένες οικονομίες, διαθέτουν συχνά καθαρές και σύγχρονες τεχνολογίες, συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν σε όλες τις χώρες στις οποίες έχουν επιλέξει να πραγματοποιήσουν ΑΞΕ. Ορισμένες πολυεθνικές εταιρείες πρωτοστατούν στην υιοθέτηση υψηλών περιβαλλοντικών προτύπων τόσο στο εσωτερικό τους όσο και στο εξωτερικό.

- vi. **Αύξηση του Ανταγωνισμού και της Παραγωγικότητας.** Οι Caves (1974) και Nadihiri (1991) βρήκαν ότι, η παραγωγικότητα των εγχώριων επιχειρήσεων στις ανεπτυγμένες χώρες συσχετίζεται θετικά με την παρουσία θυγατρικών των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Επειδή εμφανίζονται νέοι παίκτες στη αγορά της χώρας υποδοχής, αυξάνεται ο εγχώριος ανταγωνισμός και αυτό αποτελεί κίνητρο για την επίτευξη υψηλότερης αποδοτικότητας, ώστε να είναι σε θέση οι εγχώριες επιχειρήσεις να γίνουν καλύτερες από πριν πιο αποτελεσματικές και να επιβιώσουν στην αγορά. Επίσης οι νέοι παίκτες που εισχωρούν στην αγορά, προσπαθώντας να πάρουν ένα κομμάτι της πίτας, φέρνουν μαζί τους νέες μεθόδους παραγωγής και καινοτομίες. Οι τοπικές επιχειρήσεις από την πλευρά τους προσπαθούν να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους, για να αντιμετωπίσουν τους ανταγωνιστές τους και ως εκ τούτου να αυξήσουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα (Bowen & Wiersema, 2005)
- vii. **Ισοζύγιο Πληρωμών.** Ως επί το πλείστον κύρια μέριμνα των ξένων επιχειρήσεων είναι να εξάγουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που παράγουν από την χώρα εγκατάστασης που δραστηριοποιούνται. Εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι, έχουν την τάση να εισάγουν μεγάλο μέρος των πρώτων υλών τους από τρίτες χώρες. Αυτή η στρατηγική τους εκτός του ότι ωφελεί τους ίδιους από άποψη κόστους, ωφελεί εξίσου και την χώρα υποδοχής, αφού η επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο είναι θετική.
- viii. **Βελτίωση της Ενημερίας και της Αγοραστικής Δύναμης μέσω της αύξησης των μισθών.** Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι ΑΞΕ συμβάλλουν στην οικονομία της χώρας που δραστηριοποιούνται δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Παράλληλα με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας δημιουργείται η ανάγκη μισθολογικής επάρκειας από την πλευρά των πολυεθνικών που επενδύουν στην χώρα υποδοχής. Συνήθως οι μισθοί που πληρώνουν οι πολυεθνικές είναι υψηλότεροι από τους εγχώριους. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε γιατί η ξένη επιχείρηση επιθυμεί να δελεάσει τους εργαζομένους να εργαστούν για αυτήν, είτε προσπαθούν να προσελκύσουν τους περισσότερο ικανούς εργαζομένους με τις καλύτερες δεξιότητες και ικανότητες, είτε θέλουν να περιορίσουν την κινητικότητα των εργαζομένων διότι έχουν στην κατοχή τους μια τεχνολογία ή άλλον πόρο που δεν επιθυμούν να διαρρεύσει γρήγορα στους εγχώριους ανταγωνιστές μέσω αυτής της μετακίνησης. Το αποτέλεσμα των υψηλότερων μισθών είναι η αύξηση του γενικού επιπέδου των μισθών στην χώρα υποδοχής. Αυτό με την σειρά του οδηγεί σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων.
- ix. **Επενδύσεις.** Οι ΑΞΕ έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό την μακροπρόθεσμη επένδυση, αυτό σημαίνει πως αποτελούν έναν σταθεροποιητικό τύπο εισροής κεφαλαίων για την εκάστοτε χώρα υποδοχής. Ακόμη και σε περιόδους ισχυρών οικονομικών ή/και πολιτικών κρίσεων, οι ΑΞΕ συγκρατούν τον πυλώνα της οικονομίας, αποτρέποντας την έξοδο κεφαλαίων και επενδύσεων,

παρέχοντας εγγυήσεις για την αναπτυξιακή προοπτική της οικονομίας της χώρας υποδοχής.

2.2.2 Δυσλειτουργίες των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής και ο ρόλος του Κράτους

Οι ΑΞΕ ως επί των πλείστων έχουν θετικές επιδράσεις στις χώρες υποδοχής, προσφέροντας τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτά τα περιουσιακά στοιχεία που περιλαμβάνονται σε αυτές. Όμως από την άλλη πλευρά μερικές φορές οι άμεσες ξένες επενδύσεις επιδρούν αρνητικά στις χώρες υποδοχής και φέρνουν τα αντίθετα αποτελέσματα. Σημειώνονται αποτυχίες στις αγορές, στην επενδυτική διαδικασία και αυτό συμβαίνει, διότι αποκλίνουν τα συμφέροντα των πολυεθνικών επιχειρήσεων με τα εθνικά συμφέροντα. Αυτό σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις ενδέχεται να χρειαστούν να παρέμβουν στη διαδικασία ΑΞΕ για να προσελκύσουν ή να προωθήσουν συγκεκριμένους τύπους ΑΞΕ ή έχοντας στόχο τη ρύθμιση και την καθοδήγησή τους (UNCTAD, 1999). Οι δυσλειτουργίες των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής και ο ρόλος του κράτους αναλύονται εδώ:

- i. Υπάρχει ο κίνδυνος όταν μια πολυεθνική επιχείρηση επενδύει στο εξωτερικό να αντιμετωπίσει προβλήματα συνεργασίας και συντονισμού. Τέτοιου είδους προβλήματα εμφανίζονται όταν η εξαγορά ή η συγχώνευση μιας αλλοδαπής επιχείρησης γίνεται χωρίς την απόλυτη συγκατάθεσή της. Με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αγκυλώσεις και κωλύματα στις επενδυτικές διαδικασίες.
- ii. Υπάρχει κίνδυνος όταν οι εισερχόμενες ΑΞΕ παραγκωνίζουν τις τοπικές επιχειρήσεις. Προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον εξωτερικό ανταγωνισμό οι κυβερνήσεις, αναγκάζονται και λαμβάνουν μέτρα προστατευτισμού, ώστε να προστατέψουν την εγχώρια βιομηχανία (το φαινόμενο της νηπιακής βιομηχανίας)
- iii. Επίσης οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μεταφέρουν συχνά τα πλεονεκτήματά τους σε κλάδους της χώρας υποδοχής, που δεν έχουν την ικανότητα να τα απορροφήσουν, διότι οι εγχώριες παραγωγικές δυνατότητες είναι χαμηλές. Σκοπός αυτής της στρατηγικής των πολυεθνικών είναι η διατήρηση των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων, όπως η τεχνογνωσία, και η αποφυγή διάδοσής τους σε τοπικούς ανταγωνιστές.
- iv. Αδύναμες διαπραγματευτικές και ρυθμιστικές ικανότητες από την πλευρά των κυβερνήσεων της χώρας υποδοχής, μπορούν να οδηγήσουν σε άνιση κατανομή οφελών ή κατάχρηση ισχύος στην αγορά από τις πολυεθνικές εταιρείες, με αποτέλεσμα η πολυεθνική να εκμεταλλεύεται τις τοπικές επιχειρήσεις. Πολλές πολυεθνικές εταιρίες που έχουν θυγατρικές στην

Αφρική, εκμεταλλεύονται το εργατικό δυναμικό παρέχοντας τους χαμηλούς μισθούς και άθλιες συνθήκες εργασίας (παιδική εργασία, καταστρατήγηση του ωραρίου) (UNCTAD, 1999).

Η πολυπλοκότητα των ΑΞΕ σημαίνει, ότι μπορεί να υπάρχουν αντισταθμίσεις μεταξύ διαφορετικών συμφερόντων των αντισυμβαλλομένων μερών δηλαδή πολυεθνικών και κυβερνήσεων. Για παράδειγμα, οι χώρες υποδοχής μπορεί να πρέπει να επιλέξουν μεταξύ επενδύσεων που προσφέρουν βραχυπρόθεσμα οφέλη σε αντίθεση με μακροπρόθεσμα οφέλη. Τα βραχυπρόθεσμα οφέλη μπορούν να οδηγήσουν σε στατικά κέρδη, αλλά όχι απαραίτητα σε δυναμικά μακροχρόνια κέρδη. Μια μεγάλη εισροή ΑΞΕ μπορεί να βοηθήσει σε συνάλλαγμα και σε επενδυτικούς πόρους μια οικονομία υποδοχής, αλλά μπορεί να αποτρέψει την ανάπτυξη τοπικών επιχειρήσεων ή να δημιουργήσει προβλήματα συναλλαγματικών ισοτιμιών. Επιπρόσθετα, η επιθυμία δημιουργίας θέσεων απασχόλησης μπορεί να οδηγήσει τις κυβερνήσεις να ευνοήσουν επενδύσεις έντασης εργασίας και χαμηλής τεχνολογίας, ενώ ταυτόχρονα αυτή η προώθηση της τεχνολογικής ανάπτυξης μπορεί να ευνοήσει περισσότερο τις οικονομίες που παρουσιάζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε αυτό. Ομοίως, η επιθυμία για αναβάθμιση της τεχνολογίας μπορεί να απαιτεί μεγάλη εξάρτηση σχετικά με τη μεταφορά τεχνολογίας από τις πολυεθνικές εταιρείες, ενώ η επιθυμία για προώθηση της τοπικής καινοτομίας και εμπάθυνσης ενδέχεται να απαξιωθεί και τελικά να υπονομευθεί (UNCTAD, 1999). Κάθε χώρα πρέπει να μελετήσει και να αντιληφθεί τα πλεονεκτήματα της όπως και τα μειονεκτήματα της και να εφαρμόσει εκείνη την πολιτική ΑΞΕ, που θα την κάνει ανταγωνιστική, χωρίς να χρειάζεται να υποβαθμίσει σε μεγάλο βαθμό το επιχειρηματικό της πλάνο και κατ' επέκταση το βιοτικό της επίπεδο.

3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ

Το άνοιγμα των αγορών παγκοσμίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την πτώση των Κουμμουνιστικών καθεστώτων σταδιακά ανέδειξε νέες χώρες, οι οποίες θα μπορούσαν στο μέλλον να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Χώρες όπως οι Η.Π.Α, η Γαλλία, η Κίνα, η Ιαπωνία κ.α. αποτελούν μερικά από τα παραδείγματα χωρών, οι οποίες εκμεταλλεύτηκαν το συγκεκριμένο άνοιγμα των αγορών και την απελευθέρωση της οικονομίας και μεγαλούργησαν. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναρωτηθούμε, γιατί τέτοιες χώρες όπως η παραπάνω εξελίχθηκαν και άνθισαν οικονομικά, ενώ άλλες έμειναν στάσιμες και άλλες χειροτέρεψαν την θέση τους;. Αρχικά, θα πρέπει να αναλύσουμε εκείνους τους παράγοντες που ευθύνονται για την ελκυστικότητα μιας χώρας έναντι μιας άλλης. Δεύτερον, θα πρέπει να μελετήσουμε το ερώτημα: «γιατί οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (MNE) προτιμούν να εστιάζουν τις δραστηριότητές τους και τις μακροπρόθεσμες άμεσες επενδύσεις τους (ΑΞΕ) σε συγκεκριμένες χώρες;». Αξίζει να σημειωθεί πως, δεν θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε την ανάλυση μας, χωρίς να αναφερθούμε, στο Εκλεκτικό Υπόδειγμα (OLI) που ανέπτυξε ο John Dunning, που είχε ως στόχο να προσδιορίσει τα κριτήρια για την πραγματοποίηση άμεσων ξένων επενδύσεων και γενικότερα επενδύσεων σε μία χώρα.

3.1 ΤΟ ΕΚΛΕΚΤΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ (OLI) ΤΟΥ DUNNING

Ο Dunning (1977) ανέπτυξε ένα ολοκληρωμένο υπόδειγμα, με σκοπό να ερμηνεύσει τους προσδιοριστικούς παράγοντες πραγματοποίησης άμεσων ξένων επενδύσεων σε μια χώρα, το οποίο ονόμασε εκλεκτικό υπόδειγμα (OLI). Το εκλεκτικό υπόδειγμα (OLI) διακρίνεται σε τρεις συνιστώσες:

- i. Στα πλεονεκτήματα αποκλειστικά προερχόμενα από την επιχείρηση ή πλεονεκτήματα τύπου O (ownership specific advantages).
- ii. Στα πλεονεκτήματα που πηγάζουν από την ενδο-επιχειρησιακή ολοκλήρωση των αγορών ή πλεονεκτήματα τύπου I (internalization advantages) και
- iii. Στα πλεονεκτήματα που έχουν στην κατοχή τους οι χώρες εγκατάστασης των ΑΞΕ ή τύπου L (location specific advantages) (Κυρκιλής Δ., 2010).

Ο Dunning επιπρόσθετα θεωρεί πως οι ΑΞΕ λειτουργούν καλύτερα σε μια ατελής αγορά σε αντίθεση με μια τέλεια αγορά. Λόγω του γεγονότος ότι, δεν υπάρχει τέλειος ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, κάθε επιχείρηση είναι ελεύθερη να ακολουθήσει και να υλοποιήσει την δική της στρατηγική. Οι επιχειρήσεις που λειτουργούν σε τέτοιο περιβάλλον, έχουν την ικανότητα να προσαρμόζονται σε αυτό και να δημιουργούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, τα οποία κατέχονται αποκλειστικά από αυτές και δεν είναι εύκολα αντιγράψιμα από τους ανταγωνιστές τους. Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που παρουσιάζονται σε επιχειρήσεις μπορεί να είναι: η εξειδικευμένη τεχνολογία, το διαφοροποιημένο προϊόν, δεξιότητες στο management

και στο marketing, R&D τμήματα κ.α. Τώρα αφού εξηγήσαμε κάποια βασικά σημεία της εκλεκτικής προσέγγισης είμαστε σε θέση να αναλύσουμε την κάθε συνιστώσα της ξεχωριστά.

Τα πλεονεκτήματα τύπου O (ownership specific advantages) οφείλονται στις ατέλειες της αγοράς. Αυτά τα πλεονεκτήματα πηγάζουν λοιπόν από την δομή της αγοράς, η οποία όπως αναφέραμε και προηγουμένως είναι ατελής. Για αυτόν τον λόγο μεγάλες επιχειρήσεις προσπαθούν συνεχώς, να είναι ένα βήμα πιο μπροστά από τις εξελίξεις και να διαφοροποιούν τα προϊόντα τους, είτε να επενδύουν χρήματα σε έρευνα και ανάπτυξη, είτε να επενδύουν σε καινοτομίες τεχνολογικού περιεχομένου και μη, οι οποίες με την σειρά τους θα τις βοηθήσουν στην πιο αποτελεσματική προώθηση των προϊόντων τους σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους. Επίσης οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις κατέχουν το πλεονέκτημα του αποθέματος των πόρων. Οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν στην διάθεσή τους ένα μεγάλο απόθεμα πόρων, τους οποίους με οριακό κόστος μηδέν μπορούν να τους επαναχρησιμοποιήσουν όποτε το θελήσουν. Επιχειρήσεις μικρότερες σε μέγεθος δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να κατέχουν μεγάλα αποθέματα πόρων, με συνέπεια να πρέπει να καταβάλλουν de novo το κόστος για την απόκτησή τους. Οι επιχειρήσεις που καταφέρνουν να συνδυάσουν κατάλληλα τους παραγωγικούς τους πόρους μαζί με το οικονομικό τους μέγεθος, έχουν την δυνατότητα να θέσουν εμπόδια εισόδου σε επιχειρήσεις άλλης εθνικότητας, ακόμα και σε επιχειρήσεις της χώρας που επενδύουν. Τα πλεονεκτήματα τύπου O προσδίδουν κάποιο βαθμό μονοπωλιακής δύναμης, επιτρέποντας έτσι, στις πολυεθνικές επιχειρήσεις να ανταγωνιστούν με τις καλύτερες προϋποθέσεις επιχειρήσεις του εξωτερικού, κατέχοντας ένα ή περισσότερα περιουσιακά στοιχεία, υλικά ή μη.

Ένα ακόμη πρόβλημα που παρουσιάζεται στις ατελείς αγορές και που το εκλεκτικό υπόδειγμα βρίσκει γόνιμο έδαφος, είναι η αποτυχία διεκπεραίωσης αποτελεσματικών συναλλαγών που αναφέρονται σε ενδιάμεσες εισροές. Αυτοί οι παράγοντες που καθιστούν δύσκολες τις συναλλαγές μεταξύ των επιχειρήσεων παρουσιάζονται παρακάτω:

- i. Λανθασμένη πληροφόρηση ή και παραπληροφόρηση μεταξύ των αντισυμβαλλομένων μερών που δραστηριοποιούνται σε μια επιχείρηση. Όταν υπάρχουν πολλοί ενδιάμεσοι από την παραγωγική διαδικασία του προϊόντος μέχρι την προώθησή του, τότε κάπου ενδιάμεσα χάνεται η πληροφορία και το προϊόν χάνει την προστιθέμενη αξία του.
- ii. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος ειδικά σε περιόδους οικονομικής και πολιτικής αποσταθεροποίησης, να παρουσιάζεται αβεβαιότητα σχετικά με την προσφορά και την τιμή των βασικών εισροών, με συνέπεια να χάνεται ο αποτελεσματικός έλεγχος στην ποιότητα και στον χρόνο παράδοσης τους.
- iii. Αρκετές φορές αλλοιώνονται σημαντικοί πόροι των επιχειρήσεων λόγω κακής λειτουργίας του τμήματος logistics και των μεταφορών με αποτέλεσμα να αυξάνεται το οριακό τους κόστος.

- iv. Τέλος, είναι υψηλά τα κόστη για την ορθή άσκηση ελέγχου στη ροή της πληροφορίας, όπως και για τον αποτελεσματικό έλεγχο προσφοράς των προϊόντων αναφορικά με την σχέση ποιότητας και τιμής μεταξύ του πωλητή και του αγοραστή.

Τα παραπάνω κόστη συναλλαγών (Ronald Coase, 1937) δείχνουν έντονα τις αποτυχίες της αγοράς. Τα πλεονεκτήματα τύπου Ι λύνουν αυτά τα προβλήματα, που προκύπτουν λόγω της διεθνοποιημένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων, δίνοντας τους το κίνητρο να οργανώσουν δικές τους εσωτερικές αγορές, δημιουργώντας οικονομίες κλίμακας. Ουσιαστικά σκοπός της επιχείρησης είναι να εσωτερικοποιήσει όλα αυτά τα κόστη συναλλαγών, μετατρέποντας την σε ιδιοκτήτη και μοναδικό φορέα λήψης αποφάσεων σχετικά με τον τρόπο και τον χρόνο εκμετάλλευσής τους.

Τέλος, θα αναλύσουμε τα πλεονεκτήματα τύπου L, τα οποία συμπληρώνουν τα πλεονεκτήματα τύπου O και I. Τα πλεονεκτήματα τύπου L σχετίζονται με τα πλεονεκτήματα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η εκάστοτε χώρα υποδοχής ΑΞΕ. Τέτοια πλεονεκτήματα μπορεί να είναι:

- i. Κόστη μεταφοράς και κόστη εργασίας.
- ii. Η πολιτική στρατηγική για τις ΑΞΕ που ακολουθεί η κυβέρνηση της χώρας.
- iii. Οι πολιτιστικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί δεσμοί μεταξύ των χωρών.
- iv. Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας π.χ. υποδομές

Καταλήγοντας, ο συνδυασμός και των τριών συνιστωσών του εκλεκτικού υποδείγματος προσδιορίζουν τον τρόπο διεθνοποίησης της επιχείρησης με την μορφή ΑΞΕ. Η επιχείρηση που θα συνδυάσει καλύτερα τα πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας, εσωτερικοποίησης και τοποθεσίας, θα αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και θα βρίσκεται στο κατάλληλο σημείο, για να επενδύσει μέσω ΑΞΕ.

3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΑΞΕ

Αναλύσαμε σε προηγούμενη παράγραφο, πως μια επιχείρηση που συνδυάζει κατάλληλα τα πλεονεκτήματα που πηγάζουν από την εκλεκτική θεωρία του Dunning, είναι ικανή να αναπτύξει τα δικά της ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και να διαφοροποιηθεί σε σχέση, τόσο με τους εγχώριους ανταγωνιστές της, όσο και με τους ανταγωνιστές της στις χώρες υποδοχής. Τώρα θα εξετάσουμε τους παράγοντες, οι οποίοι πρέπει να φροντίζουν να έχουν οι χώρες όπου εγκαθίστανται οι ΑΞΕ, ώστε να προσελκύουν συνεχώς νέες και καινοτόμες επενδύσεις. Οι σημαντικότεροι περιγράφονται εδώ:

Η οικονομική μακροοικονομική και πολιτική σταθερότητα. Μια επιχείρηση επιδιώκει να επενδύει σε χώρες, οι οποίες δεν έχουν ως στόχο να κρατικοποιήσουν αργότερα τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Χώρες που αρχικά δέχονται ξένες επενδύσεις και αργότερα τις κρατικοποιούν, δείχνουν αστάθεια και έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού (Sethi D. et al, 2003).

Οι υπάρχουσες υποδομές. Οι σύγχρονες και εκτεταμένες υποδομές μειώνουν τα κόστη μεταφοράς και επιπλέον ευνοούν τις εξαγωγές σε γειτονικές χώρες, επηρεάζοντας σε σημαντικό βαθμό την προσέλκυση ΑΞΕ (Nabende, A et al, 2001).

Ιδιωτικοποιήσεις και επενδυτικό περιβάλλον. Η δημιουργία ενός ελκυστικού επενδυτικού περιβάλλοντος με μειωμένη φορολογία για τα πρώτα χρόνια της επένδυσης ευνοεί αφενός τις ιδιωτικοποιήσεις και αφετέρου προσελκύει επιπρόσθετα νέα κεφάλαια στην χώρα υποδοχής (De Mello, L. 1997).

Εργατικό δυναμικό. Η ύπαρξη χαμηλού κόστους εργατικού δυναμικού, το απαραίτητο μορφωτικό του επίπεδο και η εξειδίκευση του, αποτελούν ισχυρά πλεονεκτήματα για μια χώρα. Χώρες πλούσιες σε δεξιότητες τείνουν να ελκύουν βιομηχανίες που χρησιμοποιούν εργαζομένους με μεγάλη εξειδίκευση. Ο Marin (2004) βρήκε ότι, Αυστριακές και Γερμανικές επιχειρήσεις εγκαθίστανται στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, προκειμένου να εκμεταλλευτούν το σχετικά μικρό τους κόστος.

Υποτιμημένο νόμισμα. Σε περίπτωση που, το νόμισμα μιας χώρας βρίσκεται σε υποτίμηση μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις σε περιόδους κρίσεων, τότε αυτό συνεπάγεται πως μια επιχείρηση που επιλέγει να επενδύσει σε αυτήν την χώρα, θα αντιμετωπίσει χαμηλά συναλλακτικά κόστη συγκριτικά με μια άλλη χώρα.

Βαθμός απελευθέρωσης εμπορίου. Από τη μια μεριά όταν το εμπόριο υπόκειται σε περιοριστικούς δασμούς προσελκύνονται ΑΞΕ που στοχεύουν στη διείσδυση εντός της προστατευμένης αγοράς. Από την άλλη πλευρά όμως, η πορεία προς την απελευθέρωση του εμπορίου αφενός προσφέρει ευνοϊότερα μακροοικονομικά στοιχεία αφετέρου προσελκύει ΑΞΕ εξαγωγικού χαρακτήρα (Galan J and Benito J., 2001).

Ήδη υπάρχουσες ΑΞΕ. Όταν υπάρχουν πολλές ΑΞΕ σε μία χώρα ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας, το ρίσκο επένδυσης είναι μικρότερο με βάση τις πληροφορίες που αντλούνται από τις προγενέστερες ΑΞΕ στην περιοχή.

Περιφερειακή Ολοκλήρωση. Η περιφερειακή ολοκλήρωση των χωρών έχει θετικές επιδράσεις στην εισροή ΑΞΕ και ειδικότερα για τις χώρες σε μετάβαση. Χώρες της Ανατολικής Ευρώπης δέχθηκαν μεγάλο αριθμό ΑΞΕ από την στιγμή που εντάχθηκαν στην Ε.Ε..

Ο Φυσικός Πλούτος. Χώρες που έχουν ιδανικό κλίμα όπως θάλασσες, δάση, βουνά κ.α. μπορούν να προσελκύσουν είδη επιχειρήσεων που είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν τον φυσικό πλούτο τους π.χ. αλυσίδες ξενοδοχείων, εταιρίες καλλιέργειας τροφίμων.

Το Επιτόκιο. Αποτελεί ένα από τους βασικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την προσέλκυση των ΑΞΕ σε μια χώρα. Όσο πιο χαμηλό είναι το ποσοστό του επιτοκίου δανεισμού κεφαλαίων στη χώρα υποδοχής, που πραγματοποιείται η ξένη

επένδυση, τόσο πιο πολύ κερδοφόρα θα είναι. Σκοπός της εκάστοτε χώρας υποδοχής είναι να θέσει ένα επίπεδο επιτοκίου τέτοιο, ώστε οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτήν να είναι κερδοφόρες. Το υψηλό κόστος δανεισμού είναι αποτρεπτικός παράγοντας άμεσων ξένων επενδύσεων. Το υψηλό επιτόκιο φανερώνει πως η χώρα που το εφαρμόζει, βρίσκεται σε οικονομική, μακροοικονομική και πολιτική αστάθεια, επικρατεί αβεβαιότητα στις αγορές και η απόφαση για εισροή ΑΞΕ ενέχει κίνδυνο και ρίσκο.

Το μέγεθος του κρατικού παρεμβατισμού. Το κράτος αποτελεί τον πιο αξιόπιστο εγγυητή για την προσέλκυση ΑΞΕ. Είναι υπεύθυνο για την εύρυθμη λειτουργία του νομικού και θεσμικού πλαισίου που σχετίζεται με την εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων στην χώρα, ώστε να μην παρατηρούνται κολλήματα κατά την διάρκεια ζωής της επένδυσης. Από την άλλη πλευρά όμως μπορεί να λειτουργεί αποτρεπτικά στην προσέλκυση ΑΞΕ. Αρκετές φορές παρατηρούνται πελατειακές σχέσεις μεταξύ κυβερνώντων και συγκεκριμένων ομάδων επιχειρηματιών τις επονομαζόμενες «ελίτ», οι οποίες ευνοούνται από τις κυβερνήσεις και βρίσκονται συχνά ένα βήμα πιο μπροστά από επενδυτές αλλοδαπών χωρών. Αυτή η στρέβλωση είναι ικανή να αποδυναμώσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της χώρας υποδοχής, αλλά και των επιχειρήσεων μέσω εμποδίων εισόδου των ανταγωνιστών.

Η Φορολογία. Η φορολογική πολιτική που ακολουθείται από μία χώρα, πρέπει να είναι σχεδιασμένη με συγκεκριμένο τρόπο, προκειμένου να κάνει την χώρα πιο ελκυστική από άλλες. Οι φορολογικές πολιτικές των χωρών υποδοχής έχουν αποτελέσει παραδοσιακά σημαντικό τομέα ανησυχίας για τις πολυεθνικές. Ως φορολογικά κόστη θα μπορούσαμε να ορίσουμε διαφόρων ειδών δασμολογικά και παραδασμολογικά μέτρα και μεταφορικά κόστη. Σύμφωνα με οικονομετρικές έρευνες τα αποτελέσματα των επιδράσεων της φορολογικής πολιτικής στην εισροή ΑΞΕ είναι άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά. Για τον αν το αποτέλεσμα είναι θετικό ή όχι εξαρτάται από δύο παράγοντες: α) το είδος της ΑΞΕ π.χ. αν είναι κάθετη επένδυση ή οριζόντια και β) τα χαρακτηριστικά που αντιπροσωπεύουν της κάθε χώρας. Σε επενδύσεις οριζόντιας μορφής τα δασμολογικά και φορολογικά εμπόδια (π.χ. υψηλό Φ.Π.Α.) προσελκύουν την εισροή ξένων κεφαλαίων, γιατί με αυτόν τον τρόπο είναι εφικτή η υπερπήδηση των εμποδίων (tariff jumbling). Σε επενδύσεις κάθετης μορφής ισχύει ακριβώς το αντίθετο (Λιαργκόβας, 2007). Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας μελέτες έχουν δείξει ότι χώρες με ευνοϊκή φορολογική πολιτική όπως οι Η.Π.Α, προσελκύουν πιο εύκολα ΑΞΕ από χώρες που βρίσκονται σε μετάβαση (π.χ. βαλκανικές χώρες). Οι Edmiston, Mudd και Valev (2003) τονίζουν ότι, η πολυπλοκότητα και οι αβεβαιότητες στη φορολογική νομοθεσία έχουν σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στις εισροές ΑΞΕ στις μεταβατικές χώρες. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα των διεθνών βιβλιογραφιών που εξετάζουν τις επιδράσεις των φορολογικών πολιτικών που εφαρμόζονται για τις ΑΞΕ είναι μικτά. Γενικά όμως πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι χαμηλές φορολογικές επιβαρύνσεις και φορολογικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από διαφάνεια είναι ικανά να προσελκύσουν ΑΞΕ (OECD, 2004).

Το ύψος του Α.Ε.Π. της χώρας. Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν αποτελεί ένα μείζων δείκτη που παρουσιάζει το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας. Η ύπαρξη ενός μεγάλου Α.Ε.Π. υποδηλώνει μεγάλο ρυθμό ανάπτυξης, η οποία ανάπτυξη προέρχεται κυρίως από την αύξηση της ζήτησης. Η οικονομία της χώρας χαρακτηρίζεται δυναμική από τους ξένους επενδυτές και συνεπώς αυξάνονται οι εισροές ΑΞΕ.

Η ύπαρξη Γραφειοκρατίας και Διαφθοράς. Οι χώρες που αποτελούν πόλους έλξης ΑΞΕ, σύμφωνα με το υπόδειγμα του (OLI), θα πρέπει να εγγυηθούν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις με βάση το εμπορικό δίκαιο, που έχει θεσπίσει κάθε μία ξεχωριστά. Θα πρέπει να έχουν συμπεριλάβει στο νομοθετικό τους πλαίσιο μια ευνοϊκή νομοθεσία σε επιχειρήσεις του εξωτερικού που επιθυμούν να επενδύσουν σε αυτές π.χ. φοροελαφρύνσεις (FDI for Development, 2002). Τα φαινόμενα της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς πηγάζουν από τον δημόσιο τομέα. Η γραφειοκρατία επηρεάζει αρνητικά την εισροή ΑΞΕ σε μια χώρα, διότι ευθύνεται για τις χρονοβόρες συνήθεις διαδικασίες και δοσοληψίες μιας επιχείρησης με τον δημόσιο τομέα. Η διαφθορά περιλαμβάνει διάφορα ανήθικες και παράνομες δραστηριότητες, όπως η δωροδοκία, τα καρτέλ, η υπεξαίρεση χρημάτων. Έχει παραδοσιακά συνδεθεί με την υπανάπτυξη, αλλά είναι επίσης σοβαρό πρόβλημα και σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες. Η γραφειοκρατία και η διαφθορά είναι δύο τελείως ξεχωριστά φαινόμενα και δεν πρέπει να τα συγχέουμε μεταξύ τους. Σε μελέτη του ο Mauro (1995) συμπέρανε ότι, η διαφθορά μειώνει τις ιδιωτικές επενδύσεις και μειώνει εξίσου την οικονομική ανάπτυξη ανεξάρτητα από τη γραφειοκρατία. Ο Wei (2000) επιπρόσθετα επιβεβαίωσε ότι, η διαφθορά στα έθνη αποθαρρύνει τις ΑΞΕ. Ομοίως, οι Habib και Zurawicki (2002) βρήκαν ότι η διαφθορά της χώρας υποδοχής αναστέλλει τις ΑΞΕ και μειώνει τις νέες εισροές ΑΞΕ. Από την άλλη πλευρά πρόσφατη μελέτη των των Kolstad και Villanger (2004) δεν βρήκε σημαντική επίδραση της διαφθοράς στις ΑΞΕ με χρήση δεδομένων από λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες για την περίοδο 1989-2000. Σε μεγάλο βαθμό τα αποτελέσματα σχετικά με την επιρροή της διαφθοράς είναι αρκετά συνεπή, αλλά τα πρόσφατα ευρήματα των Kolstad και Villanger εγείρουν την πιθανότητα ότι, η διαφθορά μπορεί να μην είναι επιβλαβής πάντα.

Οι Θεσμοί της χώρας. Χαμηλός βαθμός θεσμικής θωράκισης, διαρθρωτικές αγκυλώσεις και αδύναμη διακυβέρνηση δημιουργούν εμπόδια στις ξένες επενδύσεις (Wei, 2000). Διάφορες εμπειρικές μελέτες έχουν προσπαθήσει να ερμηνεύσουν τους παραπάνω παράγοντες με οικονομικούς δείκτες, όπως τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας που διαμορφώνεται από το ίδρυμα Heritage, δείκτες κινδύνου κ.α.. Είναι γενικά αποδεκτό χώρες που καταγράφουν υψηλότερη οικονομική ευημερία από άλλες να διαθέτουν ένα αδιάφθορο και αξιόπιστο πολιτικό-οικονομικό-κοινωνικό σύστημα.

Η Δικαιοσύνη και το δικαστικό σύστημα της χώρας. Η λειτουργία του δικαστικού συστήματος, το κράτος δικαίου, και γενικά η δικαιοσύνη σε μια κοινωνία αποτελούν αξιολογικό θεσμικό παράγοντα που έχει άμεσο αντίκτυπο στις δραστηριότητες των επιχειρήσεων (Rajunen, 2008). Χώρες με χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας της εμπιστεύονται οι επενδυτές, διότι τα κεφάλαια τους προστατεύονται αποτελεσματικά.

Οι Campos και Kinoshita (2003) χρησιμοποιώντας ένα δείγμα μεταβατικών οικονομιών, προτείνουν ότι οι χώρες με καλύτερα νομικά συστήματα προσελκύουν περισσότερες ΑΞΕ.

Πολιτικά Δικαιώματα, Πολιτικές Ελευθερίες. Γενικά το επίπεδο των πολιτικών δικαιωμάτων και οι πολιτικές ελευθερίες θεωρούνται βασικές αρετές της δημοκρατίας, που ρυθμίζουν την ανθρώπινη δραστηριότητα και την κοινωνία στο σύνολό της. Μπορεί να έχουν επίσης σημαντική επίδραση στις εισροές ΑΞΕ. Ευρήματα των Kolstad και Villanger (2004) και των Disdier και Mayer (2004) δείχνουν ότι η αύξηση της πολιτικής ελευθερίας και της κοινωνικής ελευθερίας είναι υπεύθυνες για την αύξηση των εισροών ΑΞΕ.

Δικαιώματα Ιδιοκτησίας. Τα δικαιώματα ιδιοκτησίας τόσο σε υλικά και σε άυλα προϊόντα έχουν παίξει σημαντικό ρόλο για τις επιχειρήσεις και σε εγχώριο και σε διεθνές επίπεδο. Δραστηριότητες που σχετίζονται με την ψυχαγωγία, το λογισμικό, τη μουσική και τα φαρμακευτικά προϊόντα είναι καλά παραδείγματα δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Οι Knack and Keefer (1995) έθεσαν τα θεμέλια, υποδηλώνοντας ότι, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας έχουν επίσης θετικό αντίκτυπο στις επενδύσεις και στην ανάπτυξη. Από την άλλη μεριά οι Li και Resnick (2003) παρατήρησαν ότι, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες έχουν επίσης σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη τους και στις εισροές ΑΞΕ. Για την προσέλκυση επενδύσεων δεν απαιτείται η ταυτόχρονη ύπαρξη όλων των παραγόντων, αλλά αρκεί έστω και ένα τμήμα αυτών ή ακόμα και ένας παράγοντας από αυτούς ώστε να πετύχει τον στόχο της η χώρα και να γίνει ευρέως γνωστός πόλος έλξης άμεσων ξένων επενδύσεων.

3.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΑ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΑΞΕ

Οι ΑΞΕ όπως ήδη έχουμε αναφέρει, αποτελούν την κινητήρια δύναμη για την οικονομική μεγέθυνση κάθε χώρας. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο κάθε χώρα έχει σχεδιάζει ένα σύνολο από μέτρα, με κύριο στόχο να προσελκύσει ξένες εταιρίες επενδύοντας σε αυτές. Κάθε χώρα είναι διαφορετική από την άλλη και κάθε χώρα φτιάχνει την δική της πολιτική με βάση τις ανάγκες της και τα δικά της ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Σε αυτό το σημείο ταιριάζει το εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning, το οποίο αναφέρει τις τρεις συνιστώσες Ο (ownership advantages) – Ι (internalization advantages) – L (location advantages). Όπως αναφέραμε πριν, τα πλεονεκτήματα τύπου L συμπεριλαμβάνουν τα πλεονεκτήματα που έχουν στην κατοχή τους οι χώρες υποδοχής-εγκατάστασης των ΑΞΕ. Τα πλεονεκτήματα αυτά τα προωθεί η κυβέρνηση της εκάστοτε χώρας υποδοχής, μέσα από πολιτικές που έχουν στόχο να δώσουν τα απαραίτητα κίνητρα, προκειμένου να προσελκύσει πολυεθνικές και ξένες εταιρίες οποιοδήποτε μεγέθους. Τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού, οι κυβερνήσεις των χωρών στην προσπάθειά τους να προσελκύσουν όλο και περισσότερες ΑΞΕ προσφέρουν αντίστοιχα όλο και περισσότερα κίνητρα. Αυτό συμβαίνει διότι υπάρχει ο φόβος οι επενδυτές να στραφούν σε άλλες αγορές χωρών με

πανομοιότυπα χαρακτηριστικά και πιο ελκυστικά κίνητρα (Wolff, 2006). Κάποιες από τις κατηγορίες κινήτρων που είναι ικανές να φέρουν ΑΞΕ σε μια χώρα θα μπορούσαν να είναι: η τοποθεσία της χώρας, φορολογικά κίνητρα, κίνητρα πολιτικού περιεχομένου, χρηματοοικονομικά κίνητρα κ.α. τα οποία θα μελετηθούν σε επόμενη παράγραφο. Αυτά τα κίνητρα διαφέρουν από κράτος σε κράτος ως προς την ποιότητα παροχής, την ποσότητα και ως προς την χρήση. Επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι τα κίνητρα δεν θα πρέπει να περιοριστούν απλά στην προσέλκυση ΑΞΕ, αλλά θα πρέπει να δημιουργήσουν συνθήκες ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων των εταιριών ώστε να συνεχίσουν να επενδύουν και στο μέλλον.

3.3.1 Κατηγορίες Κινήτρων και παραδείγματα εφαρμογής τους σε χώρες της Ευρώπης

Στη σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον υπάρχει αυξημένος ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών σε πολλές πτυχές της οικονομίας. Μία από αυτές τις πτυχές είναι ο ανταγωνισμός, που προκύπτει από την προσπάθεια της κάθε χώρας ξεχωριστά να προσελκύσει περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις και να μεγεθύνει την οικονομία της συγκριτικά με άλλες χώρες ανταγωνιστές. Στο πλαίσιο αυτού του ανταγωνισμού η Παγκόσμια Ένωση Οργανισμών Προώθησης Επενδύσεων ή αλλιώς WAIPA (World Association of Investment Promotion Agencies) συνοψίζει τις στρατηγικές προσέλκυσης ΑΞΕ που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα στις εξής κατηγορίες:

- i. Παροχή οικονομικών κινήτρων, όπως φορολογικά προνόμια και επιχορηγήσεις.
- ii. Βελτίωση υποδομών.
- iii. Ανάπτυξη περιφερειακών ικανοτήτων.
- iv. Αναπροσαρμογή του θεσμικού περιβάλλοντος και εξάλειψη της γραφειοκρατίας.
- v. Συμμετοχή σε διεθνείς κυβερνητικές διαπραγματεύσεις και επίτευξη συμφωνιών.
- vi. Δημιουργία των λεγόμενων Investment Promotion Agencies (IPAs).

3.3.1.1 Δημοσιονομικά και Οικονομικά Κίνητρα

Αρχικά θα ασχοληθούμε με την πρώτη κατηγορία που αφορά την παροχή οικονομικών κινήτρων. Τα οικονομικά κίνητρα θα μπορούσαν να χωρισθούν εκ νέου σε Δημοσιονομικά (Fiscal Incentives) και σε Οικονομικά (Financial Incentives).

Τα δημοσιονομικά κίνητρα αποτελούν το είδος των κινήτρων που χρησιμοποιούνται πιο συχνά. Τα κίνητρα αυτά που συνηθίζεται να προσφέρονται από κοινού και περιλαμβάνουν (Κοτταρίδη, 2014):

- i. *Μειωμένη Άμεση Εταιρική Φορολόγηση.* Με αυτού του είδους τα μέτρα προσπαθεί το κράτος να μειώσει τα φορολογικά βάρη των εταιριών. Κάποια από αυτά τα μέτρα είναι:
- **Η μείωση του συντελεστή εταιρικών φόρων.** Ουσιαστικά μειώνεται ο συντελεστής φορολόγησης για τις εταιρίες που προσφέρουν τις ΑΞΕ. Για παράδειγμα στην Ιρλανδία μέχρι το 2021 ο φόρος επιχειρήσεων ανερχόταν στο 12,5%, ενώ σε άλλες χώρες κυμαινόταν κοντά στο 35%.
 - **Φορολογικές διακοπές.** Αναφέρεται στην μη υποχρέωση των «νέο - δημιουργημένων εταιριών» να πληρώσουν εταιρικό φόρο για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Σε άλλη περίπτωση οι εταιρίες δεν χρειάζεται να πληρώσουν φόρο, μέχρι να καλύψουν τα αρχικά κόστη του επενδυμένου κεφαλαίου τους. Στην Γερμανία ισχύει η προσωρινή απαλλαγή από το φόρο καθαρής περιουσίας (net worth tax) και η απαλλαγή από δημοτικούς φόρους εμπορικών κεφαλαίων για εταιρίες, που θέλουν να αποθέσουν τα κεφαλαία τους στην χώρα υποδοχής.
 - **Ειδικές Ζώνες Φορολογικών Προνομίων.** Αποτελεί ένα ευρύ διαδεδομένο μέτρο που χρησιμοποιείται για την προσέλκυση ΑΞΕ. Πρόκειται για την δημιουργία περιοχών με χαμηλούς συντελεστές εταιρικού φόρου σε συγκεκριμένες ζώνες/περιοχές μιας χώρας. Τέτοιες ζώνες/περιοχές ονομάζονται clusters. Clusters είναι ένα πλήθος συμπληρωματικών επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες περιοχές -όπου οι υπάρχουσες επιχειρηματικές υποδομές υπηρετούν συγκεκριμένες βιομηχανίες ή η παρουσία άλλων επενδυτών σε αυτές δημιουργεί θετικές εξωτερικές οικονομίες μέσω των επιδράσεων της δικτύωσης ή διασύνδεσης και της ομαδοποίησης, όπου επενδυτές-ακόλουθοι ακολουθούν μια ηγετική επιχείρηση σε μια συγκεκριμένη χώρα (Λιάργκοβας, 2007). Δύο σχετικά παραδείγματα Clusters είναι η Silicon Valley και το IT Cluster στην Ρουμανία.
- ii. *Κίνητρα για Σχηματισμό Κεφαλαίου (Capital Formation).* Πρόκειται για μέτρα σύνδεσης της χαμηλής φορολόγησης με εταιρικές επενδύσεις. Παράδειγμα τέτοιων μέτρων είναι (Κοτταρίδη, 2014):
- Αποθεματικό κεφάλαιο προς επένδυση (reinvested profits): Κάποιες χώρες προσφέρουν μειώσεις στους φόρους στα αποθέματα των εταιριών που επενδύουν σε αυτές.
- iii. *Μειωμένα Εμπόδια στη Διασυνοριακή Λειτουργία.* Οι πολυεθνικές εταιρίες προσελκύονται από τοποθεσίες που επιβάλουν ελάχιστα κόστη στην διασυνοριακή μεταφορά πόρων, αγαθών, υπηρεσιών και ανθρώπινου δυναμικού. Δεδομένου αυτού οι αρχές κάποιες φορές παίρνουν κάποια μέτρα που σκοπεύουν να ελαχιστοποιήσουν αυτά τα κόστη (Κοτταρίδη, 2014). Παραδείγματα τέτοιων μέτρων είναι:

- **Παρακρατούμενοι Φόροι.** Κάποιες χώρες προσφέρουν στις ξένες επιχειρήσεις χαμηλούς συντελεστές παρακρατούμενων φόρων σε εμβάσματα στις χώρες προέλευσης τους.
- **Φορολόγηση Διεθνούς Εμπορίου.** Μειωμένοι φόροι στις εισαγωγές προϊόντων και πρώτων υλών και ταυτόχρονα μειωμένοι τελωνειακοί δασμοί χρησιμοποιούνται αρκετές φορές σαν κίνητρα για τις ΑΞΕ. Για παράδειγμα στην Ισπανία παρέχονται προς τις ξένες εταιρίες φορολογικές διευκολύνσεις για την εισαγωγή μηχανημάτων και άλλων πρώτων υλών στην χώρα.
- **Φορολόγηση Εργαζομένων.** Η χαμηλότερη φορολόγηση εισοδήματος ή η μείωση στο κόστος κοινωνικής ασφάλισης για τους εκπατριζόμενους εργαζομένους των ξένων επιχειρήσεων χρησιμοποιείται από κάποιες αρχές έτσι ώστε να γίνουν κάποιες τοποθεσίες πιο ελκυστικές για τους ξένους επενδυτές.

Τα οικονομικά κίνητρα χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες κινήτρων. Η πρώτη υποκατηγορία αναφέρεται στην ανάπτυξη μιας περιοχής της χώρας σε σχέση με μία άλλη περιοχή της ίδιας πάντα χώρας. Μια περιοχή της χώρας μπορεί να θεωρείται ότι είναι μη προνομιά σε σχέση με αντίστοιχες περιοχές άλλου εξαιτίας της ανάπτυξης της. Σε αυτήν την περίπτωση, οι αρχές συνήθως ακολουθούν μια στοχευμένη προσπάθεια να βοηθήσουν τους επενδυτές με τα απαραίτητα κίνητρα, ώστε να επιλέξουν την περιοχή που επιθυμούν χωρίς να επηρεάζονται από τα μειονεκτήματα που εμφανίζονται σε αυτήν, η οποία ερμηνεύεται σαν πολιτική εξισορρόπηση του «χώρου διεξαγωγής του παιχνιδιού». Τέτοιες «δαπάνες εξίσωσης τοποθεσιών» περιλαμβάνουν (Κοτταρίδη, 2014):

- **Επιδότησεις Υποδομών.** Η παροχή υλικών υποδομών (δρόμοι, σιδηρόδρομοι, λιμάνια) ή επικοινωνιακών υποδομών στους επενδυτές βοηθάει στην αύξηση της ελκυστικότητας μιας περιοχής.
- **Επιδότησεις για την Εκπαίδευση Εργαζομένων.** Σε μερικές περιπτώσεις και ειδικότερα σε περιπτώσεις που οι επενδύσεις πραγματοποιούνται σε τομείς που επικρατούν νέοι σε ηλικία εργαζόμενοι στην περιοχή υποδοχής τους, οι επενδυτές αντιμετωπίζουν την ανεπάρκεια του κατάλληλου εργατικού δυναμικού. Οι αρχές αναλαμβάνουν να συνεισφέρουν στο να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα μέσω δημόσιων ή στηριγμένων από το δημόσιο προγραμμάτων εκπαίδευσης. Η IDA (Industrial Development Agency) που είναι υπεύθυνη για την προσέλκυση ΑΞΕ στην Ιρλανδία, έχει επιδοτήσει προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που καλύπτουν πλήρως όλα τα συμφωνηθέντα έξοδα που έχουν σχέση με την κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού. Αντίστοιχα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης αλλά σε πιο εξειδικευμένο βαθμό επιδοτεί και η Ισπανία μέσω του φορέα προσέλκυσης ΑΞΕ με το όνομα ICEX (Invest in Spain). Κίνητρα για προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης αφορούν επιδοτήσεις, που δίνονται σε εταιρίες, που προσλαμβάνουν κυρίως

νέους, άνεργους και άτομα που αντιμετωπίζουν χρόνια προβλήματα εργασίας. Επιπλέον δίνουν επιδοτήσεις και για κάθε νέα θέση εργασίας που ανοίγει.

Αναφορικά με την δεύτερη υποκατηγορία συχνά οι αρμόδιοι φορείς προσέλκυσης ΑΞΕ υποστηρίζουν ότι το κόστος με το οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις όταν εγκαθίστανται σε νέα μέρη, μπορεί να τους αποτρέψει από την επιλογή της κατάλληλης τοποθεσίας. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, οι χώρες που επιθυμούν να προσελκύσουν ΑΞΕ θα πρέπει να προσφέρουν επιδοτήσεις για την κάλυψη αυτού τους κόστους. Αυτή η υποκατηγορία οικονομικών κινήτρων περιλαμβάνει (Κοτταρίδη, 2014):

- **Υποστήριξη Μετεγκατάστασης και Εκπατρισμού.** Οι φορείς που ασχολούνται με τις επενδύσεις της χώρας, προσφέρουν χρηματικές δωρεές για να βοηθήσουν τις εταιρίες που αντιμετωπίζουν επιπλέον έξοδα κεφαλαίου και κόστη μετεγκατάστασης. Αρκετές φορές οι φορείς αυτοί βοηθούν συνεισφέροντας χρηματικά ποσά για την μετεγκατάσταση μελών των εργαζομένων της εταιρίας αλλά και της οικογένειάς τους.
- **Προσωρινές Μισθολογικές Επιδοτήσεις.** Στο αρχικό στάδιο λειτουργίας των εταιριών το κράτος και οι αρμόδιοι φορείς μπορούν να τις υποστηρίξουν καλύπτοντας μέρος των μισθών που πρέπει να πληρώσουν οι ίδιες. Στην Ιρλανδία έχει θεσπιστεί νόμος, ο οποίος επιδοτεί τον επενδυτή με ένα ποσό για κάθε νέα θέση εργασίας που ανοίγει στην εταιρία για έναν χρόνο. Η επιδότηση σε αυτόν τον τομέα ανέρχεται στο 50% των προσυμφωνημένων συνολικών εξόδων μεταξύ εταιρίας και κράτους.

Εκτός από τις δύο προηγούμενες υποκατηγορίες οικονομικών κινήτρων υπάρχει μία τρίτη υποκατηγορία, η οποία μπορεί απλά να παρέχει οικονομικά κίνητρα στις χώρες εγκατάστασης, προκειμένου να επωφεληθούν από τις πιθανές θετικές επιδράσεις της παρουσίας ξένων επιχειρήσεων. Σε αυτήν την περίπτωση ακολουθούν μια πολιτική στοχευμένων κινήτρων που περιλαμβάνουν μέτρα όπως (Κοτταρίδη, 2014):

- **Πιστώσεις στους Επενδυτές.** Οι χώρες μερικές φορές παρέχουν δάνεια με καλούς όρους ή με επιδοτήσεις στα επιτόκια τους σε ξένες επιχειρήσεις με βάση το επενδυτικό τους πλάνο και τις χρηματοδοτικές του ανάγκες. Εναλλακτικά, βοηθούν τους ξένους επενδυτές παρέχοντας τους εγγυήσεις για τα δάνεια τους. Παραδείγματος χάριν ο εθνικός φορέας της Πορτογαλίας για την ενημέρωση και εξυπηρέτηση ξένων επενδυτών που ονομάζεται ICEP (Investment Trade and Tourism of Portugal), έχει εφαρμόσει μια μέθοδο, με την οποία παραμένει πάντα ενημερωμένος για το επενδυτικό πλάνο των επενδυτών που επενδύουν στη χώρα. Η μέθοδος Prior Declaration Regime επιβάλλει σε οποιονδήποτε επενδυτή να συμπληρώσει μια αίτηση, η οποία περιλαμβάνει ακριβείς και πλήρεις πληροφορίες για το χρηματοδοτικό πλάνο και όχι μόνο της επένδυσης, ενημερώνοντας έτσι την ICEP για τις ανάγκες που έχει να καλύψει η ίδια για να βοηθήσει τον επενδυτή. Αντίστοιχα η Ισπανία χρηματοδοτεί τις νέες επενδύσεις της χώρας μέσω ενεργοποίησης ειδικών ταμείων.

- **Real Estate (Ακίνητα).** Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που οι εθνικές ή τοπικές αρχές πουλούν γη ή κτίσματα σε ξένους επενδυτές σε τιμές χαμηλότερες από τις τιμές της αγοράς, ώστε να τους διευκολύνουν στα πρώτα τους βήματα στο νέο τους επενδυτικό εγχείρημα.
- **Συμμετοχή στην Κάλυψη του Κόστους.** Εκτός από την κάλυψη του κόστους των ξένων επιχειρήσεων στο στάδιο μετεγκατάστασης τους (π.χ. οι προσωρινές μισθολογικές επιδοτήσεις που παρουσιάστηκαν προηγουμένως), οι αρχές μερικές φορές προχωρούν παραπέρα καλύπτοντας κόστη των επιχειρήσεων που αφορούν κάποια συνηθισμένα λειτουργικά έξοδα των επιχειρήσεων π.χ. Marketing.
- **Επαναπατριsmός κερδών.** Χώρες που έχουν κανονισμούς που να επιτρέπουν τον επαναπατριsmό κερδών προσελκύουν περισσότερες ΑΞΕ. Πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είχαν περιορισμούς για τους ξένους επενδυτές σχετικά με τον επαναπατριsmό κερδών. Η μερική ή ολική απελευθέρωση του επαναπατριsmού κερδών καθιερώθηκε πρώτα στην Πολωνία και την Τσεχία και ύστερα σε άλλες χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης.

3.3.1.2 Μακροοικονομικά Κίνητρα

Τα μέτρα μακροοικονομικού χαρακτήρα όπως η βελτίωση των υποδομών και η αναπροσαρμογή του θεσμικού περιβάλλοντος και η εξάλειψη της γραφειοκρατίας ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των μακροοικονομικών κινήτρων και μπορούν να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα μιας χώρας. Με την σειρά της η ανταγωνιστικότητα της χώρας θα την μετατρέψει σε πόλο έλξης ΑΞΕ. Η γενικότερη οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται μια χώρα επηρεάζει τις ξένες επιχειρήσεις που σκέφτονται να επενδύσουν σε αυτήν . Όσο η χώρα προσπαθεί να βελτιώσει και να σταθεροποιήσει την οικονομική της κατάσταση της, τόσο μια σειρά από μέτρα που συντελούν προς την ίδια κατεύθυνση μπορούν να έχουν επίσης επίδραση στην εισροή ΑΞΕ στη χώρα. Παραδείγματα τέτοιων μέτρων είναι (Κοτταρίδη, 2014):

- **Επενδύσεις σε Υποδομές.** Η βελτίωση των υποδομών σε μια χώρα είναι ικανή να προσελκύσει μεγάλο ποσοστό ΑΞΕ. Οι καλές υποδομές αυξάνουν την παραγωγικότητα των ξένων επενδύσεων και επομένως παρακινεί την εισροή νέων ΑΞΕ στην χώρα υποδοχής (Asiedu, 2002). Η Πορτογαλία δίνει κίνητρα και υποστηρίζει τις υποδομές που χρειάζονται βελτίωση, τόσο για να καλύψει τις ανάγκες των εγχώριων επενδυτών, όσο και για τις ανάγκες των επενδυτών του εξωτερικού. Το πρόγραμμα (ΑΙΤΙ) του ινστιτούτου Agency for Competitiveness and Innovation (IAPMEI) δίνει κίνητρα για την υποστήριξη της τεχνολογίας στις τηλεπικοινωνίες. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα υποστηρίζει επενδύσεις στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, παρέχοντας επιδοτήσεις (sinking funds) που καλύπτουν το 60% της συνολικής επένδυσης (Λιαργκόβας, 2007). Επίσης ο UK Trade &

Investment Organization του Ηνωμένου Βασιλείου παρέχει επί ίσοις όροις βοήθεια σε επενδυτές εγχώριους και μη, ώστε να γίνονται πιο εύκολα και άνετα οι επαφές των οργανισμών που παρέχουν υπηρεσίες όπως τηλεπικοινωνίες, νερό, ενέργεια κ.α. με τις Βρετανικές αρχές.

- **Επενδύσεις για την Επιμόρφωση του Εργατικού δυναμικού.** Οι ΑΞΕ θα ήταν αδύνατο να υπήρχαν χωρίς το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό στη χώρα υποδοχής. Οι κυβερνητικές ρυθμίσεις και ειδικότερα η εργασιακές ρυθμίσεις που υλοποιούνται σε μια χώρα είναι σημαντικοί θεσμικοί παράγοντες που προσελκύουν τις ΑΞΕ. Στην Ισπανία όπως αναφερθήκαμε και παραπάνω, επιδοτούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για εργαζομένους με στόχο να εξειδικευτούν στο αντικείμενο που ασχολούνται.
- **Δεσμεύσεις για Ιδιωτικοποιήσεις.** Οι πολυεθνικές εταιρίες δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για τις ιδιωτικοποιήσεις που εφαρμόζει μια χώρα. Συχνά παίρνουν μέρος σε προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων που αφορούν κλάδους της τραπεζικής και των τηλεπικοινωνιών. Μια χώρα που εφαρμόζει συχνά ιδιωτικοποιήσεις είναι προτιμητέα από τους ξένους επενδυτές. Η Ελλάδα έχει εφαρμόσει μεγάλες ιδιωτικοποιήσεις, μία από αυτές είναι στις τηλεπικοινωνίες με τη εξαγορά του ΟΤΕ από την κρατική γερμανική εταιρία τηλεπικοινωνιών Deutsche Telekom.
- **Ανάπτυξη χρηματοοικονομικών αγορών.** Μια χρηματιστηριακή αγορά που είναι ικανή να διαχειρίζεται μεγάλες εταιρίες αποτελεσματικά, μειώνοντας έτσι τα συναλλαγματικά κόστη, αμέσως γίνεται αντιληπτή από τις πολυεθνικές εταιρίες. Η χώρα που έχει ένα σταθερό χρηματοοικονομικό σύστημα με μικρές απώλειες και λίγες κρίσεις, προσελκύει εισροές ΑΞΕ, γιατί η χρηματοδότηση των εταιριών από την χρηματοοικονομική αγορά αυτή γίνεται πολύ εύκολη. Η γαλλική χρηματιστηριακή αγορά αποτελεί ένα παράδειγμα αξιοπιστίας για τους ξένους επενδυτές, έχοντας προσελκύσει κεφάλαια ύψους 34 δισεκατομμυρίων μέχρι το 2019 πριν την Covid-19 εποχή.
- **Μείωση εμποδίων εμπορίου.** Μια χώρα που έχει ανοιχτά τα σύνορά της και απελευθερώνει τις εισαγωγές της δίνει κίνητρα για την εισροή ΑΞΕ που θα βοηθήσουν στην μακροοικονομική της ανάπτυξη.

3.3.1.3 Περιφερειακά Κίνητρα

Η περιφερειακή ανάπτυξη των χωρών και η συμμετοχή τους σε διεθνείς κυβερνητικές διαπραγματεύσεις και συμφωνίες υποκινεί τους επενδυτές να επενδύσουν τα κεφάλαια τους σε αυτές, αφού εκτιμούν ότι οι χώρες αυτές είναι εξωστρεφείς και συνάμα ικανές να μεγεθυνθούν οικονομικά. Κάθε χώρα προσπαθεί να βελτιώσει και να αναπτύξει τις περιφέρειές της, ώστε να προσελκύσει ΑΞΕ μέσω της γεωγραφικής της εγγύτητας. Επίσης συμμετέχει σε παγκόσμιες, διεθνείς ή/και διμερείς συμφωνίες, με σκοπό να βελτιώσει την εικόνα της στον κόσμο και ειδικότερα στους ξένους επενδυτές. Χώρες που είναι μέλη σε περιφερειακές πρωτοβουλίες, διεθνείς οργανισμούς και ενώσεις όπως στον ΟΟΣΑ, στο ΝΑΤΟ, στην Ε.Ε. και σε διμερείς συμφωνίες, είναι πιο ευνοϊκές για τις πολυεθνικές εταιρίες, σε αντίθεση με άλλες που δεν ανήκουν σε τέτοιου είδους

περιφερειακές συνθήκες. Χώρες όπως η Πορτογαλία και η Ισπανία φροντίζουν για την περιφερειακή του ολοκλήρωση, έχοντας γίνει κράτη-μέλη της Ε.Ε., αλλά και για την εγχώρια περιφερειακή τους ολοκλήρωση κάθε χώρα ξεχωριστά. Η Πορτογαλία συμβάλλει στον εμπλουτισμό των πόρων της ανάλογα με την παραγωγικότητα κάθε περιοχής και προωθεί την περιφερειακή της ανάπτυξη μέσω αυτών. Με το πρόγραμμα περιφερειακών κινήτρων (SIBR) του ινστιτούτου IAPMEI η χώρα φροντίζει για την ισότιμη ανάπτυξη των περιφερειών της εκσυγχρονίζοντας τις επιχειρήσεις που βρίσκονται σε λιγότερες ανεπτυγμένες περιοχές της. Παρέχει επιδόματα ανάλογα με την τοποθεσία της νέας επιχείρησης το οποίο ποσό επιδότησης υπολογίζεται ως ποσοστό στην ολική επένδυση. Το μέγιστο ποσό που μπορεί να δοθεί αγγίζει το 75%. Αντίστοιχη πολιτική για την περιφερειακή ανάπτυξη της συντελεί η Ισπανία. Σε περιοχές που η ανεργία είναι υψηλή προωθούνται, δημιουργούνται, διευρύνονται ή εκσυγχρονίζονται επιχειρήσεις. Η μόνη διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των δύο χωρών είναι το ποσοστό της επιδότησης που στην Ισπανία κυμαίνεται περίπου στο 50% της συνολικής επένδυσης.

3.3.1.4 Investment Promotion Agencies (IPAs)

Η δημιουργία των Investment Promotion Agencies (IPAs) είχε ως βασικό στόχο να δημιουργήσει το κατάλληλο πλαίσιο συνθηκών, οι οποίες συνθήκες θα ευνοούσαν την εισροή ΑΞΕ στις αντίστοιχες χώρες όπου θα ιδρύονταν. Τα IPAs είναι οργανισμοί/πρακτορεία που αναλαμβάνουν την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων (Λιαργκόβας, 2007). Η WAIPA έχει υιοθετήσει τον ορισμό του Dressler ο οποίος αναφέρει ότι, τα πρακτορεία IPAs παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες και υποστήριξη στους επενδυτές καθ' όλη τη διάρκεια των φάσεων μιας επενδυτικής διαδικασίας και επιπλέον προωθούν τις επενδύσεις της εκάστοτε χώρας που λειτουργούν, δίνοντας τους ευκαιρίες και κίνητρα. Οι IPAs αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι των αναπτυξιακών στρατηγικών των περισσότερων χωρών με εντολή την προώθηση και διευκόλυνση των εισροών ΑΞΕ. Η WAIPA ενεργεί ως φόρουμ για τα πρακτορεία αυτά, με σκοπό να τους παρέχει ευκαιρίες δικτύωσης και να διευκολύνει την ανταλλαγή των καλύτερων πρακτικών στην προώθηση των επενδύσεων. Η αποτελεσματικότητα τους βασίζεται στην πολιτική βούληση της εκάστοτε κυβέρνησης της χώρας για την οποία εργάζονται. Η επιτυχία τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις επιλογές των κυβερνήσεων που εκπροσωπούν και με την οργανωτική δομή των φορέων τους. Αξίζει να αναφέρουμε ότι, η χρηματοδότηση τους είναι αρμοδιότητα των τοπικών και εθνικών κυβερνήσεων και αυτό διότι η στρατηγική για την προσέλκυση ΑΞΕ διαφέρει από χώρα σε χώρα, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προσδιορίσει ένας παγκόσμιος φορέας επακριβώς τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα κάθε χώρας, προκειμένου να τα χρηματοδοτήσει σωστά. Οι οργανισμοί προσέλκυσης επενδύσεων χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες (Λιαργκόβας, 2007):

- i. Στους *ανίσχυρους φορείς* προσέλκυσης ΑΞΕ που δημιουργούνται για να αναλάβουν την ελεγκτική διαδικασία. Ο ρόλος τους θεωρείται διεκπεραιωτικός αφού οι αδειοδοτήσεις και οι επιχορηγήσεις ανήκουν σε

- άλλες κεντρικές υπηρεσίες του κράτους. Παραδείγματα ανίσχυρων φορέων είναι οι προαναφερθέντες οργανισμοί ICEX της Ισπανίας και ο UK Trade & Investment Organization του Ηνωμένου Βασιλείου.
- ii. Στους *συντονιστικούς φορείς* προσέλκυσης ΑΞΕ που έχουν ως σκοπό να συντονίζουν τις δραστηριότητες των εμπλεκόμενων υπηρεσιών κατά την διαδικασία αδειοδότησης. Παραδείγματα συντονιστικών φορέων είναι οι προαναφερθέντες οργανισμοί Invest in Germany της Γερμανίας και ο Invest in France.org της Γαλλίας.
 - iii. Στους *ισχυρούς φορείς* προσέλκυσης επενδύσεων οι οποίοι έχουν την κύρια ευθύνη για τις περισσότερες διαδικασίες αδειοδότησης και επιδότησης. Παραδείγματα ισχυρών φορέων είναι οι προαναφερθέντες οργανισμοί Invest in Portugal της Πορτογαλίας και ο IDA Ireland της Ιρλανδίας.

3.3.1.5 Ρυθμιστικά Κίνητρα

Τα κίνητρα αυτά εστιάζουν στη μείωση ή και της απόσυρση μιας σειράς εθνικών ή τοπικών κανόνων και κανονισμών προκειμένου η χώρα εγκατάστασης να προσελκύσει ΑΞΕ. Τέτοιου είδους κίνητρα είναι περιβαλλοντολογικά, κοινωνικά και κίνητρα που συνδέονται με την αγορά εργασίας. Οι αρμόδιοι φορείς για αυτά τα ζητήματα τείνουν να χαλαρώνουν αυτούς τους κανόνες που διέπουν την λειτουργία των εταιριών και όχι να τους καταργούν τελείως. Ωστόσο, τέτοιου είδους κίνητρα χρησιμοποιούνται πιο σπάνια από τα άλλα είδη κινήτρων και συνήθως συμβαίνουν σε συγκεκριμένους κλάδους χωρών που δεν ανήκουν στον ΟΟΣΑ (Κοτταρίδη, 2014).

4 ΤΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η προηγούμενη ανάλυση μας, αφορούσε τα επενδυτικά κίνητρα και πολιτικές που εφαρμόζονται σε διεθνές επίπεδο με στόχο την προσέλκυση ΑΞΕ. Σε αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τα ανάλογα κίνητρα και με τις αντίστοιχες πολιτικές που εφαρμόζει η Ελλάδα, ώστε να προσελκύσει και αυτή με την σειρά της ΑΞΕ με απώτερο στόχο την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της. Η Ελλάδα δυστυχώς διακρίνεται από χαμηλά επίπεδα άμεσων ξένων επενδύσεων σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε.. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης μεγάλωσαν περισσότερο το χάσμα μεταξύ του επιχειρείν και της αξιοπιστίας της χώρας. Τα capital controls, το ασταθές πολιτικό-κοινωνικό και οικονομικό σκηνικό της τελευταίας δεκαετίας οδήγησαν την Ελλάδα να αλλάξει τον πολιτικό της προσανατολισμό, ξεκινώντας αρχικά από την μετατροπή της από μια εσωστρεφής χώρα με αρκετές αγκυλώσεις που ήταν όλα αυτά τα χρόνια, σε μια εξωστρεφής χώρα με προοπτικές ανάπτυξης μέσα από την εισροή ξένων κεφαλαίων. Μέχρι στιγμής τα αποτελέσματα ερευνών είναι ενθαρρυντικά για την χώρα, δείχνοντας μια αύξηση της τάξης του 8,1% των εισροών ΑΞΕ. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι, η Ελλάδα παραμένει χαμηλά στις προτιμήσεις των ξένων επενδυτών και εταιριών, διότι μέχρι σήμερα το «φάντασμα» της γραφειοκρατίας και η καχυποψία που καλλιεργείται από τον επιχειρηματικό κόσμο στο εσωτερικό της χώρας, για οτιδήποτε ξένο και διαφορετικό που θα μπορούσε να διαταράξει τα συμφέροντα τους, λειτουργούν αποτρεπτικά για την ροή ξένων κεφαλαίων προς τη χώρα. Στις επόμενες υποενότητες θα μελετήσουμε τις προσπάθειες της Ελλάδας να γίνει πιο εξωστρεφής δίνοντας ξανά πνοή στην οικονομία της.

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ / ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΑΞΕ

Αρχικά όμως, θα πρέπει να κάνουμε μια ανασκόπηση των πολιτικών/στρατηγικών της Ελλάδας κατά το παρελθόν, οι οποίες οδήγησαν σε «χαμηλές πτήσεις» την εισροή ΑΞΕ στη χώρα. Θα μπορούσαμε να χωρίσουμε την ανασκόπηση μας σε δύο βασικές χρονικές περιόδους: Α) Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα πριν την δημιουργία του Το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛ.Κ.Ε). και Β) Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα ύστερα από την δημιουργία του ΕΛ.Κ.Ε..

4.1.1 Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα πριν την δημιουργία του ΕΛ.Κ.Ε.

4.1.1.1 Περίοδος 1954-1962

Ο πρώτος νόμος που θεσμοθετήθηκε από την κυβέρνηση της Ελλάδας για τις εισροές κεφαλαίου χρονολογείται στις αρχές του 1950 (Ν.Δ. 2687/1953). Την περίοδο 1954-

1962 η οικονομική πολιτική που ακολουθούσε η Ελλάδα ήταν η προστασία της εγχώριας παραγωγής, υποκαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τις εισαγωγές από άλλες χώρες. Στόχος λοιπόν, της ελληνικής πολιτείας ήταν να προσελκύσουν επιχειρήσεις με εξαγωγικό χαρακτήρα π.χ. ναυπηγεία, ή επιχειρήσεις που κατευθύνονταν σε τομείς χωρίς εγχώρια παραγωγή. Η συγκεκριμένη πολιτική είχε τις εξής δύο συνέπειες (Κυρκιλής, 2010): α) Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι Αμερικάνικες επιχειρήσεις στόχευαν τις αγορές της Ευρώπης για την παραγωγή των διαφοροποιημένων τους προϊόντων. Η ελληνική αγορά ήταν χαμηλού ενδιαφέροντος για τις Αμερικανικές πολυεθνικές, λόγω του μικρού υπάρχοντος και δυνητικού μεγέθους της χώρας, αλλά και εξαιτίας του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης, καθιστώντας ακατάλληλη την προώθηση των προϊόντων τους μέσω ΑΞΕ. Β) Η πλειοψηφία των ΑΞΕ που ήρθαν στην Ελλάδα κατευθύνθηκαν σε ενδιάμεσους μεταποιητικούς κλάδους, ή σε τομείς της βαριάς βιομηχανίας όπου το ελληνικό κεφάλαιο ήταν ανύπαρκτο. Η ελληνική μεταποιητική βιομηχανία εκείνη την εποχή είχε εστιάσει στην παραγωγή αγαθών εγχώριας ζήτησης, που ήταν κυρίως εντάσεως εργασίας και όχι κεφαλαίου, με αποτέλεσμα οι επενδύσεις ξένων κεφαλαίων να καταλήγουν άκαρπες. Οι λανθασμένες πολιτικές της πενταετίας 1953-1957 αποσταθεροποίησαν το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, το ΑΕΠ της χώρας (μείωση του ΑΕΠ από 7,2% σε 3,7%) και φυσικά αυτό οδήγησε σε στασιμότητα των επενδύσεων.

4.1.1.2 Περίοδος 1961-1970

Την δεκαετία 1961-1970 η επανεμφάνιση της οικονομική κρίσης στην Ελλάδα και πόσο μάλλον στο εμπορικό της ισοζύγιο έκρουσε το καμπανάκι του κινδύνου για την πολιτική των εξαγωγών της. Η νέα οικονομική πραγματικότητα που βίωσε η Ελλάδα την έκανε να αναθεωρήσει κάποιες πολιτικές της. Οι υπεύθυνοι χάραξης οικονομικής πολιτικής τότε σκέφτηκαν να δώσουν κάποια κίνητρα για τις μεταποιητικές επενδύσεις εξαγωγικού προσανατολισμού. Θεσπίστηκαν νόμοι (Ν.Δ. 4171/1961, 4231/1962, 4256/1962) οι οποίοι προέβλεπαν επιδοτήσεις, φοροαπαλλαγές και απαλλαγή από δασμούς για την εισαγωγή μηχανολογικού εξοπλισμού και ενδιάμεσων προϊόντων. Επίσης υπήρξε και μια συμφωνία με την τότε Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά, η οποία προέβλεπε την σταδιακή κατάργηση των εμποδίων εμπορίου μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. και της Ελλάδας, με την προοπτική μετά την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. να καταργηθούν επισήμως οι δασμοί και οι φόροι των εξαγωγών της προς τις χώρες της Ε.Ε.. Το μειονέκτημα αυτής της στρατηγικής ήταν ότι, δεν συμεριζόταν την έναρξη παραγωγής νέων προϊόντων μέσω της αύξησης του ανταγωνισμού των εισαγωγών, με αποτέλεσμα η ελληνική οικονομία να αποφεύγει την οικονομική πτώχευση, αλλά να μην επεμβαίνει στην οικονομία της με διαρθρωτικές αλλαγές που θα την κάνουν πιο ελκυστική σε επενδύσεις ξένων κεφαλαίων.

4.1.1.3 Περίοδος 1980-1996

Από την δεκαετία του 1980 έως το 1996 η Ελλάδα έχει προβεί σε κάποιες σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την προσέλκυση ΑΞΕ. Αρχικά, η Τράπεζα της Ελλάδας καταργεί

τον νόμο Ν.Δ. 2687/1953, διότι ο συγκεκριμένος νόμος οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα σχετικά με την παρακολούθηση και καταγραφή των κεφαλαίων που εισάγουν οι επιχειρήσεις. Ο λογαριασμός «Λοιπά Επιχειρηματικά Κεφάλαια» του ισοζυγίου πληρωμών, που υπάγεται στον παραπάνω νόμο, περιλαμβάνει τα κεφάλαια για επενδύσεις χαρτοφυλακίου, αλλά και τα δάνεια επιχειρήσεων σε συνάλλαγμα από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται ο υπολογισμός των καθαρών εισροών κεφαλαίων στην χώρα από ΑΞΕ. Διακρίνεται αυτή η δυσχέρεια ή καλύτερα η αναντιστοιχία μεταξύ αυτών των υπολογισμών, κατά την μέτρηση των ξένων εισροών κεφαλαίων προς την Ελλάδα που μειώθηκε δραματικά κατά την χρονική περίοδο 1980-1989 στο 5,7%, ενώ αντίθετα τα δανειακά κεφάλαια που εισήχθησαν στις ελληνικές επιχειρήσεις αυξήθηκαν σημαντικά. Στη συνέχεια, η διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδας με τη υπ' αριθμών πράξη 825/25.7.86 απελευθερώνει την κίνηση κεφαλαίων για τους κατοίκους των χωρών εκτός της Ε.Ε.. Και έναν χρόνο αργότερα με το προεδρικό διάταγμα 170/1086 ενισχύθηκε περισσότερο η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων μεταξύ Ελλάδας και των υπόλοιπων κρατών-μελών της Ε.Ε.. Ωστόσο ύστερα από την κατάργηση του νόμου και την εφαρμογή της νέας νομοθεσίας η Ελλάδα δεν βλέπει να αυξάνεται το ποσοστό εισροών ΑΞΕ, αντιθέτως μάλιστα ακολουθεί μια τάση μείωσης της τάξης του 0,5% το 1995. Παράλληλα η Ελλάδα φαίνεται πως δεν είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί τον μεγαλύτερο βαθμό οικονομικής ολοκλήρωσης που παρουσιάζει η Ε.Ε., χάνοντας την ελκυστικότητα της έναντι των εταίρων της. Όταν η χώρα συνδύασε τα προτερήματα του νόμου 825/25.7.1986 με την τοποθεσία της (Location Advantages), δίνοντας την δυνατότητα σε τρίτες χώρες να επενδύσουν τα κεφάλαια τους σε μια αγορά απελευθερωμένη με μηδενικά εμπόδια εμπορίου, είδε μια μικρή αύξηση των εισροών ΑΞΕ (3,5%), η οποία δεν ανταποκρινόταν όμως στις αντίστοιχες εισροές ΑΞΕ άλλων Ευρωπαϊκών χωρών που άγγιζαν το 13%. Καθίσταται προφανές ότι η Ελλάδα δεν μπόρεσε να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων και να εκμεταλλευτεί τα πλεονεκτήματα της οικονομικής ολοκλήρωσης της Ε.Ε., προσελκύοντας ΑΞΕ και μετατρέποντας την σε μια ανταγωνιστική χώρα.

Μέχρι το 1996 παρατηρούνται στην Ελλάδα μεμονωμένες δράσεις που στοχεύουν στην προσέλκυση ΑΞΕ και για αυτόν τον λόγο οι επενδυτές είναι συγκρατημένοι και δεν επιλέγουν να επενδύσουν τα κεφάλαια τους σε αυτήν. Η Ελλάδα δεν είχε κάποιον μηχανισμό υποστήριξης για τους επενδυτές και αυτό δημιουργούσε ανασφάλεια, δυσκαμψία και αφερεγγυότητα αναφορικά με τις επενδυτικές διαδικασίες της χώρας. Το ισχύον σύστημα ήταν ανεπαρκές και δρούσε ανασταλτικά για την προσέλκυση και προώθηση επενδυτικών πρωτοβουλιών. Διαπιστώνονταν προβλήματα κατά την ανίχνευση της ελληνικής αγοράς και των δυνατοτήτων της όπως (Λιαργκόβας, 2007):

- i. Απουσία συστηματικής επιθετικής πολιτικής ενημέρωσης και προσέλκυσης κεφαλαίων.
- ii. Διάσπαρτη πληροφόρηση.
- iii. Αστάθεια του θεσμικού πλαισίου αναφορικά με το φορολογικό καθεστώς, τις επιδοτήσεις και τις διαδικασίες αδειοδότησης.

- iv. Αδυναμία πρόβλεψης χρονοδιαγραμμάτων και πιθανολόγηση έγκρισης επένδυσης.
- v. Ανεπαρκής πληροφόρηση και λειτουργικότητα των υπαρχόντων γραφείων πληροφόρησης των επενδυτών στο ΥΠΕΘΟ (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας) και στις Τράπεζες.
- vi. Αβεβαιότητα του μακροοικονομικού πλαισίου λόγω των συχνών αλλαγών της πολιτικής ηγεσίας.

Ένα ακόμη πρόβλημα με το οποίο έπρεπε να έρθει αντιμέτωπος ο επενδυτής, ήταν κατά τη διαδικασία αδειοδότησης και χρηματοδότησης της επένδυσης του. Το τότε ισχύον σύστημα διακρινόταν για την (Λιαργκόβας, 2007):

- i. Πολυπλοκότητα των διαδικασιών.
- ii. Διασπορά των αρμόδιων υπηρεσιών. Τα στάδια που ήταν απαραίτητα για την έκδοση άδειας εγκατάστασης, λειτουργίας, επέκτασης των διαφόρων δραστηριοτήτων της επένδυσης περιλάμβαναν φορείς από πολλές δημόσιες υπηρεσίες διαφόρων βαθμίδων (Υπουργεία, Νομαρχίες κ.α.) με αποτέλεσμα τη σημαντική καθυστέρηση στην έκδοση των τελικών αδειών.
- iii. Έλλειψη συστήματος συντονισμού και παρακολούθησης.
- iv. Αδικαιολόγητες καθυστερήσεις.
- v. Δυνατότητες αυθαίρετης ερμηνείας Νομοθετικού Πλαισίου.
- vi. Έλλειψη γνώσεων και αρμόδιων δημόσιων λειτουργών και μελών επιτροπών.
- vii. Έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών επανεξέτασης εμπλοκών.

Τέλος, αδυναμίες παρατηρούνταν και κατά την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου με τις πιο σημαντικές να είναι (Λιαργκόβας, 2007):

- i. Η έλλειψη υποδομών.
- ii. Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ δημοσίων υπηρεσιών, ασφαλιστικών φορέων ή/και τραπεζών που εμπλέκονται στην διαδικασία.
- iii. Η έλλειψη αποτελεσματικού μηχανισμού επίλυσης προβλημάτων.

4.1.2 Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα μετά την δημιουργία του ΕΛ.Κ.Ε.

4.1.2.1 Περίοδος 1996-2001

Από το 1996 και έπειτα προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα παραπάνω προβλήματα, η τότε κυβέρνηση της Ελλάδας ίδρυσε το ΕΛ.Κ.Ε (Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων). Το ΕΛ.Κ.Ε. ιδρύθηκε με τον νόμο 2372/96 και αποτελούσε Ανώνυμη Εταιρία η οποία λειτουργούσε υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών. Σκοπός του ΕΛ.Κ.Ε. ήταν η προσέλκυση ΑΞΕ στην χώρα και η παροχή βοήθειας στις ελληνικές επιχειρήσεις για την ανάπτυξη συνεργασιών με ξένες επιχειρήσεις. Το

ΕΛ.Κ.Ε παρείχε έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση και πληροφόρηση για τους επενδυτές για την εγκατάσταση, διάρκεια και υλοποίηση της επένδυσης τους και αποτελούσε τον συνδετικό κρίκο μεταξύ του επιχειρηματία, του κράτους και των τοπικών φορέων αυτοδιοίκησης. Ειδικότερα, το ΕΛ.Κ.Ε. είχε τους εξής στόχους (Λιαργκόβας, 2007):

- i. Προβολή της Ελλάδας ως τόπο προορισμού επενδύσεων με έμφαση στους κλάδους που παρουσιάζουν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και με αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών επικράτειας.
- ii. Ενημέρωση. Για παράδειγμα, ο Επενδυτικός Νόμος μεταφράστηκε σε 8 γλώσσες ώστε να είναι ενήμεροι οι ξένοι επενδυτές.
- iii. Διερεύνηση και προώθηση επιχειρηματικών συνεργασιών μεταξύ ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων.
- iv. Στοχευμένη προσέλκυση σε χώρες με σημαντική εξαγωγή επενδυτικών κεφαλαίων σε κλάδους που παρουσιάζουν δυναμική ανάπτυξη διεθνώς.
- v. Συστηματική υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων. Η διαδικασία υποστήριξης ενός πιθανού επενδυτή διαρκούσε από την αρχική αξιολόγηση των πιθανών τοποθεσιών που επιθυμεί ο επενδυτής μέχρι την ολοκλήρωση της επένδυσης. Τα στελέχη του ΕΛ.Κ.Ε. ήταν υπεύθυνα για όλο το φάσμα επαφών με τον επενδυτή και τον υποστήριζε σε όλες τις ενέργειες που αφορούσαν το έργο του.
- vi. Οι υπεύθυνοι του ΕΛ.Κ.Ε. υποδέχονταν αιτήσεις στα πλαίσια του επενδυτικού νόμου.
- vii. Υποβολή προτάσεων στους νομοθέτες για την βελτίωση του νομοθετικού και κανονιστικού καθεστώτος για επενδύσεις στην Ελλάδα. Το ΕΛ.Κ.Ε. έκανε προτάσεις για την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου που αφορούσε τις επενδύσεις, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας.
- viii. Μεριμνούσε για την επίσπευση των διαδικασιών, για την έκδοση αδειών ή την παροχή άλλων εγκρίσεων, που ήταν αναγκαίες, για την έναρξη υλοποίησης των επενδύσεων.
- ix. Τέλος, το ΕΛ.Κ.Ε. ήταν υπεύθυνο για την αξιοποίηση των επενδυτικών δυνατοτήτων και ευκαιριών περιφέρειας. Το ΕΛ.Κ.Ε. στήριζε ενεργά την ανάδειξη των επενδυτικών δυνατοτήτων κάθε περιφέρειας και νομού της Ελλάδας. Δημιουργούσε ουσιαστικά ένα επενδυτικό προφίλ με τα κύρια χαρακτηριστικά της κάθε περιφέρειας και του νομού, ώστε να ενημερώσει τους δυνητικούς ξένους επενδυτές. Το επενδυτικό προφίλ περιλάμβανε locational advantages, δηλαδή διαθέσιμους χώρους για αξιοποίηση εκτάσεων για ανάπτυξη βιομηχανιών και εντόπιζε δυναμικές επιχειρήσεις που επιθυμούσαν συνεργασίες με ξένες επιχειρήσεις που παρουσίαζαν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Οι παραπάνω εξελίξεις συνδυάστηκαν με αύξηση των εξαγορών και συγχωνεύσεων μεταξύ ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων. Οι ξένοι επενδυτές είδαν την Ελλάδα να μεταστρέφει το επενδυτικό κλίμα εις βάρος της, αναδεικνύοντας τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα με άμεση συνέπεια την προσέλκυση ΑΞΕ. Η ίδρυση του ΕΛ.Κ.Ε. ήταν μια αξιόλογη προσπάθεια προς την σωστή κατεύθυνση, αλλά δυστυχώς δεν κατάφερε να ευδοκιμήσει και να φέρει πολλά κεφάλαια στη χώρα. Το ΕΛ.Κ.Ε. είχε αρχικά αντικατασταθεί από τον οργανισμό Invest in Greece και ύστερα το 2014 αντικαταστάθηκε από την ηλεκτρονική πλατφόρμα Enterprise Greece, έχοντας ακριβώς τα ίδια καθήκοντα με τους προκατόχους της.

4.1.2.2 Περίοδος 2001-2008

Από το 2001 μέχρι το 2008 η Ελλάδα βρίσκεται σε χαμηλές θέσεις ανάμεσα σε άλλες χώρες και ανάμεσα από τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου σχετικά με την προσέλκυση ΑΞΕ. Η σχετική θέση της Ελλάδας αναφορικά με τις εισροές ΑΞΕ δεν μεταβλήθηκε μεταξύ του 2001 και του 2008, με τις ετήσιες εισροές ΑΞΕ να μην μπορούν να ξεπεράσουν 5.500 εκ.δολάρια. Παρατηρείται πως, ακόμα και μετά την ένταξη της χώρας στην Νομισματική Ένωση, ήταν ορατή η αδυναμία της να προσελκύσει ΑΞΕ, χωρίς να έχει προχωρήσει σε δομικές μεταρρυθμίσεις που θα βελτίωναν το επιχειρηματικό κλίμα και την ανταγωνιστικότητα της. Ωστόσο το 2004 με την τότε κυβερνητική αλλαγή, ψηφίστηκε ο νέος επενδυτικός νόμος 3299/2004, ο οποίος άλλαξε το πλαίσιο ενισχύσεων ανταποκρινόμενος σε νέες προκλήσεις, όπως η αύξηση της απασχόλησης, η προώθηση της τεχνολογικής αλλαγής, η προστασία του περιβάλλοντος και η εξοικονόμηση της ενέργειας. Κεντρικό χαρακτηριστικό αυτής της αλλαγής που στόχευε στην απλούστευση και την παροχή ευρύτερων κινήτρων ήταν ότι έπαψε να ισχύει ο κατάλογος δραστηριοτήτων, από τις οποίες προέκυπταν οι επιλέξιμες επιχειρήσεις για ενίσχυση (επιχειρήσεις που είχαν κυρίως εξαγωγικό χαρακτήρα π.χ. ναυπηγεία), και ο σχεδιασμός βασίστηκε σε επενδυτικά πλάνα που μπορούσαν να αναληφθούν από οποιαδήποτε επιχείρηση (Αλεξιάνα Τσότσου, 2021).

4.1.2.3 Περίοδος 2008-2019

Την χρονική περίοδο 2008-2019 η Ελλάδα βίωσε μαζί με τον υπόλοιπο κόσμο μια πρωτοφανή οικονομική κρίση, η οποία είχε πολύπλευρες συνέπειες τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στην προσπάθεια της για την προσέλκυση ΑΞΕ. Επικράτούσε η πεσιμιστική άποψη για τις ελληνικές αγορές, καθώς η όξυνση της οικονομική κρίσης συνεχώς ωθούσε την οικονομία της χώρας σε ένα φαύλο κύκλο οικονομικής και δημοσιονομικής αναποτελεσματικότητας. Η στροφή της Ελλάδας για βοήθεια στο ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) και στην ΕΚΤ (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα) ήταν κάτι περισσότερο από αναγκαία. Η οικονομική βοήθεια θα ερχόταν μέσα από γενναίες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αφορούσαν ένα κομμάτι τους την αύξηση των ξένων κεφαλαίων για επένδυση στην χώρα.

Για αυτό τον λόγο η Ελληνική Κυβέρνηση θέσπιζε νομοθετικά μια σειρά από νέους αναπτυξιακούς νόμους, που στόχευαν στην βελτίωση της εικόνας της χώρας προς το εξωτερικό. Ο νόμος 3894/2010 «Επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων», γνωστός ως fast track, αποτέλεσε το εργαλείο επιτάχυνσης της αδειοδότησης των μεγάλων επενδύσεων. Με αυτόν, παρεχόταν ένα σταθερό και διαφανές επενδυτικό πλαίσιο, παρακάμπτοντας σε μεγάλο βαθμό τη γραφειοκρατία και αντιμετωπίζοντας παράλληλα τους παράγοντες που οδηγούσαν σε καθυστερήσεις στην υλοποίηση των μεγάλων έργων. Ο νόμος 3908/2011 έδωσε μεγάλη έμφαση στην εξωστρέφεια, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την περιφερειακή συνοχή και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, όπως ήταν αναμενόμενο εν μέσω της οικονομικής κρίσης. Επίσης ο ίδιος νόμος μείωσε τους μήνες ολοκλήρωσης της επενδυτικής διαδικασίας από την στιγμή της προκήρυξης μέχρι την έγκριση του επενδυτικού σχεδίου σε έξι μήνες με θέσπιση διαδικασίας ηλεκτρονικής υποβολής του επενδυτικού φακέλου.

Ο νόμος 4146/2013 συμπλήρωσε τον προηγούμενο νόμο fast track απλοποιώντας τη διαδικασία αδειοδότησης. Με τη σύσταση της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικών Επενδύσεων, ως κεντρικής αδειοδοτικής αρχής, επιταχύνθηκαν οι αδειοδοτήσεις και δημιουργήθηκε σταθερό επενδυτικό περιβάλλον χωρίς άσκοπες γραφειοκρατικές διαδικασίες. Το 2015 η τότε κυβέρνηση έφερε τον καινούριο αναπτυξιακό νόμο 4399/2016 για την τεχνολογική αναβάθμιση της χώρας, την προώθηση της ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον και τη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας για τη εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στον διεθνή καταμερισμό εργασίας. Με τον νόμο 4442/2016, θεσμοθετήθηκε η διαδικασία ελέγχου των βασικών παραμέτρων έναρξης μιας οικονομικής δραστηριότητας, έτσι ώστε ο χρόνος της αδειοδότησης να μειωθεί ακόμη περισσότερο. Επιπλέον, εισάγεται για πρώτη φορά το εργαλείο της γνωστοποίησης (αντί για έγκριση) για την έναρξη αρκετών οικονομικών δραστηριοτήτων, οι οποίες ενέχουν χαμηλό κίνδυνο προσβολής του δημοσίου συμφέροντος. Σε αυτόν τον νόμο βασίστηκε και ένα συμπληρωματικό νομοσχέδιο, το οποίο είχε ως κύρια χαρακτηριστικά του την ένταξη σε καθεστώς απλής γνωστοποίησης περισσότερων οικονομικών δραστηριοτήτων με την παράλληλη ψηφιοποίηση τους. Το 2019 θεσμοθετήθηκε ο νέος αναπτυξιακός νόμος τον οποίον τον αναλύουμε σε επόμενη υποενότητα.

Τέλος, η ελληνική πολιτεία μετονόμασε τον οργανισμό Invest in Greece σε Enterprise Greece. Η Enterprise Greece είναι ο αρμόδιος εθνικός φορέας, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εξωτερικών, που προσελκύει ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα και προωθεί τις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών στο εξωτερικό. Ως μέλος πλέον του μηχανισμού Οικονομικής Διπλωματίας του Υπουργείου Εξωτερικών, συνεργάζεται στενά με το δίκτυο των Πρεσβειών, των Προξενείων και των Γραφείων ΟΕΥ (γραφεία Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων), μεταξύ άλλων, σε όλες τις σημαντικές αγορές του κόσμου, ώστε να επιτυγχάνει συνέργειες και να υλοποιεί κοινές δράσεις, εξοικονομώντας πόρους και αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, για την επίτευξη αποτελεσμάτων με το μεγαλύτερο δυνατό

θετικό αντίκτυπο (Enterprise Greece, 2022). Σκοπός της συγκεκριμένης ηλεκτρονικής πλατφόρμας είναι (Enterprise Greece, 2022):

- i. Η παροχή έγκυρης πληροφόρησης.
- ii. Η παροχή υποστήριξης και συμβουλευτικής σε κάθε στάδιο της επενδυτικής διαδικασίας έως την υλοποίηση της επένδυσης.
- iii. Η αξιολόγηση στρατηγικών επενδυτικών σχεδίων, αξίας δισεκατομμυρίων ευρώ.
- iv. Η διαμόρφωση στοχευμένων επενδυτικών προτάσεων.
- v. Η υποδοχή αποστολών.
- vi. Η συλλογή και προβολή του χαρτοφυλακίου ιδιωτικών επενδυτικών έργων.
- vii. Η συμμετοχή σε διεθνή forum, εκθέσεις και λοιπές προωθητικές εκδηλώσεις.
- viii. Η διοργάνωση των επιχειρηματικών αποστολών που συνοδεύουν τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, τον Πρωθυπουργό ή Υπουργούς κατά τη διάρκεια επίσημων επισκέψεών τους.
- ix. Η λειτουργία της Υπηρεσίας "Διαμεσολαβητή του Επενδυτή" για απεμπλοκή αδειοδότησης επενδυτικών σχεδίων.
- x. Η μέριμνα για την έναρξη ή την προώθηση των διαδικασιών έκδοσης αδειών.

4.1.2.4 Περίοδος 2019-2021

Την διετία του Covid-19 (2019-2021) παρά το πρόβλημα της πανδημίας η ελληνική οικονομία πέρασε σε μια φάση ανάκαμψης και μετασχηματισμού και ο ρόλος των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) ήταν καθοριστικός και πιο σημαντικός από ποτέ άλλοτε. Το νέο περιβάλλον που δημιούργησε η πανδημία, σε συνδυασμό με τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δημιουργούν συνδυαστικά μια μοναδική ευκαιρία μετασχηματισμού της ελληνικής οικονομίας (Πάνος Παπάζογλου, 2021). Η Ελλάδα έχει βελτιώσει επενδυτικά την εικόνα της και έχει γίνει μία από τις ελκυστικότερες χώρες της Ευρώπης στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Μια μεγάλη έρευνα της EY (Earnest Young) με θέμα "Attractiveness Survey Ελλάδα 2021", παρουσιάζει εξαιρετικά ενδιαφέροντα και ενθαρρυντικά συμπεράσματα για την προσέλκυση ΑΞΕ στην χώρα. Μέσα σε ένα κλίμα αβεβαιότητας που δημιούργησε η πανδημία, οι ΑΞΕ στην Ελλάδα, αυξήθηκαν κατά 77% το 2020, σε μια χρονιά που πανευρωπαϊκά μειώθηκαν κατά 13%, ενώ η χώρα βρίσκεται μέσα στους 10 ελκυστικότερους επενδυτικούς προορισμούς της Ευρώπης, αμέσως μετά τις

ισχυρότερες οικονομίες της ηπείρου. Υψηλά ποσοστά των επιχειρήσεων του δείγματος εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας βελτιώθηκε τον τελευταίο χρόνο (62%), αναμένουν περαιτέρω βελτίωσή της στην επόμενη τριετία (75%) και κρίνουν ότι η Ελλάδα σήμερα εφαρμόζει μια πολιτική ελκυστικότητας που προσελκύει παγκόσμιους επενδυτές (71%). Η βελτίωση, δηλαδή, του κλίματος, αποδεικνύεται ότι δεν είναι συγκυριακή, αλλά προϊόν συγκεκριμένων επιλογών και πολιτικών που εφαρμόζει η χώρα. Ως αποτέλεσμα, μία στις τρεις επιχειρήσεις του δείγματος δηλώνει ότι σχεδιάζει να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα, κατά τον επόμενο χρόνο (ΕΥ, Attractiveness Survey Ελλάδα 2021).

Οι ΑΞΕ στην Ελλάδα μπορούν να παίξουν, στην κρίσιμη αυτή συγκυρία, έναν μετασχηματιστικό ρόλο για την οικονομία. Οι πολιτικές των προηγούμενων ετών και η συμβολή των αναπτυξιακών νόμων κατέστησαν την Ελλάδα σε μια ελκυστική και αξιόλογη χώρα για επενδύσεις σε σχέση με το παρελθόν. Διαχρονικά προβλήματα όπως το ασαφές και κατακερματισμένο ρυθμιστικό πλαίσιο, η αργή απονομή δικαιοσύνης, η αναποτελεσματική δημόσια διοίκηση, η πολυνομία, η ασάφεια του καθεστώτος ακινήτων (ασαφείς χρήσεις γης, μη ολοκληρωμένο κτηματολόγιο), υψηλή φορολογία και η γραφειοκρατία σε μεγάλο βαθμό επιδιορθώθηκαν με νόμους fast truck και με πολιτικές πρωτοβουλίες, μετατρέποντας την Ελλάδα σε μια χώρα ανταγωνιστική σύμφωνα με το παρελθόν της. Το τελευταίο διάστημα σημειώθηκε σημαντική πρόοδος αναφορικά με την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα και της αντιμετώπισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ σε εξέλιξη είναι η προσπάθεια ταχύτερης απονομής της δικαιοσύνης και διευθέτησης των δικαιωμάτων χρήσης γης. Επίσης, αναφορικά με τους φορολογικούς συντελεστές, τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε μια σταθερή κλιμάκωση προς τα κάτω, όπως για παράδειγμα στη φορολογία των επιχειρήσεων και τον ΕΝΦΙΑ.

Μετά το τέλος των μνημονίων, η παρούσα κυβέρνηση είναι σε φάση υλοποίησης ενός φιλόδοξου μεταρρυθμιστικού σχεδίου, με σκοπό να καταστεί η χώρα ως ένας ελκυστικός επενδυτικός προορισμός. Σημειώνουμε, επιγραμματικά, τις σπουδαιότερες μεταρρυθμίσεις και νομοθετικές παρεμβάσεις της τελευταίας δεκαετίας, οι οποίες συνέβαλαν σε αυτή την κατεύθυνση (Ευάγγελος Πολίτης, 2021):

- i. Μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs).
- ii. Βελτίωση της φορολογικής διοίκησης. Μείωση φορολογικών και κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών.
- iii. Μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, βελτίωση του πλαισίου συλλογικών διαπραγματεύσεων.
- iv. Άνοιγμα κλειστών επαγγελμάτων.
- v. Άνοιγμα της αγοράς ενέργειας. Απλοποίηση της αδειοδοτικής διαδικασίας για έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- vi. Ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης.
- vii. Νέος Πτωχευτικός Κώδικας.

- viii. Τέλος, πολύ θετικά αποτελέσματα έχει η αναμόρφωση του εταιρικού δικαίου. Αναφέρομαι ιδιαίτερα στον πολύ επιτυχημένο Νόμο 4072/2012 για την εισαγωγή της (εξαιρετικά δημοφιλούς) Ιδιωτικής Κεφαλαιουχικής Εταιρίας (IKE), στον Νόμο 4548/2018 περί ανωνύμων εταιριών, στον Νόμο 4601/2019 για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς και, τέλος, στον Νόμο 4706/2020 για την αναμόρφωση της εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι προαναφερθείσες ενέργειες της πολιτείας έχουν θέσει την Ελλάδα σε μια ανοδική τροχιά μακρόπνοης και βιώσιμης ανάπτυξης σε βασικούς τομείς της οικονομίας της αλλά σίγουρα υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης.

4.2 ΤΟ ΕΠΙΧΙΕΡΕΙΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Προτού αναλύσουμε τις πολιτικές προσέγκυσης και τα κίνητρα που εφαρμόζουν οι αρμόδιοι φορείς στην Ελλάδα, για να φέρουν όσο το δυνατόν περισσότερες ΑΞΕ στην επικράτεια της, θα πρέπει να δούμε ποιοι επαγγελματικοί κλάδοι έχουν την μεγαλύτερη ανάπτυξη και είναι πιο ελκυστικοί για την προσέγκυση ΑΞΕ και εξέλιξη διαχρονικά, αποτελώντας την ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τον εθνικό φορέα Enterprise Greece η Ελλάδα έχει ξεχωρίσει σε 8 κλάδους αιχμής οι οποίοι παρουσιάζονται παρακάτω:

- i. Τουρισμός
 - ii. Ενέργεια
 - iii. Οπτικοακουστικές Παραγωγές
 - iv. Παγκόσμια Κέντρα Παροχής Υπηρεσιών
 - v. Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών
 - vi. Επιστήμες Υγείας
 - vii. Ελληνικά Τρόφιμα & Αγροτικά Προϊόντα
 - viii. Εφοδιαστική Αλυσίδα
- i. **Τουρισμός.** Με περισσότερα από 16.000 χιλιόμετρα ακτογραμμής, με περίπου 6.000 μεγαλύτερα και μικρότερα νησιά και νησίδες, και με εδραιωμένη πλέον θέση στην παγκόσμια αγορά τουρισμού, η Ελλάδα παρουσιάζει εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες στο συγκεκριμένο κλάδο. Η Ελλάδα είναι παγκοσμίως γνωστός τουριστικός προορισμός για διακοπές καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου. Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της, όπως η πλούσια πολιτισμική κληρονομιά, η φυσική ομορφιά του τόπου και η γεωγραφική ποικιλομορφία προσελκύουν τα τελευταία χρόνια σημαντικές επενδύσεις στον κλάδο του τουρισμού, ενισχύοντας την εικόνα της Ελλάδας ως τουριστική αγορά με εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες. Κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης

ο τουριστικός κλάδος δεν σταμάτησε να αναπτύσσεται παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση στα έσοδα και στις αφίξεις επισκεπτών. Η ελληνική κυβέρνηση εστίασε την προσπάθεια της στην αναβάθμιση των προσφερόμενων τουριστικών προϊόντων και στην ανάπτυξη νέων και σημαντικών αγορών για την Ελλάδα όπως η Ρωσία, το Ισραήλ, η Τουρκία και η Κίνα. Στόχος της Ελλάδας μέσα από τον τουριστικό κλάδο είναι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και η προσέλκυση υψηλότερης αξίας τουριστικών ομάδων.

- ii. **Ενέργεια.** Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας σε συνδυασμό με την σύναψη τριμερών συνεργασιών, όπως αυτή μεταξύ Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ, της δίνει το στρατηγικό πλεονέκτημα να μετατραπεί σε κομβικό παίχτη στον ενεργειακό χάρτη των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου. Η πληθώρα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (αιολικής, υδροηλεκτρικής, γεωθερμικής, ηλιακής, ηλιοθερμικής, καθώς και ενέργειας από βιομάζα) σε συνδυασμό με τα εν εξελίξει έργα υποδομών μεγάλης κλίμακας στην Ελλάδα (Αγωγοί Αερίου TAP-IGB-EastMED, EuroAsia Interconnector, εξερεύνηση και ανάπτυξης υδρογονανθράκων), έχουν καταστήσει την χώρα σε σημαντικό ενεργειακό παίχτη που είναι ικανός να αλλάξει τις ισορροπίες σε όλους τους επιμέρους τομείς της ενέργειας που αναφέραμε παραπάνω.
- iii. **Οπτικοακουστικές Παραγωγές.** Η Ελλάδα διαθέτει μια από τις παλαιότερες κινηματογραφικές παραδόσεις στον κόσμο, αποτελεί από το παρελθόν μέχρι και σήμερα αξιοσημείωτο προορισμό για κινηματογραφικές παραγωγές. Η Ελλάδα δημιουργεί ταλέντα και παίρνει μέρος σε διεθνή φεστιβάλ, αφήνοντας με αυτόν τον τρόπο το στίγμα της στη διεθνή κινηματογραφική σκηνή. Οι επενδύσεις στις οπτικοακουστικές παραγωγές έχουν σημαντικό θετικό αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία, καθώς συμβάλλουν στην αύξηση του ΑΕΠ, της απασχόλησης μέσα από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην αύξηση των φορολογικών εσόδων της χώρας. Επίσης, μέσω της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων για οπτικοακουστικές παραγωγές συμβάλλει συνάμα θετικά στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας.
- iv. **Παγκόσμια Κέντρα Παροχής Υπηρεσιών.** Η Ελλάδα προσελκύει το ενδιαφέρον διεθνών ομίλων επιχειρήσεων για την εγκατάσταση μονάδων παροχής κοινών υπηρεσιών (διεθνώς Shared Services), και επιχειρηματικών υπηρεσιών με τη μέθοδο εξωτερικής ανάθεσης, (διεθνώς Business Process Outsourcing). Κατέχοντας γεωστρατηγική θέση, η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους δυναμικά ανερχόμενους νέους ευρωπαϊκούς προορισμούς για την εγκατάσταση διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- v. **Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών.** Η σύγχρονη εποχή που διανύουμε καθιστά την αυτοματοποίηση και την ψηφιοποίηση τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα απαραίτητες. Για αυτόν τον λόγο ο κλάδος της τεχνολογίας πληροφορικής και των επικοινωνιών αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς για την Ελληνική οικονομία. Η Ελλάδα διαθέτει καταρτισμένο εργατικό δυναμικό για την υλοποίηση έργων με στόχο την καθημερινή μας ευκολία και την πιο γρήγορη ανταπόκριση μας στους έντονους ρυθμούς ζωής. Σε αυτό το πλαίσιο συμβάλλει πολλαπλασιαστικά και η δυναμική

υποστήριξη πρωτοβουλιών μέσω δημοσίων αλλά και ιδιωτικών σχημάτων (θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, κέντρα E&A, χώροι συνεργασίας, κτλ.), καθώς και η ισχυρή τεχνολογική υποδομή της χώρας. Ο κλάδος τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνιών δίνει ευκαιρίες επένδυσης αξιοποιώντας το ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, την υφιστάμενη τεχνογνωσία τις ισχυρές υποδομές και τις εξαιρετικές συνθήκες διαβίωσης και απασχόλησης. Η ύπαρξη κέντρων ανάπτυξης λογισμικού και κέντρων δημιουργίας ολοκληρωμένων μικροκυκλωμάτων (microchip & MEMS), είναι μόνο μερικά παραδείγματα ευκαιριών υψηλής απόδοσης που υπάρχουν στην Ελλάδα την παρούσα στιγμή.

vi. **Επιστήμες Υγείας.** Τα τελευταία χρόνια οι επιστήμες υγείας στην Ελλάδα εξελίσσονται ραγδαία με όλο και περισσότερες νεοσύστατες επιχειρήσεις να συνεργάζονται διεθνώς με καταξιωμένες επιχειρήσεις του εξωτερικού στον τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης, με στόχο τη δημιουργία ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Οι ελληνικές φαρμακοβιομηχανίες είναι πρωτοπόρες στην παραγωγή γενόσημων φαρμάκων, ενισχύοντας από την δική τους πλευρά την εγχώρια οικονομία. Η Ελληνική φαρμακοβιομηχανία είναι ένας τομέας που διαχρονικά συνεισφέρει στην ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας, εστιάζοντας κυρίως στην εγχώρια κατανάλωση. Παρ' όλα αυτά, η στροφή της αγοράς προς γενόσημα φάρμακα δημιουργεί σημαντικές ευκαιρίες για τον κλάδο, ο οποίος εκμεταλλευόμενος την τεχνογνωσία του και τις μεγάλες παραγωγικές του δυνατότητες, είναι σε θέση να επιταχύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης του, εστιάζοντας τόσο στην ελληνική αγορά, στην οποία η συμπύεση των δημοσίων δαπανών δημιουργεί μια εξαιρετική ευκαιρία, όσο και στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια αγορά. Οι επενδύσεις των φαρμακοβιομηχανιών στην Έρευνα και Ανάπτυξη έχουν καταφέρει να ενισχύσουν σημαντικά την ανταγωνιστικότητα τους και τα μερίδια τους στην αγορά. Το 2018 σε μια έρευνα του IOBE, ΣΦΕΕ (Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδας) έδειξε ότι τα ποσά που δαπανήθηκαν για Έρευνα και Ανάπτυξη αντιπροσώπευαν το 8% της συνολικής ιδιωτικής δαπάνης για E&A στην Ελλάδα, ενώ για το 2018 διεξήχθησαν 2.506 κλινικές μελέτες ανεξαρτήτου τύπου και φάσης.

vii. **Ελληνικά Τρόφιμα & Αγροτικά Προϊόντα.** Ο κλάδος των τροφίμων και των αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα αποτελεί τον κατεξοχήν εξαγωγικό κλάδο της χώρας με ιδιαίτερα ισχυρή παρουσία στις Ευρωπαϊκές αγορές τροφίμων και με ολοένα αυξανόμενη παρουσία στην Αμερικανική αγορά. Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που προσφέρει ο πρωτογενής τομέας στους Έλληνες παραγωγούς σε πολλά και διαφορετικά προϊόντα, λόγω του μεσογειακού κλίματος και της ποικιλομορφίας του εδάφους, τους έχει βοηθήσει να εισέλθουν δυναμικά στις παγκόσμια αγορά. Το ελαιόλαδο, τα προϊόντα αλευροποιίας, το μέλι, τα επεξεργασμένα κρέατα, τα έτοιμα γεύματα, τα γαλακτοκομικά προϊόντα, τα φρέσκα θαλασσινά, τα κονσερβοποιημένα φρούτα, οι ελιές, οι σταφίδες, το κρασί και τα προϊόντα τομάτας είναι κάποια από τα προϊόντα που εξάγει ο κλάδος. Ειδικότερα το λάδι έχει φέρει την Ελλάδα σε ιδανική θέση στην παγκόσμια αγορά, καθώς είναι ο τρίτος μεγαλύτερος παραγωγός

ελαιόλαδου στον κόσμο. Τέλος, αποτελεί έναν τομέα όπου οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν καταφέρει να καινοτομήσουν και να διαφοροποιηθούν, τόσο από άποψη προϊόντος, αλλά και όσον αφορά στη συσκευασία. Κατά την διάρκεια των τελευταίων 10 ετών, υπάρχουν πολλά παραδείγματα επιχειρήσεων στον τομέα των τροφίμων, οι οποίες έχουν αποσπάσει σημαντικά μερίδια αγοράς στο εξωτερικό, συνδυάζοντας τη χρήση των παραδοσιακών πρώτων υλών στην παραγωγή με καινοτόμες ενέργειες μάρκετινγκ και πρωτοποριακές συσκευασίες.

- viii. **Εφοδιαστική Αλυσίδα.** Οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ο πιο διαδεδομένος τρόπος για τη διεκπεραίωση των παγκόσμιων μεταφορών, αντιπροσωπεύοντας το 80% του παγκόσμιου εμπορίου, σε όγκο, και πάνω από 70% σε αξία. Η διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων σε ευρωπαϊκά λιμάνια αυξάνεται κατά 6% ετησίως, ενώ η κυκλοφορία μέσω των λιμανιών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αυξάνεται κατά περισσότερο από 8% ετησίως. Με βάση αυτά τα στοιχεία η γεωγραφική θέση της Ελλάδας παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της εφοδιαστικής αλυσίδας. Η ευνοϊκή γεωγραφική θέση της Ελλάδας, λειτουργώντας ως πύλη μεταξύ Δύσης και Ανατολής καθιστά τη χώρα ιδιαίτερα ελκυστική για επενδύσεις στους κλάδους του εφοδιασμού και των μεταφορών. Τα Ελληνικά λιμάνια κατέχουν στρατηγική θέση και λειτουργούν ως περιφερειακά κέντρα εξέχουσας σημασίας για τις μεταφορές από την Ασία προς την Ευρώπη. Συγκεκριμένα, το κεντρικό λιμάνι του Πειραιά είναι ένα μεγάλο λιμάνι με πολλές δυνατότητες, το οποίο μπορεί να λειτουργήσει και ως λιμάνι εμπορευματοκιβωτίων. Επίσης, το λιμάνι του Πειραιά έχει πρόσβαση στο εξελιγμένο Κέντρο Εφοδιασμού του Θριασίου, ενώ συνδέεται με την υπόλοιπη Ευρώπη με τρένο υψηλών ταχυτήτων. Όλα αυτά καθιστούν τον Πειραιά ιδανικό λιμάνι για μεταφορές που μπορεί να εξυπηρετήσει επιτυχώς τις ανάγκες ενός διαμετακομιστικού κέντρου, αλλά και να λειτουργήσει ως πύλη προς την Ευρώπη (Enterprise Greece, 2022).

4.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έχοντας ως σημείο αναφοράς τους προαναφερθέντες κλάδους στους οποίους βασίζεται η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, είμαστε σε θέση να αποτυπώσουμε τα κίνητρα και τις πολιτικές προσέλκυσης ΑΞΕ και γενικότερα το επενδυτικό πλαίσιο της χώρας. Αρχικά θα αναφερθούμε στο επενδυτικό σχέδιο που αφορά τον τουρισμό. Η Ελλάδα σκοπεύει να προβεί σε σημαντικές επενδυτικές ενέργειες στον τομέα του τουρισμού και στα αντίστοιχα παρακλάδια του. Βασικός στόχος είναι ο εμπλουτισμός του κλασσικού προϊόντος «Ήλιος και Θάλασσα», με έννοιες και υπηρεσίες όπως: ευεξία, πολυτέλεια, τοπική γαστρονομία, με σκοπό την αναβάθμιση και επέκταση των κλασσικών καλοκαιρινών διακοπών. Το προϊόν «Ήλιος και Θάλασσα» αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για την χώρα συνδυάζοντας το κλίμα, το περιβάλλον και την τουριστική επιχειρηματικότητα της κάθε περιοχής. Η Ελλάδα επενδύει στην

αναβάθμιση των παραδοσιακών προϊόντων «Ήλιος και Θάλασσα», ακολουθώντας τις παρακάτω στρατηγικές κινήσεις:

- i. Η Ελλάδα έχει στόχο την βελτίωση και αναβάθμιση των ξενοδοχειακών μονάδων, ανανεώνοντας τα υπάρχοντα ξενοδοχεία μέσω επιδοτήσεων και κατασκευάζοντας πολυτελή θέρετρα με σκοπό να προσελκύσει κοινό με υψηλότερα εισοδήματα που ενδιαφέρονται για τουριστικά προϊόντα υψηλότερης αξίας.
- ii. Επίσης, η συνεχής βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου (νομοθεσία (4002/2011) παρέχει το κατάλληλο περιβάλλον για σημαντικές άμεσες ξένες επενδύσεις) μπορεί να βοηθήσει να συνδυαστούν οι τουριστικές επενδύσεις με την κατασκευή παραθεριστικών κατοικιών, με κύριο στόχο την προσέλκυση ανθρώπων τρίτης ηλικίας που επιθυμούν διακοπές μακράς διάρκειας.
- iii. Βελτίωση των υποδομών μεταφοράς, μέσα από την αναβάθμιση των περιφερειακών αεροδρομίων, λιμένων, μαρίνων και του οδικού δικτύου.
- iv. Τέλος, στόχος είναι η δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων που θα προωθούν την τοπική κουλτούρα και τις φυσικές ομορφιές κάθε περιοχής της χώρας, επιμηκύνοντας έτσι την τουριστική περίοδο πέρα από τους καλοκαιρινούς μήνες.

Ένα παρακλάδι του τουρισμού είναι ο θαλάσσιος τουρισμός ο οποίος αποτελεί μεγάλη πρόκληση για την Ελλάδα. Τα βασικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας είναι η μεγάλη ακτογραμμή και ο σημαντικός αριθμός διαθέσιμων λιμανιών. Στόχος της Ελλάδας είναι:

- i. Η αναβάθμιση των εγκαταστάσεων των λιμένων, με σκοπό την αύξηση της δυνατότητας φιλοξενίας κρουαζιερόπλοιων, έτσι ώστε περισσότερες εταιρίες κρουαζιέρας να εδρεύουν στα Ελληνικά λιμάνια.
- ii. Η ιδιωτικοποίηση και αναβάθμιση των κρατικών μαρίνων, με σκοπό να προσελκύουν περισσότερα γιοτ/σκάφη αναψυχής.

Τέλος, η Ελλάδα εκτός από τον τουρισμό αναψυχής διαθέτει και άλλα είδη τουρισμού όπως ο τουρισμός πόλεων, ο πολιτισμικός και θρησκευτικός τουρισμός, ιατρικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός (MICE) και ο αθλητικός τουρισμός. Οι προσπάθειες προσέλκυσης ΑΞΕ αφορά λοιπόν και αυτά τα είδη τουρισμού και σίγουρα το ελληνικό κράτος δεν μένει απαθές σε αυτό, προσπαθώντας για την συνεχή αναβάθμιση των τουριστικών του προϊόντων.

Ο κλάδος της Ενέργειας αποτελεί μαζί με τον τουρισμό δύο κλάδους υψίστης σημασίας για την χώρα. Ο Ελληνικός ενεργειακός κλάδος συνεισφέρει σε πολύ μεγάλο ποσοστό στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της χώρας, σε σχέση με τις περισσότερες

Ευρωπαϊκές χώρες. Τα κίνητρα προσέλκυσης ΑΞΕ που ακολουθεί το ελληνικό κράτος παρουσιάζονται παρακάτω (Enterprise Greece, 2022):

- i. Στόχος του ελληνικού κράτους είναι η μείωση της παραγόμενης ενέργειας από ορυκτά καύσιμα ενέργειας και η περαιτέρω αύξηση αυτής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Αυτή η εναλλαγή από ορυκτά καύσιμα σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας προέρχεται τόσο από την αναθεωρημένη πολιτική της Ε.Ε. αναφορικά με τη σύνθεση του ενεργειακού μίγματος έως το 2030 (απαίτηση 35% ανανεώσιμες πηγές ενέργειας), όσο και από την προτίμηση χρήσης φθηνότερων και καθαρότερων πηγών ενέργειας, όπως το φυσικό αέριο.
- ii. Επίσης οι αποκρατικοποιήσεις της ΔΕΗ, του ΔΕΔΔΗΕ, του ΔΕΠΑ και των ΕΛ.ΠΕ έχουν ως απώτερο σκοπό την διεύρυνση των ιδιωτικών πρωτοβουλιών και την περαιτέρω απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.
- iii. Η Ελλάδα επενδύει πόρους σε μεγάλα έργα όπως αυτό του Διαδριατικού Αγωγού Αερίου-TAP, του αγωγού IGB, του ΑΣΦΑ Αλεξανδρούπολης, του αγωγού East Med και του EuroAsia Interconnector ώστε να εξελιχθεί σε Ευρωπαϊκή πύλη διέλευσης φυσικού αερίου, ηλεκτρισμού και πετρελαίου.
- iv. Το ελληνικό κράτος μέσα από το πρόγραμμα «Εξοικονομά» δίνει κίνητρα στην βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και την εξοικονόμηση κόστους από αντίστοιχες τεχνολογίες, όπως τα συστήματα έξυπνων μετρητών, ο φωτισμός LED, οι τεχνολογίες Smartgrid, τα ενεργειακά αποδοτικά κτίρια, κλπ.
- v. Τέλος η Ελλάδα παίρνει σημαντικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης ενεργειακών υποδομών, όπως η διασύνδεση των ελληνικών νησιών με το διασυνδεδεμένο σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (ΑΔΜΗΕ).

Οι κινηματογραφικές παραγωγές παγκοσμίων γνωστών σκηνοθετών και ηθοποιών έχουν βρει τα τελευταία χρόνια πρόσφορο έδαφος στην ελληνική επικράτεια και πιο συγκεκριμένα σε μεγάλα αστικά κέντρα όπως στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Η Ελλάδα επενδύει στην οπτικοακουστική βιομηχανία με τους εξής τρόπους (Enterprise Greece):

- i. Προσφέρει επενδυτικά κίνητρα για κινηματογραφικές εγκαταστάσεις, υποδομές στούντιο και παραγωγή οπτικοακουστικών έργων μέσω του επενδυτικού νόμου, επιχορήγησης (Cash rebate) και μέσω φορολογικών ελαφρύνσεων. Η επιχορήγηση Cash rebate αφορά την επιστροφή χρηματικού ποσού για την κάλυψη επιλέξιμων δαπανών που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα, με σκοπό την παραγωγή οπτικοακουστικού έργου με περιεχόμενο μυθοπλασία, δημιουργική τεκμηρίωση (ντοκιμαντέρ), κινούμενα σχέδια, καθώς και ψηφιακό παιχνίδι. Η χρηματοδότηση της επιχορήγησης είναι

εξασφαλισμένη μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων από το οποίο έχουν δεσμευτεί 75 εκατομμύρια ευρώ για τα έτη 2018 έως 2022.

- ii. Η Ελλάδα διαθέτει 15 γραφεία κινηματογράφου σχεδιασμένα με την εμπειρία του Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων και Επικοινωνίας (ΕΚΟΜΕ) προκειμένου να προσφέρουν την καλύτερη δυνατή βοήθεια που χρειάζεται για την κάλυψη μια οπτικοακουστικής παραγωγής.
- iii. Επιπλέον έμπειροι επαγγελματίες και ειδικοί του κλάδου με υψηλή τεχνογνωσία παρέχουν συνεχή καθοδήγηση και υποστήριξη, έχοντας στην κατοχή τους εξαιρετικά συνεργεία με υψηλής ποιότητας εξοπλισμό σε ανταγωνιστικούς μισθούς.

Οι υπηρεσίες εξωτερικής ανάθεσης στην σύγχρονη οικονομία πληθαίνουν συνεχώς, διότι κάθε εταιρία ψάχνει να συνδυάσει το χαμηλό κόστος με την κατάλληλη ποιότητα για την παραγωγή των προϊόντων της. Η Ελλάδα προσφέρει σήμερα φιλικό επιχειρηματικό περιβάλλον, σύγχρονο νομικό πλαίσιο για τις παγκόσμιες επιχειρηματικές υπηρεσίες, ανθρώπινο δυναμικό υψηλών προσόντων και δεξιοτήτων, ανταγωνιστικό κόστος εργασίας, ελκυστικά μισθώματα σε μοντέρνους χώρους γραφείων και κίνητρα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την επαγγελματική κατάρτιση. Αρκετοί πολυεθνικοί όμιλοι επιλέγουν την Ελλάδα για να μεταφέρουν κάποιες από τις υπηρεσίες τους όπως λογιστικές και χρηματοοικονομικές, έρευνας και ανάπτυξης, σχεδιασμού προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, συμβουλευτικής, εξυπηρέτησης πελατών και τεχνικής υποστήριξης. Το ελληνικό κράτος και οι ελληνικές εταιρίες τηλεπικοινωνιών έχουν φροντίσει να επενδύσουν μεγάλα ποσά για δαπάνες για βελτίωση των υποδομών τους ώστε να κάνουν την χώρα πιο ανταγωνιστική σε αυτόν τον τομέα. Αυτή την στιγμή εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς ο ψηφιακός μετασχηματισμός του ελληνικού τραπεζικού τομέα, αλλά και του συνόλου του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα της χώρας. Η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου ευνοούν την επιχειρηματικότητα και την εγκατάσταση στην Ελλάδα διεθνών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, η εργατική νομοθεσία επιτρέπει μεγαλύτερη ευελιξία και η ελληνική αγορά ακινήτων αναβαθμίζεται προσφέροντας περισσότερες επιλογές για χώρους γραφείων κάθε κατηγορίας (Enterprise Greece).

Ο κλάδος Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών αποτελεί έναν κλάδο ο οποίος ξεχωρίζει περισσότερο από τους υπόλοιπους λόγω του ότι είναι επιτακτική η ανάγκη για αυτοματοποίηση και ψηφιοποίηση τόσο του δημόσιου τομέα της χώρας όσο και του ιδιωτικού. Η απελευθέρωση της αγοράς στις τηλεπικοινωνίες συνέβαλε στη δημιουργία πολλών εταιρειών τηλεπικοινωνιών που παρέχουν υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, καθώς και διαδικτύου. Η Ελλάδα σε μεγάλο βαθμό έχει ψηφιοποιηθεί και αυτό το χρονικό διάστημα έχουν γίνει οι απαραίτητες χρηματοδοτήσεις για τη δημιουργία ενός πανελλαδικού δικτύου οπτικών ινών. Τα επόμενα χρόνια αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά οι επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα αυτόν και το κύριο κίνητρο που δίνει η ελληνική πολιτεία στους ξένους επενδυτές αφορά η ανάπτυξη των νεοφυών επιχειρήσεων. Η Ελλάδα έχει κάνει μεγάλη

πρόοδο στην ανάπτυξη τεχνολογικών συστάδων (clusters), θερμοκοιτίδων και επιταχυντών, παράλληλα με την έντονη δραστηριότητα σε νέες επενδύσεις – πρωτοβουλίες από επενδυτικά ταμεία (π.χ. ΕΣΠΑ). Το Elevate Greece εκφράζει αυτή την προσπάθεια της ελληνικής πολιτείας, το οποίο έχει συγκεντρώσει όλες τις νεοφυείς επιχειρήσεις της χώρας και τις βοηθάει οικονομικά και όχι μόνο ώστε να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν. Πιο συγκεκριμένα το Elevate Greece αποτελεί μια πρωτοβουλία της Ελληνικής Κυβέρνησης, η οποία έχει ως στόχο τη χαρτογράφηση νεοφυών επιχειρήσεων και την υποστήριξη της ανάπτυξής τους, με απώτερο σκοπό την ανάδειξη ενός ισχυρού οικοσυστήματος καινοτομίας.

Αξίζει να αναφέρουμε πως, τα οικοσυστήματα νεοφυών επιχειρήσεων έχουν αποδείξει τον θετικό τους αντίκτυπο στην Ελλάδα και στην προσέλκυση ΑΞΕ ειδικά στον τομέα των Επιστημών Υγείας. Τα τελευταία χρόνια το Ελληνικό οικοσύστημα των Επιστημών Υγείας εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς, με όλο και περισσότερες νεοσύστατες επιχειρήσεις για διεθνείς συνεργασίες με καταξιωμένες επιχειρήσεις του εξωτερικού στον τομέα της Έρευνας & Ανάπτυξης, με στόχο τη δημιουργία ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Σε αυτή την δυναμική και συνάμα ραγδαία εξέλιξη καθοριστικό ρόλο παίζει η συμβολή των εθνικών υποδομών Έρευνας & Ανάπτυξης, οι οποίες αποτελούνται από διεθνώς αναγνωρισμένα Ερευνητικά Ινστιτούτα και ομάδες, καθώς και Πανεπιστημιακές Ερευνητικές μονάδες. Επίσης η νομοθεσία για κλινικές δοκιμές δημιουργεί το πλαίσιο για την προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων έρευνας στην Ελλάδα, καθιστώντας την χώρα σε κόμβο διεξαγωγής κλινικών δοκιμών.

Η αγορά Τροφίμων και Αγροτικών Προϊόντων αποτελεί έναν από τους εξαγωγικούς κλάδους της χώρας. Ο συγκεκριμένος κλάδος έχει γίνει αντικείμενο συζητήσεων ειδικά στην προκείμενη φάση λόγω του πολέμου Ρωσίας-Ουκρανίας και μειωμένης ζήτησης σε βασικές πρώτες ύλες αγαθών όπως τα σιτηρά, το κοτόπουλο, το κόκκινο κρέας κ.α.. Είναι ένας κλάδος που προσφέρει στο Α.Ε.Π. της χώρας και αναμένεται να συνεισφέρει ακόμα πιο πολύ στην ανάπτυξη του ΑΕΠ, καθοδηγούμενη κυρίως από τα παρακάτω ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και τάσεις τις αγοράς (Enterprise Greece):

- i. Την πρόσφατη στροφή προς οργανικά και φυσικά συστατικά στον ελληνικό γεωργικό τομέα, τα οποία είναι ιδιαιτέρως αναγνωρισμένα και μπορούν να δημιουργήσουν ακόμα μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και υψηλότερο περιθώριο κέρδους.
- ii. Την καθιέρωση της Μεσογειακής διατροφής στις Δυτικές χώρες ως κορυφαίο παράδειγμα υγιεινής, φυσικής διατροφής.
- iii. Τη δυναμική ανάπτυξης συνεργατικών σχηματισμών καινοτομίας και έρευνας και ανάπτυξης σε εξειδικευμένους τομείς τροφίμων, συνδυάζοντας την ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, το έργο ερευνητικών και ακαδημαϊκών ινστιτούτων και το ενδιαφέρον μεγάλων βιομηχανιών για την εφαρμογή νέων τεχνολογιών.

Η Ελληνική Κυβέρνηση έχει δώσει μια σειρά από επενδυτικά κίνητρα που βοηθούν τον αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα, αλλά και τις πολυεθνικές εταιρίες να έρθουν και να επενδύσουν στην χώρα:

- i. Η Ελλάδα διαθέτει έμπειρο επιστημονικό προσωπικό και παραγωγούς με υψηλή τεχνογνωσία στον τομέα. Η Ελλάδα διαχρονικά έχει επενδύσει στην εκπαιδευτική κατάρτιση του αγροτικού και ερευνητικού δυναμικού, καθώς στήριζε και στηρίζει την κτηνοτροφική και αγροτική παραγωγή της.
- ii. Έχει αναπτύξει νέες μεθόδους καλλιέργειας και παραγωγής τροφίμων με χρήση νέων τεχνολογιών (υδροπονία, θερμοκήπια κ.λπ.) και υψηλής αξίας καλλιέργειες.
- iii. Επίσης έχουν χρηματοδοτηθεί επιχειρηματικές ενέργειες που εστιάζουν στην κατασκευή συσκευασιών υψηλής αισθητικής, σε ενέργειες μάρκετινγκ για παραδοσιακές κατηγορίες ελληνικών προϊόντων , όπως το ελαιόλαδο, τα βότανα και τα ψάρια ιχθυοκαλλιέργειας.
- iv. Το κράτος σε συνεργασία με μεγάλες εταιρίες και συνεταιρισμούς έχει δώσει έμφαση στη συνεχή προώθηση των εξαγωγών, ανοίγοντας κανάλια διανομής για τα ελληνικά προϊόντα σε όλον τον κόσμο.
- v. Αξίζει να αναφερθεί πως, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) προκαλούν το ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών, φανερώνοντας το know-how των ελλήνων αγροτών και το αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο που υπάρχει στην χώρα.

Η Εφοδιαστική Αλυσίδα αποτελεί έναν κλάδο που η Ελλάδα μπορεί να κάνει την διαφορά, διότι κατέχει νευραλγική θέση στην ανάπτυξη των μεταφορών στην ευρύτερη περιοχή. Η γεωγραφική θέση της χώρας της δίνει ένα κληρονομικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλα κράτη της περιοχής. Συνεπώς, οι επενδυτικές ευκαιρίες στην ελληνική αγορά εφοδιασμού και μεταφορών είναι πολλά υποσχόμενες και θα βασιστούν κυρίως στις παρακάτω στρατηγικές ενέργειες (Enterprise Greece):

- i. Την ανάπτυξη των ελληνικών λιμένων και τη λειτουργία τους ως πύλες από την Ασία προς την Ευρώπη.
- ii. Την προγραμματισμένη ιδιωτικοποίηση των κρίσιμων και στρατηγικών περιουσιακών στοιχείων της Ελλάδας, όπως περιφερειακά εμπορικά λιμάνια, αυτοκινητόδρομοι, σιδηροδρομικές υποδομές.
- iii. Τις συνεχείς επενδύσεις για τη βελτίωση των υποδομών του σιδηροδρομικού και του οδικού δικτύου. Οι συνεχείς επενδύσεις στις εγκαταστάσεις του σιδηροδρομικού και του οδικού δικτύου αποδεικνύουν ότι τα μεγάλα λιμάνια της Ελλάδας συνδέονται πλέον με σύγχρονα οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα,

διευκολύνοντας έτσι τις μεταφορές εμπορευμάτων και καθιστώντας τις γρήγορες και αποτελεσματικές μέχρι τον τελικό προορισμό.

Σε επόμενες ενότητες θα ασχοληθούμε με τις επενδύσεις της Ελληνικής πολιτείας στις υποδομές, στο ανθρώπινο δυναμικό και στα χρηματοδοτικά εργαλεία που προσφέρει στους ξένους επενδυτές.

4.4 ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΑΞΕ

Η αύξηση της παγκοσμιοποίησης διαμόρφωσε ένα νέο οικονομικό περιβάλλον, το οποίο εκτός από την αλλαγή βασικών οικονομικών δεικτών, επέφερε αλλαγές και στο δημογραφικό τοπίο. Το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας έπρεπε να προσαρμοστεί ανάλογα, ώστε να είναι σε θέση να ανταγωνίζεται και να καινοτομεί σε ένα διαφορετικό απ' ό τι είχε συνηθίσει περιβάλλον. Στα σημερινά οικονομικά δεδομένα οι υπηρεσίες και η γνώση παίζουν πρωταρχικό ρόλο.

Η Ελλάδα διαθέτει ένα αξιόλογο πλήθος άρτια εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, ικανό να στηρίξει αποτελεσματικά κάθε επενδυτική προσπάθεια. Ως προς τους παράγοντες που καθιστούν την Ελλάδα ελκυστική ως επενδυτικό προορισμό, αμέσως μετά την ποιότητα ζωής (78%), αναφέρονται οι υποδομές μεταφορών και logistics (76%), οι ψηφιακές υποδομές (73%) και οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού (70%) (ΕΥ, Attractiveness Survey Ελλάδα 2021). Η ελληνική πολιτεία έχει επενδύσει στο ανθρώπινο κεφάλαιο της χώρας, με σκοπό η εκπαίδευση και η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού να προσανατολίζονται και να ανταποκρίνονται ολοένα και περισσότερο προς τις ανάγκες της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Το εκπαιδευτικό σύστημα έχει δομηθεί με τέτοιο τρόπο, που έχει ως στόχο να δίνει την ευκαιρία σε κάθε Ελληνίδα και Έλληνα να επενδύσουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους μέσω του νόμου περί δωρεάν εκπαίδευσης προς όλους. Αυτό ουσιαστικά αποδεικνύεται από το πλήθος φοιτητών που σπουδάζουν σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Τα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας, της Ολλανδίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και των ΗΠΑ, φιλοξενούν πλήθος φοιτητών από την Ελλάδα, πολλοί από τους οποίους επιτυγχάνουν υψηλές επιδόσεις στις ακαδημαϊκές τους σπουδές.

Ας παραθέσουμε κάποια χρήσιμα στατιστικά στοιχεία που αφορούν την ανώτατο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019/2020, οι εγγεγραμμένοι φοιτητές σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας σε προπτυχιακό επίπεδο, έφθασαν τους 679.537 χιλ. (συμπεριλαμβανομένου του Ανοιχτού Πανεπιστημίου και της Τεχνολογικής Εκπαίδευσης). Τα τελευταία έτη οι μεταπτυχιακοί φοιτητές αυξήθηκαν σημαντικά, φθάνοντας τους 84.077 χιλ. εγγεγραμμένους σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών και τους 31.167 χιλ. σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών για το ακαδημαϊκό έτος 2019/2020. Οι Έλληνες φοιτητές δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ιατρική, τις επιστήμες, τις νέες τεχνολογίες και τις οικονομικές και νομικές σπουδές, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια

καθώς στους τομείς αυτούς προσφέρονται νέα προγράμματα και περισσότερες ευκαιρίες για σπουδές εκτός Ελλάδος. Για παράδειγμα πολλά ελληνικά πανεπιστήμια διαθέτουν προγράμματα κατάρτισης τα οποία έχουν σημαντικό αντίκτυπο σε πολυεθνικές εταιρίες στον τομέα της πληροφορίας. Τα μαθήματα υπολογιστών που έχουν πολλά προγράμματα σπουδών στα ελληνικά πανεπιστήμια αφορούν ως επί το πλείστον την Microsoft. Επομένως, είναι λογικό η Microsoft να είναι πρόθυμη να δημιουργήσει Data Centers στην Ελλάδα, γνωρίζοντας ότι το εργατικό δυναμικό που θα προσλάβει θα είναι πλήρως καταρτισμένο σύμφωνα με τις δικές τις ανάγκες.

Επίσης αναφορικά με τον τουριστικό τομέα τον κλάδο που προσφέρει στο Α.Ε.Π. με ποσοστό συμμετοχής άνω του 20% επί του ΑΕΠ τα τελευταία έτη, έχει αναμφίβολα συμβάλει στη μεγαλύτερη απορρόφηση εργατικού δυναμικού. Υπάρχουν πολλά ανώτατα και μέσης εκπαίδευσης ιδρύματα στην Ελλάδα, που ειδικεύονται στην εκμάθηση του τουριστικού κλάδου και δίνουν έμφαση στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Τα αγγλικά είναι η πιο δημοφιλής ξένη γλώσσα στην Ελλάδα και χρησιμοποιείται πλέον εκτεταμένα, ιδίως σε πολυεθνικές εταιρίες. Επίσης γίνονται προσπάθειες για την ψηφιακή κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω προγραμμάτων κατάρτισης, τόσο από ανεξάρτητους φορείς, όσο και από κρατικούς φορείς (ΟΑΕΔ) σε θέματα όπως το διαδικτυακό μάρκετινγκ και το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Οι συγκεκριμένες δεξιότητες είναι απαραίτητες πλέον την μεταCovid εποχή και σίγουρα ξένες εταιρίες επιδιώκουν να προσλάβουν ανθρώπους με αυτού τους είδους τα προσόντα. Ο ΟΑΕΔ με την προτροπή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» και του ΕΣΠΑ επιδοτούν 11 νέα προγράμματα για την πρόσληψη ανέργων σε 62.000 νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης, με προϋπολογισμό που θα ξεπεράσει τα 580 εκατ. ευρώ, καθώς και 8 ανοικτά προγράμματα με 24.000 νέες θέσεις εργασίας. Απώτερος σκοπός αυτών των προγραμμάτων είναι να καταρτιστεί το νέο εργατικό δυναμικό της χώρας και να απορροφηθούν σε κλάδους που ασχολούνται με την πράσινη οικονομία και την ψηφιακή οικονομία. Ένας στους τέσσερις επενδυτές (26%) εκτιμά ότι η ανάπτυξη της χώρας τα επόμενα χρόνια θα βασιστεί στην ψηφιακή οικονομία. Πολυεθνικές εταιρίες όπως η Coca-Cola επενδύουν σε ανθρώπους που έχουν γνώση από ψηφιακό μάρκετινγκ και από ψηφιακό εμπόριο, διότι λόγω της εγκατάστασης της σε πολλές διαφορετικές χώρες και αγορές χρειάζεται ένα πιο ευρύ δίκτυο μάρκετινγκ και εμπορίου για να είναι σε θέση να προσελκύει ταυτόχρονα πολλούς καταναλωτές με διαφορετικές συνήθειες.

Επίσης σχετικά με την πράσινη οικονομία η Volkswagen επένδυσε στα ελληνικά νησιά (Αστυπάλαια, Τήλος και Χάλκη) γνωρίζοντας πως η υψηλή κατάρτιση των Ελλήνων σε συνδυασμό με τις υποδομές τους θα έφερνε αρκετά οφέλη για την ίδια. Η Ελλάδα αξιολογείται θετικά ως προς τις πολιτικές της για την προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου και καινοτόμων δραστηριοτήτων. Το ανθρώπινο κεφάλαιο της Ελλάδας θα συνεχίσει να αποτελεί ένα ισχυρό πλεονέκτημα της χώρας και όσοι επενδυτές επιθυμούν να αναζητήσουν εξειδικευμένα άτομα θα βρουν πλήθος ανταγωνιστικών

πλεονεκτημάτων, επιλέγοντας την Ελλάδα ως τόπο υλοποίησης επενδύσεων. Σε αυτό το σημείο θα παραθέσουμε κάποιους χρήσιμους πίνακες από την ΕΛΣΤΑΤ και την Enterprise Greece, που έχουν ενδιαφέρον και δείχνουν την κατανομή του ανθρώπινου δυναμικού σε κάποιες κύριες παραγωγικές τομείς της Ελλάδας.

Στον παρακάτω πίνακα παρατηρούμε πόσο έχει μεταβληθεί η οικονομική δραστηριότητα στην χώρα, με το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης να αφορά τον τριτογενή τομέα.

Πίνακας 1. Αριθμός εργαζομένων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2022, επεξεργασία από Enterprise GREECE

Αριθμός εργαζομένων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας
(σε χιλιάδες και %), 2021 (4ο τρίμηνο)

Πρωτογενής τομέας	466,2	11,5%
Δευτερογενής τομέας	619,3	15,3%
Τριτογενής τομέας	2.965,3	73,2%
Σύνολο	4.050,8	100%

Στον παρακάτω πίνακα παίρνουμε χρήσιμες πληροφορίες για το μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού έχει στην κατοχή του πτυχίο ΑΕΙ (19,4 %) και πτυχίο ΑΤΕΙ (21,8 %).

Πίνακας 2. Εκπαιδευτικό επίπεδο του ελληνικού εργατικού δυναμικού, Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2022, επεξεργασία από Enterprise Greece

Εκπαιδευτικό επίπεδο του ελληνικού εργατικού δυναμικού
(σε χιλιάδες και %), 2021 (4ο τρίμηνο)

Διδακτορικό ή/και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	328,5	7%
Πτυχίο ΑΕΙ	905,9	19,4 %
Πτυχίο ΑΤΕΙ	1.019,5	21,8 %
Απολυτήριο Λυκείου	1.654,0	35,4 %

Βασική εκπαίδευση	369,9	8,0 %
Χαμηλότερη εκπαίδευση	393,0	8,4 %
Σύνολο	4.670,8	100%

4.5 ΟΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΑΞΕ

Στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα μέχρι σήμερα, πραγματοποιήθηκαν πλήθος αλλαγών και βελτιώσεων σε διάφορους τομείς, μεταξύ των οποίων και στις υποδομές. Προκειμένου να λάβουν μέρος οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην χώρα μας έπρεπε να υλοποιηθούν μεγάλα έργα υλικοτεχνικών υποδομών. Αρχικά το οδικό δίκτυο στην Αθήνα η Αττική Οδός έχει αλλάξει σημαντικά τις οδικές μετακινήσεις στην πρωτεύουσα και αποτελεί σημαντικό δίαυλο για τις διαμετακομιστικές υπηρεσίες, συνδέοντας το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών με κέντρα εφοδιαστικής αλυσίδας, λιμένες και σιδηροδρομικά δίκτυα. Μετά την κατασκευή της Αττικής Οδού υπήρξαν και άλλες επεκτάσεις και βελτιώσεις του οδικού δικτύου, όπως είναι η κατασκευή της Εγνατίας Οδού, που συνδέει τον λιμένα της Ηγουμενίτσας με την Αλεξανδρούπολη. Επίσης ο οδικός άξονας της Ιόνιας Οδού κατασκευάστηκε με στόχο να συνδέσει την Πάτρα με την Ηγουμενίτσα. Τα παραπάνω έργα βοήθησαν την Ελλάδα να μειώσει τους χρόνους μεταξύ των αερολιμένων της και την λιμανιών της με μεγάλα αστικά κέντρα καταφέροντας τελικά να προκαλέσει το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών.

Η Ελλάδα διαθέτει επίσης πολλά αεροδρόμια σε αρκετές περιοχές της χώρας, τα οποία συνεχώς αναβαθμίζονται και ανανεώνονται. Πιο συγκεκριμένα η Ελλάδα διαθέτει 45 αερολιμένες, από τους οποίους οι 15 είναι κρατικοί αερολιμένες διεθνών συγκοινωνιών, οι 26 είναι κρατικοί αερολιμένες εσωτερικών συγκοινωνιών και οι 4 είναι δημοτικοί αερολιμένες. Σε νησιά με αυξημένη κινητικότητα όπως η Σαντορίνη, η Μύκονος κ.α. έχουν αεροδρόμια για πτήσεις για να εξυπηρετούν τους τουρίστες. Τέλος, το διεθνές αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος αποτελεί ένα από τα καλύτερα αεροδρόμια της Ευρώπης.

Αξίζει να αναφερθούμε στα λιμάνια της χώρας, τα οποία βελτιώνονται συνεχώς, προκειμένου να ανταποκριθούν στις εμπορικές ανάγκες της χώρας, στον ανοδικό ρυθμό του τουρισμού και γενικά των επισκεπτών που εμπιστεύονται την χώρα για την αναψυχή τους. Η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 140 εμπορικά και επιβατηγά λιμάνια. Ο λιμένας του Πειραιά αποτελεί ένα από τα πιο πολυσύχναστα λιμάνια της Ευρώπης και το κύριο εμπορικό λιμάνι της χώρας. Η εταιρία κινέζικων συμφερόντων COSCO επέλεξε να επενδύσει στο λιμάνι του Πειραιά το 2008 υπογράφοντας σύμβαση ύψους 4.5 δισεκατομμυρίων ευρώ διάρκειας 35 ετών, η οποία έχει ως σκοπό να αυξήσει σημαντικά τη χωρητικότητα φορτίων και την αποτελεσματικότητα του λιμένα.

Επενδύσεις του ελληνικού κράτους έχουν γίνει και στο σιδηροδρομικό δίκτυο, με στόχο την ελαχιστοποίηση του χρονικού περιθωρίου μεταξύ του Βορρά και του Νότου της χώρας. Τα τελευταία χρόνια ο χρόνος μετάβασης μεταξύ Αθήνας και Θεσσαλονίκης έχει μειωθεί σημαντικά, από 6 σε 5 ώρες περίπου. Η επένδυση σε νέα γενιά τρένων, όπως το Λευκό Βέλος, ευελπιστεί να μειώσει και άλλο τους χρόνους των δρομολογίων Αθήνα-Θεσσαλονίκη και το αντίστροφο. Επιπλέον ο προαστιακός σιδηρόδρομος που συνδέει το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών με το κέντρο της πρωτεύουσας αλλά και την Κόρινθο, καθώς και το Κιάτο είναι ταχύς και αποτελεσματικός. Επιπλέον το δίκτυο του Μετρό της Αθήνας, έχει αποβεί ιδιαίτερα επιτυχημένο και έχει βελτιώσει σημαντικά τις αστικές μεταφορές. Η επέκταση νέων σταθμών (γραμμή 4) θα βελτιώσει τις συγκοινωνίες εντός του κέντρου της Αθήνας και των προαστίων της.

Η ναυσιπλοΐα στην Ελλάδα αποτελεί ιστορικά ένα από τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της χώρας λόγω της γεωστρατηγικής της τοποθεσίας. Το δίκτυο ναυσιπλοΐας συνδέει το ηπειρωτικό κομμάτι της χώρας με τα νησιά και βοηθάει στη μεταφορά μεγάλου αριθμού επιβατών και φορτίων. Η προσθήκη ενός μεγάλου αριθμού ταχύπλοων καταμαράν, έχουν φροντίσει να μειωθούν σημαντικά οι χρόνοι ταξιδιού σε σχέση με το παρελθόν. Ένα μεγάλο project της ελληνικής πολιτείας το τελευταίο διάστημα είναι η ίδρυση, λειτουργία και εκμετάλλευση υδατοδρομίων. Η Ελλάδα επενδύει στην ανάπτυξη ενός βιώσιμου δικτύου για την εκκίνηση των πτήσεων υδροπλάνων, που θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν της Ελλάδας, αναζωπυρώνοντας με αυτόν τον τρόπο το επενδυτικό ενδιαφέρον τόσο ενδογενώς όσο και εξωγενώς.

4.6 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα έχει θεσπίσει μια σειρά από χρηματοδοτικά εργαλεία τα οποία είναι ικανά να καλύψουν τις επενδυτικές ανάγκες των ΑΞΕ. Αρχικά με τον νέο Αναπτυξιακό Νόμο 4399/2016 προσφέρει στήριξη από 10% έως 55%, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης και την περιφέρεια υλοποίησης. Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος θέτει σε εφαρμογή 13 νέα καθεστώτα ενισχύσεων που επιτρέπουν στην επιχειρηματική κοινότητα να σχεδιάσει, να αναπτύξει και να υλοποιήσει τις πρωτοβουλίες της με σημαντικές και σύγχρονες μορφές επενδύσεων, καταλαμβάνοντας ευρύ φάσμα της ελληνικής οικονομίας (Μήτσιος Σ., 2022). Με την αναθεώρηση του Αναπτυξιακού Νόμου η Ελλάδα θέλει να δώσει τα απαραίτητα κίνητρα στους ξένους επενδυτές ώστε να επενδύσουν σε 13 κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Στόχος είναι η βελτίωση των διαδικασιών αναφορικά με την αξιολόγηση, έγκριση, έλεγχο και πιστοποίηση των επενδυτικών σχεδίων που υπάγονται σε αυτούς τους 13 κλάδους της οικονομίας. Οι 13 τομείς αναφέρονται συνοπτικά παρακάτω:

- Ψηφιακός και τεχνολογικός μετασχηματισμός επιχειρήσεων
- Πράσινη μετάβαση – Περιβαλλοντική αναβάθμιση επιχειρήσεων

- Νέο Επιχειρείν
- Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση
- Έρευνα και εφαρμοσμένη καινοτομία
- Αγροδιατροφή - πρωτογενής παραγωγή και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων – αλιεία και υδατοκαλλιέργεια
- Μεταποίηση - Εφοδιαστική αλυσίδα
- Επιχειρηματική εξωστρέφεια
- Ενίσχυση τουριστικών επενδύσεων
- Εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- Μεγάλες επενδύσεις
- Ευρωπαϊκές αλυσίδες αξίας

Τα είδη ενισχύσεων εξαρτώνται από το μέγεθος των επιχειρήσεων, το είδος των επενδυτικών σχεδίων, τις επιλέξιμες δαπάνες και την περιοχή υλοποίησης. Ουσιαστικά πρόκειται για φοροαπαλλαγές οι οποίες στοχεύουν στην απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρου κερδών, από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Επιπλέον των φοροαπαλλαγών η ελληνική κυβέρνηση προωθεί επιδοτήσεις για αγορά τεχνολογικού εξοπλισμού (επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing) για την απόκτηση καινούριου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού) και για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης κάλυψη μέρους μισθολογικού κόστους νέων θέσεων εργασίας).

Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος 4864/2021 έχει θέσει ως κύριο στόχο την ταχείες διαδικασίες αξιολόγησης και έγκρισης των ΑΞΕ που εισέρχονται στην χώρα και περιλαμβάνει και νομικές διατάξεις για τις στρατηγικές επενδύσεις και τη βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος μέσω της επιτάχυνσης διαδικασιών στις ιδιωτικές και στρατηγικές επενδύσεις, καθώς και τη δημιουργία πλαισίου για τις εταιρείες «τεχνοβλαστούς» και άλλες επείγουσες διατάξεις που σχετίζονται με επιχειρηματική ανάπτυξη. Αξίζει να αναφέρουμε εδώ πως ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος προβλέπει διάστημα 30 ή 45 ημερών από την υποβολή του επενδυτικού σχεδίου, εντός του οποίου θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία αξιολόγησης και έγκρισης αυτού. Επίσης ο νέος αναπτυξιακός νόμος θέτει ρητά τον στόχο της προσέλκυσης στρατηγικών επενδύσεων με παροχή κινήτρων, επέκταση των επιχειρηματικών πάρκων και δημιουργία ενιαίου ψηφιακού χάρτη.

Όλα αυτά τα μέτρα που συνοδεύουν τον Αναπτυξιακό Νόμο, δίνουν κίνητρα στους ξένους επενδυτές να επιλέξουν την Ελλάδα για τα επιχειρηματικά τους σχέδια. Η

ψηφιοποίηση και απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών συμβάλλει στην προσέλκυση επενδύσεων, με τη δημιουργία ενός προβλέψιμου, διαφανούς και φιλικού στην επιχειρηματικότητα περιβάλλοντος (Ελίνα Καϋμενάκη, 2021). Ο ν. 4635/2019, εκτός από τις βελτιώσεις που επέφερε στη νομοθεσία των στρατηγικών επενδύσεων, εισήγαγε τη δυνατότητα αξιολόγησης των επενδυτικών σχεδίων από πιστοποιημένους ιδιώτες αξιολογητές και απλοποίησε σημαντικά την αδειοδοτική διαδικασία ενός ευρέος φάσματος έργων και δραστηριοτήτων (Ελένη Σταζίλοβα, 2021).

Ένα ακόμη σημαντικό χρηματοδοτικό εργαλείο της Ελλάδας είναι τα πρόγραμμα ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2021-2027. Το ΕΣΠΑ αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με την βοήθεια αυτών των πόρων η Ελλάδα επενδύει σε βασικούς πυλώνες της οικονομίας, που την καθιστούν ανταγωνιστική τόσο στο Ευρωπαϊκό όσο και στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι. Οι βασικοί πυλώνες οι οποίοι χρηματοδοτούνται από πόρους τους ΕΣΠΑ είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.
- Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση. Κύριος σκοπός της χώρας είναι να αντιμετωπίσει την ανεργία στους νέους και να τους εξοπλίσει με τα απαραίτητα γνωστικά εφόδια ώστε να απορροφηθούν από την αγορά εργασίας σε τομείς που θα είναι παραγωγικοί και αποτελεσματικοί.
- Προστασία του περιβάλλοντος – Μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον. Προγράμματα συνυφασμένα με την νέα κλιματική και ενεργειακή πραγματικότητα. Διαχείριση Α.Π.Ε (Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας) για αυτοπαραγωγή, για εξοικονόμηση φυσικών πόρων και για μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα. Κύριος στόχος αποτελεί η μετάβαση σε μια πιο κυκλική οικονομία με πιο αποδοτική χρήση των πόρων οικονομία.
- Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – ολοκλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.
- Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Προώθηση και ανάκαμψη του ψηφιακού μετασχηματισμού της χώρας μέσω της κατασκευής cloud για την φιλοξενία φορέων της δημόσιας διοίκησης.
- Ανάπτυξη βιώσιμων και υψηλής ποιότητας υποδομών και μεταφορών μεταξύ Ελλάδας και Ε.Ε.. Στόχος είναι η ολοκλήρωση μεγάλων σιδηροδρομικών έργων όπως το έργο Πάτρα – Αθήνα – Θεσσαλονίκη και η καλύτερη διασύνδεση

μεταξύ ηπειρωτικής χώρας και νησιών με έργα που θα επικεντρωθούν στην ναυσιπλοΐα και στην αεροναυτιλία.

Ένα αξιοσημείωτο χρηματοδοτικό εργαλείο για τις ΑΞΕ είναι το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Οικονομικών Δημοσιονομικών Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ecofin) στις 13 Ιουλίου του 2021. Το «Ελλάδα 2.0» περιλαμβάνει 106 επενδύσεις και 68 μεταρρυθμίσεις, καταναμημένες σε 4 πυλώνες, οι οποίες θα πραγματοποιηθούν εντός των επόμενων 5 ετών.

- **1ος πυλώνας** αποτελεί η πράσινη μετάβαση. Η πράσινη μετάβαση περιλαμβάνει το πρόγραμμα «Εξοικονομώ» για νοικοκυριά, επιχειρήσεις και δημόσιο, περιλαμβάνει προγράμματα αναδάσωσης, επενδύσεων στη βιοποικιλότητα και ενίσχυση της πολιτικής προστασίας. Ακόμα και σχέδια για αστικές αναπλάσεις σε μεγάλα αστικά κέντρα. Αυτά θα υλοποιηθούν μέσω μεταρρυθμίσεων του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού των πόλεων και μέσα από μεταρρυθμίσεις που θα προωθούν την ηλεκτροκίνηση και τις επενδύσεις σε ΑΠΕ.
- **2ος πυλώνας** αποτελεί ο ψηφιακός μετασχηματισμός της χώρας. Δηλαδή αφορά την ανάπτυξη την υποδομή 5G, την υποδομή οπτικών ινών σε κτίρια και την εξίσου σημαντική ψηφιακή διασύνδεση των ελληνικών νησιών και μεταξύ τους και με το υπόλοιπο της χώρας. Τέλος στόχος είναι η ψηφιοποίηση των δημόσιων φορέων (Παιδεία, ασφαλιστικά ταμεία, Υγεία κ.α.) προκειμένου να διευκολύνουν την ζωή του πολίτη. Η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου θα πραγματοποιηθεί μέσω της ανάπτυξης ειδικού σχεδίου για την παροχή «πελατοκεντρικών» ψηφιακών υπηρεσιών από την πλευρά της δημόσιας διοίκησης.
- **3ος πυλώνας** είναι η απασχόληση, οι δεξιότητες και η κοινωνική συνοχή. Αφορά μεγάλες επενδύσεις στην κατάρτιση του εργατικού δυναμικού κυρίως σε ψηφιακές γνώσεις. Επίσης αφορά μεγάλες επενδύσεις στην υγεία και στην πρόνοια και την κοινωνική ενσωμάτωση ευάλωτων ομάδων. Οι μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν είναι η ριζική αναθεώρηση και ο εκσυγχρονισμός του συστήματος δεξιοτήτων του ενεργού πληθυσμού και ειδικότερα των νέων. Μεταρρυθμίσεις που αφορούν την ισότητα στην εργασία αναφορικά με το φύλο, τον μισθό, το περιβάλλον εργασίας και το ωράριο ένα αρχικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι το ψηφιακό σύστημα της «Εργάνης» το οποίο ενημερώνει ανά πάσα στιγμή τόσο τον εργαζόμενο όσο και τον εργοδότη για τις ώρες εργασίας του. Επίσης οι μεταρρυθμίσεις αφορούν την υγεία (αναβάθμιση των υπηρεσιών της πρωτοβάθμιας υγείας) και την παιδεία (ενίσχυση βρεφονηπιακών σταθμών και ψηφιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού και περιεχομένου)

- 4ος πυλώνας είναι οι ιδιωτικές επενδύσεις και μετασχηματισμός της οικονομίας. Αφορά επενδύσεις στον τουρισμό, στον πολιτισμό και στον γεωργικό – κτηνοτροφικό τομέα. Οι μεταρρυθμίσεις σε αυτούς του τομείς της οικονομίας συνδέονται άμεσα με την απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την υποστήριξη επενδύσεων πράσινης και ψηφιακής καινοτομίας.

Ένα επίσης σημαντικό χρηματοδοτικό εργαλείο που βοηθάει να ευδοκιμήσουν ΑΞΕ στην Ελλάδα είναι η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Α.Ε.. Η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Α.Ε. αποτελεί συνδετικό κρίκο στον οικονομικό κύκλο της χρηματοδότησης μεταξύ της μικρομεσαίας επιχείρησης και της τράπεζας, αναλαμβάνοντας εκείνο το μέρος του επιχειρηματικού κίνδυνου της μικρομεσαίας επιχείρησης που δεν αναλαμβάνει η τράπεζα. Ο συμπληρωματικός αυτός ρόλος την καθιερώνει ως θεσμό αναφοράς για την ανάπτυξη της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας.

Τέλος, αξίζει να γίνει αναφορά στην συνεισφορά του ΣΔΙΤ στην ανάπτυξη και ανανέωση παλιών και νέων υλικοτεχνικών υποδομών της χώρας. Οι Συμπράξεις Δημοσίου – Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) είναι συμβάσεις, κατά κανόνα μακροχρόνιες, οι οποίες συνάπτονται μεταξύ ενός δημόσιου και ενός ιδιωτικού φορέα, με σκοπό την εκτέλεση έργων ή/και την παροχή υπηρεσιών. Οι ρόλοι του Δημόσιου και του Ιδιωτικού τομέα είναι σαφώς ορισμένοι:

- Αξιοποιείται η τεχνογνωσία και η αποτελεσματικότητα του ιδιωτικού τομέα ενώ παράλληλα το δημόσιο διατηρεί ισχυρό εποπτικό ρόλο.
- Κατασκευάζονται ποιοτικά έργα και ταυτόχρονα παρέχονται υψηλού επιπέδου υπηρεσίες στους πολίτες/ χρήστες των έργων αυτών.
- Σημαντικό εργαλείο τόνωσης της οικονομικής ανάπτυξης μοχλεύοντας ιδιωτικούς πόρους σε αναπτυξιακά έργα με πολλαπλασιαστικό όφελος.
- Ο δημόσιος φορέας διατηρεί την ιδιοκτησία των παγίων και τον ισχυρό ρυθμιστικό και εποπτικό του ρόλο, δίνοντας την ευκαιρία να υλοποιούνται δημόσια έργα ακόμα και σε δυσχερείς οικονομικές συγκυρίες.

5 Η ΕΙΣΡΟΗ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΙΣΡΟΗΣ ΑΞΕΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Διαχρονικά η Ελλάδα προσπαθούσε να ακολουθήσει το παράδειγμα των άλλων χωρών στην προσέλκυση ΑΞΕ. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου πολλές ανεπτυγμένες χώρες προσπαθούσαν να ανασυνταχθούν οικονομικά επιχειρώντας να τις ανοίξουν κανάλια μεταφοράς πόρων και κεφαλαίων από το εξωτερικό προς το εσωτερικό τους. Σταδιακά άρχισε η ανάκαμψη των περισσότερων χωρών, καθώς παρατηρούνταν αυξημένη κινητικότητα κεφαλαίων, τόσο σε Ευρωπαϊκό έδαφος, όσο και διεθνώς. Η Ελλάδα έκανε προσπάθειες ,μελετώντας άλλες ανεπτυγμένες χώρες, να ορθοποδήσει οικονομικώς και να μπει σε τροχιά ανάπτυξης επενδύοντας οικονομικούς πόρους και σε πολιτικές, που θα προσέλκυαν μεγάλο όγκο εισροών ΑΞΕ στην χώρα.

5.1.1 Περίοδος 1950-1970

Η Ελλάδα την συγκεκριμένη χρονική περίοδο προσπαθεί να βρει λύσεις, ώστε να εκμεταλλευτεί την αστάθεια που έχει δημιουργηθεί πολιτικά και οικονομικά παγκοσμίως μετά τον καταστροφικό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Καταγράφηκε την δεκαετία του 1950 και κατά την διάρκεια των δεκαετιών του 1960 και του 1970 σημαντική αύξηση της ελκυστικότητας της σε κλάδους της βιομηχανίας. Το πέρασμα από μια πολιτική προστατευτισμού που ακολουθούσε η χώρα σε μια πολιτική πιο απελευθερωμένης διακίνησης του κεφαλαίου, έφεραν αυξημένες εισροές ΑΞΕ στην χώρα. Στατιστικά αυτό φαίνεται από το 1972 και ύστερα καθώς αυξάνεται ο δείκτης ΑΞΕ προς το ΑΕΠ ήτοι 0,33% με την μέγιστη τιμή να είναι το 1979 (1,13%). Σε απόλυτα πραγματικά μεγέθη θα μπορούσαμε να το απεικονίσουμε με τον δείκτη κατά κεφαλήν ΑΞΕ ο οποίος δείχνει να αυξάνεται από τα 6 δολάρια στα 64 δολάρια ανά επένδυση ΑΞΕ δηλαδή αυξάνεται η αξία των ξένων κεφαλαίων στην χώρα. Σταδιακά παρατηρείται μια αύξηση στο ΑΕΠ της χώρας, η οποία προέρχεται από την εισροή ΑΞΕ στην χώρα στον μεταποιητικό κλάδο. Αρκετές ξένες επιχειρήσεις επένδυσαν στην μεταποίηση και συγκεκριμένα σε ενδιάμεσα και κεφαλαιουχικά αγαθά. Σταδιακά ξεκίνησε η Ελλάδα να γίνεται πιο εξωστρεφής και να ενσωματώνεται με ταχείς ρυθμούς στη διεθνή αγορά.

5.1.2 Περίοδος 1971- 1990

Την χρονική περίοδο 1971-1990 η Ελλάδα συνεχίζει την προσπάθεια προς την ανάκαμψή της. Η εισροή των ΑΞΕ στην χώρα αυξήθηκε τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1970, αυξάνοντας την εισροή ΑΞΕ σε ποσοστό του ΑΕΠ στο 1% από το 0,30%, που ήταν τα προηγούμενα χρόνια. Αυτό οφείλεται στην σειρά μεταρρυθμίσεων που πραγματοποίησε η χώρα. Η απελευθέρωση της οικονομίας της σε συνδυασμό με την εξέλιξη ορισμένων σημαντικών βιομηχανικών κλάδων στην Ελλάδα, την βοηθήσαν να γίνει ξανά ανταγωνιστική. Μέχρι το 1976 οι πολυεθνικές επιχειρήσεις επένδυσαν σε βιομηχανικούς τομείς της χώρας, που δημιουργούσαν οικονομίες κλίμακας πιο εύκολα

και αποδοτικά σε σχέση με άλλους κλάδους. Οι πολυεθνικές λοιπόν αντιλαμβάνονταν τις προοπτικές μεγέθυνσης της ζήτησης των κλάδων που είχαν προοπτικές στην Ελλάδα όπως στα μεταφορικά μέσα, στις ηλεκτρικές μηχανές, στον κλάδο των χημικών, στη κλωστοϋφαντουργία κ.α.. Στον κλάδο της μεταποίησης ιδρύθηκαν 45 θυγατρικές σε σύνολο 151 νέων επιχειρήσεων μόνο στον μεταποιητικό κλάδο. Το χρονικό διάστημα 1976-1981 παρατηρείται μια κάμψη στην μέχρι τότε πορεία της χώρας και των εισροών ΑΞΕ. Οι ΑΞΕ στον κλάδο των χημικών αρχίζουν και μειώνονται και οι κεφαλαιουχικοί πόροι των ξένων επενδυτών κατευθύνονται σε τομείς καταναλωτικών προϊόντων. Η ραγδαία μεταβολή της τεχνολογίας μεταθέτει το ενδιαφέρον των επενδυτών σε τομείς με τροφίμων, ποτών και καπνού απορροφώντας το 14% του συνόλου των ΑΞΕ. Το 1980 τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ φτάνουν στην μέγιστη τιμή τους η οποία ήταν 1,2% του ΑΕΠ. Η αντίστοιχη αξία των κατά κεφαλήν εισροών ΑΞΕ του ΑΕΠ ήταν 672 εκ.. Η αύξηση και των δύο δεικτών μας αποσαφηνίζει την κατάσταση που επικρατούσε τότε στην χώρα μετά την πτώση της δικτατορίας και την διασύνδεση της Ελλάδας με τα πρότυπα της εξωστρεφούς ανάπτυξης της Ε.Ε. Την χρονική περίοδο τόσο οι δείκτες εισροών ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ και ΑΞΕ/κεφάλαιο αρχίζουν να μειώνονται δραματικά. Η αποβιομηχάνιση της χώρας οδήγησε τις επενδύσεις στους κλάδους της μεταποίησης να συρρικνωθούν σε μεγάλο βαθμό, μεταθέτοντας το ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, που μόλις είχαν ανοίξει τα σύνορα τους μετά την πτώση του Κουμμουνισμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών παρατηρείται μια πτωτική πορεία διαρκείας των ελληνικών κατά κεφαλήν εισροών ΑΞΕ που κυμαίνεται στα 450 εκ. δολάρια περίπου. Κατά την δεκαετία λοιπόν 1980-1990 οι ΑΞΕ ήταν ανύπαρκτες στην χώρα, με αποτέλεσμα να είναι χαμηλά η Ελλάδα στην κατάταξη του ΟΟΣΑ προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις (Κυρκιλής,2010).

5.1.3 Περίοδος 1990-2007

Οι χαμηλές πτήσεις των εισροών ΑΞΕ στην χώρα συνεχίστηκαν μέχρι το 1996 ,όπου ,όπως αναφέραμε σε προηγούμενες υποενότητες, υπήρξε πρωτοβουλία της τότε κυβέρνησης να ιδρύσει το ΕΛ.Κ.Ε δείχνοντας έτσι μια σοβαρή και οργανωμένη προσπάθεια της Ελλάδας να ανακάμψει από το επενδυτικό τέλμα που είχε περιέλθει. Ωστόσο παρά τις προσπάθειες η χώρα εξακολουθούσε να βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις και κάτω του μέσου όρου των χωρών το ΟΟΣΑ στην εισροή ΑΞΕ. Η Ελλάδα την δεκαετία του 1990-2000 έχει κατά κεφαλήν εισροές ΑΞΕ που κυμαίνονται στα 1,100 εκ. δολάρια σε σχέση με την Ισπανία που ο αντίστοιχος δείκτης κοντά στα 10.000 εκ. δολάρια.. Το 1999 μέχρι και το 2007 πριν την οικονομική κρίση η Ελλάδα μπαίνει σε μια περίοδο αύξησης των εισροών ΑΞΕ σε τομείς που αφορούν τις τηλεπικοινωνίες, το εμπόριο, το χρηματοπιστωτικό σύστημα κ.α. οι οποίες προκύπτουν για δύο αξιοσημείωτους λόγους: α) η ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη το 2002 η οποία συνοδεύτηκε με μία απελευθέρωση των κεφαλαιακών ροών, λόγω την σταθερής πλέον συναλλαγματικής ισοτιμίας που κατείχε το ευρώ και β) η διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα του 2004, όπου μεγάλα έργα υποδομών πραγματοποιήθηκαν όπως το αττικό μετρό, το τραμ και ο μεγάλος αυτοκινητόδρομος της Αττικής Οδού. Το 2004

συγκεκριμένα οι ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ πήραν την μέγιστη τιμή της δεκαετίας φτάνοντας το 0,9%. Η Ολυμπιάδα του 2004 αποτέλεσε το μείζων κίνητρο για τους κυνηγούς τοποθεσίας (location-hunters) να επενδύσουν στην Ελλάδα. Η φιλοξενία αυτού του μεγάλου αθλητικού γεγονότος, είχε θετική συμβολή στην οικονομία της χώρας δίνοντας ώθηση στις χρηματοοικονομικές ροές και στην οικονομική της ανάπτυξη.

5.1.4 Περίοδος 2007-2021

Τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης η Ελλάδα έχασε μεγάλο μέρος από τα ξένα κεφάλαια που είχαν επενδύσει μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες και παράλληλα μειώθηκαν και οι ξένες εισροές ΑΞΕ προς την χώρα, εξαιτίας της κακής οικονομικής κατάστασης. Οι ξένοι επενδυτές έψαχναν να βρουν ένα πιο πρόσφορο έδαφος σε χώρες με πιο σταθερό χρηματοοικονομικό και πολιτικό πλαίσιο και με πιστοληπτική ασφάλεια. Το 2008 οι κατά κεφαλήν εισροές ΑΞΕ στην χώρα ήταν 4,499 εκ. δολάρια και με το ξέσπασμα της κρίσης το 2009 και της ύφεσης που προήλθε οι κατά κεφαλήν εισροές μειώθηκαν σε σημαντικό βαθμό στα 2,436 εκ. δολάρια, αλλά το 2012 οι συνολικές εισροές ξένων κεφαλαίων ανήλθε σημαντικά 2,9 δις. δολάρια και οι καθαρές εισροές στα 2,3 δις. δολάρια. Σε σύγκριση με άλλες οικονομίες της Ε.Ε. η Ελλάδα ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα. Αυτό συνέβη για τον εξής λόγο. Το 2012 οι συνολικές εισροές ΑΞΕ αυξήθηκαν κατά 5,8% παρά την αρνητική δημοσιότητα που είχε λάβει η χώρα εκείνο το χρονικό διάστημα. Αυτό οφειλόταν κυρίως στο γεγονός ότι, οι ζημιές των ξένων πολυεθνικών που δραστηριοποιούνταν στην χώρα, συνυπολογίστηκαν στον λογαριασμό των επανεπενδυθέντων κερδών, μετατρέποντας τα σε αρνητικά. Ενώ λοιπόν οι παγκόσμιες εισροές ΑΞΕ υποχώρησαν κατά πολύ (18%), οι αντίστοιχες εισροές ΑΞΕ σημείωσαν σημαντική αύξηση της τάξης του 179%. Το 2012 η σχέση των ξένων επενδύσεων που σχετιζόταν με την ίδρυση και αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου με τα επενδυθέντα κεφάλαια για εξαγορές και συγχωνεύσεις είχε βελτιωθεί. Επίσης μια σειρά από μέτρα και μεταρρυθμίσεις, η ταυτόχρονη φυσική μείωση της αξίας των συντελεστών παραγωγής και φυσικά το μείζων συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας η γεωστρατηγική της θέση δεν κάμφθηκε από την οικονομική κρίση και συνέχισε να είναι εξίσου εκμεταλλεύσιμη σε σχέση με πριν, δημιουργώντας έτσι αξιόλογες επενδυτικές ευκαιρίες για την χώρα. Μέχρι και το 2019 οι εισροές ΑΞΕ στην χώρα βρίσκονται σε καλά επίπεδα, η χώρα σταδιακά αρχίζει να αποπληρώνει και τις τελευταίες δόσεις του δανείου της στο Δ.Ν.Τ. (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) και αρχίζει να αποδεσμεύεται από την ισχυρή εποπτεία του. Στις αρχές του 2020 ωστόσο ο δείκτης ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ φθίνει από το 2,4% του ΑΕΠ που ήταν το 2019 στο 1,7% και αυτό συνέβη διότι ξέσπασε η υγειονομική κρίση με τον Covid-19. Η Ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να λάβει μέτρα ώστε να μειωθεί η διασπορά του ιού τα οποία χαρακτηρίζονταν από μεγάλη αυστηρότητα (lockdowns) με κίνδυνο να χρεοκοπήσει ξανά η χώρα μέσα σε μια δεκαετία. Θα περίμενε κανείς πως η χώρα θα επέστρεφε σε χαμηλά ποσοστά εισροών ΑΞΕ, αλλά ευτυχώς αυτό δεν έγινε. Το 2021 η Ελλάδα λόγω αυτών των αυστηρών αλλά και συνάμα έγκαιρων μέτρων είχε δείκτη θετικότητας λίγο κάτω από τον μέσο όρο των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε.. Οι ξένοι

επενδυτές αντιλήφθηκαν το θετικό κλίμα στην χώρα και ο δείκτης κατακεφαλήν εισροών ΑΞΕ επανήλθε στα 5,732 εκ. δολάρια σε προ πανδημίας επίπεδα.

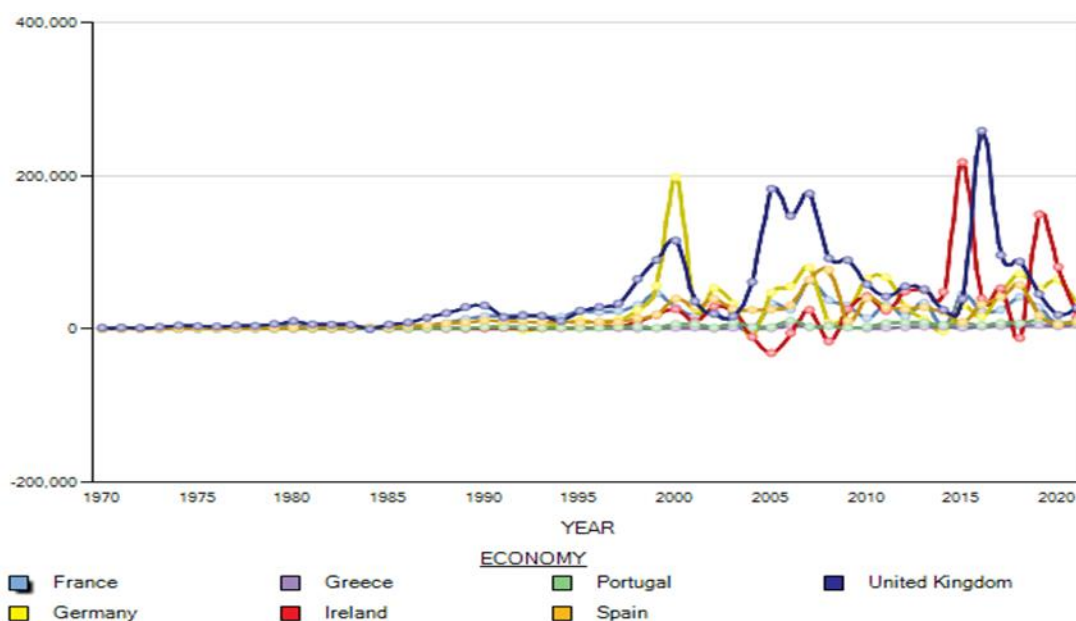
5.2 Η ΕΙΣΡΟΗ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΛΛΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ

Στην προηγούμενη ενότητα είδαμε αναλυτικά την διαχρονική εισροή ΑΞΕ στην Ελλάδα και έγινε αμέσως αντιληπτό ότι, η εισροή ξένων κεφαλαίων προς τη χώρα κινήθηκε σε χαμηλά ποσοστά. Προκειμένου όμως να προβούμε σε κάποια συμπεράσματα σωστά, θα πρέπει να συγκρίνουμε την οικονομία της Ελλάδας με άλλες παρόμοιες οικονομίες όπως της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας αλλά και με ανεπτυγμένες οικονομίες όπως της Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας. Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. επωφελήθηκαν από την δημιουργία της ενιαίας αγοράς και αυτό είχε άμεσο αντίκτυπο στην αύξηση των εισροών κεφαλαίων. Θα παραθέσουμε σε αυτό το σημείο ένα χρήσιμο διάγραμμα για να δείξουμε τις εισροές ΑΞΕ των τεσσάρων χωρών από το 1970 μέχρι το 2020. Την δεκαετία του 1970-1980 η Πορτογαλία κατείχε μεγάλο μερίδιο από τις συνολικές εισροές των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε. φτάνοντας στο 1,62% έναντι του 0,79% που ήταν την προηγούμενη δεκαετία. Αντίστοιχα στην Ισπανία τα ποσοστά εισροών ΑΞΕ ήταν 13,50% έναντι 0,79% την δεκαετία του 1970. Ύστερα από την δεκαετία του 1980 αρχίζει σταδιακά να παρουσιάζεται μείωση εισροών τόσο για την Πορτογαλία όσο και για την Ισπανία, ειδικότερα την περίοδο 2001-2004 το μερίδιο ΑΞΕ της Πορτογαλίας ήταν 1,19% και της Ισπανίας 9,23%. Την αντίθετη πορεία διέγραψαν η Ιρλανδία (0,85%) και η Ελλάδα (1,5%) καθώς, μειώθηκαν οι εισροές ΑΞΕ στα μέσα της δεκαετίας τους 1980. Η διαφορά έγινε την περίοδο 2001-2004 όπου η Ιρλανδία παρουσίασε εντυπωσιακή άνοδο φτάνοντας σε ποσοστό εισροής ξένων κεφαλαίων ίσο με 5,71% ενώ το ελληνικό μερίδιο συνέχισε να μειώνεται. Καταλήγοντας, είναι φανερό πως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία αρχίζουν σταδιακά να χάνουν εισροές ΑΞΕ από την δεκαετία του 1980 και ύστερα. Η Ισπανία έφτασε στο 9,36% το 2004 ενώ αντίστοιχα η Ελλάδα το 1995 παρουσίασε ποσοστά κάτω του 1% και η Πορτογαλία κοντά 2%. Παράλληλα η Ιρλανδία το 2003 δέχτηκε ξένα κεφάλαια ύψους 8,23%. Τελικά, η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά δεν ήταν σε θέση να ομαλοποιήσει και να κατανέμει εξίσου την εισροή ΑΞΕ σε όλα τα κράτη-μέλη. Από το χρονοδιάγραμμα που ακολουθήσαμε είναι φανερό πως, η Ισπανία και η Πορτογαλία ωφελήθηκαν έπειτα από την ένταξη τους στην ευρωπαϊκή κοινότητα, δηλαδή το χρονικό διάστημα 1984-1990. Οι επενδυτές αντιλήφθηκαν τις προοπτικές εξέλιξης εκείνων των χωρών, διοχετεύοντας πολλά κεφάλαια και πόρους σε αυτές τις δύο χώρες. Το 1990 στην Πορτογαλία οι καθαρές εισροές ΑΞΕ ήταν 2,1 δις. Δολάρια, στην Ισπανία 14 δις. δολάρια στην Ιρλανδία 62 εκατ. Δολάρια και στην Ελλάδα περίπου 1 δις. Η Ελλάδα παρουσιάζει ιστορικά αυξομειώσεις στις εισροές ξένων κεφαλαίων. Όπως είπαμε στην αρχή της δεκαετίας του 1980 μειώθηκαν οι

εισροές ΑΞΕ, όμως από το 1985 άρχισαν να αυξάνουν. Την διετία 1987-1989 οι κεφαλαιακές εισροές αυξήθηκαν κατά 16,6%, παρουσιάζοντας έντονες διακυμάνσεις λόγω της ανατίμησης της δραχμής (Λιαργκόβας, 2007). Το 2004 έγινε κάτι παρόμοιο μόνο που αυτή η αύξηση προερχόταν από τις μεταβολές του χρηματοοικονομικού τομέα. Ουσιαστικά οι επενδύσεις σε μετοχές και κυρίως σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου από μη κατοίκους της χώρας, εισέφεραν σε κεφάλαιο 21,6 δις. ευρώ στη χώρα αλλά και ΑΞΕ δεν έμειναν στάσιμες οι οποίες ανήλθαν στα 1,088 εκ. ευρώ την ίδια χρονιά. Δύο από τις σημαντικότερες άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα ήταν η εξαγορά της PANAFON ΑΕΕΤ από την VODAFONE και η εξαγορά του Κωτσόβολου από την εταιρία DIXONS. Το χρονικό διάστημα της οικονομική κρίσης και οι τέσσερις χώρες έχασαν επενδύσεις και ακόμη και σήμερα προσπαθούν να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος. Η Ιρλανδία ακολούθησε το ίδιο πλάνο δημοσιονομικής και οικονομικής διάσωσης όπως η Ελλάδα, έχοντας κάποιες μικρές διαφορές ως προς την πηγή απ' όπου προήλθε η κρίση. Η Ιρλανδία ήρθε αντιμέτωπη με μια δανειακή κρίση και συνάμα με την έλλειψη ελέγχου των τραπεζών, οδηγώντας την οικονομία της σε οικονομική δυσπραγία. Αντίστοιχα η Ελλάδα από την πλευρά της κλήθηκε να αντιμετωπίσει κυρίως δημοσιονομικά ζητήματα και ταυτόχρονα έναν προβληματικό τραπεζικό κλάδο. Η Ιρλανδία παρά την οικονομική κρίση το 2009 είχε κατά κεφαλήν εισροές ΑΞΕ 25,715 εκ. δολάρια με κάποιες μικρές αυξομειώσεις μέχρι το 2015 όπου οι κατά κεφαλήν εισροές ΑΞΕ έφτασαν τα 217,869 εκ. ευρώ. Η Ελλάδα το 2009 είχε χάσει την αξιοπιστία της και αυτό φαινόταν από την μείωση των εισροούμενων κεφαλαίων τα οποία ήταν μόλις 2,436 εκ. ευρώ και το 2015 έπεσαν στα 1,268 εκ. ευρώ. Σταδιακά λοιπόν η Ιρλανδία δείχνει να αναπτύσσεται και να βγαίνει πιο θετική από την οικονομική κρίση ενώ η Ελλάδα συνεχίζει στον φαύλο κύκλο της ανταγωνιστικότητας παρουσιάζοντας καθοδική τάση με προσπάθεια μικρής ανόδου την τελευταία διετία. Αντίστοιχα η Ισπανία είχε πιο χαμηλούς δείκτες κατά κεφαλήν ΑΞΕ την ίδια χρονική περίοδο. Το 2009 οι κατά κεφαλήν εισροές ΑΞΕ ήταν 10,407 εκ. ευρώ και το 2015 ήταν 8,559 εκ. ευρώ. Τέλος, η Πορτογαλία το 2009 είχε εσροούμενα κεφάλαια ίσα με 1,611 εκ. ευρώ και το 2015 7,630 εκ. ευρώ (Λιαργκόβας, 2007).

Αναφορικά τώρα με την Γερμανία όπως βλέπουμε και με την βοήθεια του διαγράμματος υπάρχουν αισθητές διαφορές με την Ελλάδα. Η Γερμανία άλλωστε είναι η πρώτη οικονομία της Ε.Ε., κατέχοντας ηγετικό ρόλο σε αυτήν και η τρίτη οικονομία στον κόσμο. Η Γερμανία επίσης χαρακτηρίζεται για τα μεγάλα ποσοστά ευημερίας ανά κάτοικο και για το υψηλό βιοτικό επίπεδο, κατέχοντας χαμηλές θέσεις σε έρευνες διαφθοράς και φοροδιαφυγής. Το 2007 και το 2008 ωστόσο η Γερμανία όπως και η Ελλάδα πέρασαν την οικονομική κρίση παρουσιάζοντας χαμηλά ποσοστά ΑΕΠ που όμως τουλάχιστον για την Γερμανία, λόγω της πολιτικής της σταθερότητας και της οικονομικής της αποτελεσματικότητας άντεξε τη στην κρίση και το 2014 άρχισε να ανακάμπτει. Παράλληλα με την αύξηση του ΑΕΠ της αυξήθηκαν και οι εισροές ΑΞΕ στη χώρα όπου το 2011 παρατηρείται η υψηλότερη τιμή σε ποσοστό του ΑΕΠ 67.514,00 εκ δολάρια. Σχετικά με την Γαλλία το 2012 το ΑΕΠ της Γαλλίας κατείχε την Πέμπτη θέση στο παγκόσμιο χάρτη. Η κρατική παρέμβαση στην οικονομία της χώρας διασφαλίζει την δικαιοσύνη, την ομαλή λειτουργία της οικονομίας και την ευημερία

των πολιτών. Η Γαλλία όπως και η Γερμανία έχει διαχρονικά μια ισχυρή οικονομία η οποία δυστυχώς πλήγηκε από την οικονομική κρίση να έχοντας χάσει μεγάλο ποσοστό ΑΞΕ μέσα στην οικονομική κρίση. Συγκεκριμένα το 2013 οι ΑΞΕ αγγίζαν σε αξία 34.280,00 εκ. δολάρια του ΑΕΠ. Ενώ αντίστοιχα τα ελληνικά ποσοστά εισροών ΑΞΕ επιδέχονταν περεταίρω μειώσεις. Το Ηνωμένο Βασίλειο Μια ακόμη μεγάλη, ισχυρή παγκόσμια δύναμη σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο είδε τις ΑΞΕ της να μειώνονται σταδιακά καθώς προχωρούσε στην οικονομική κρίση πέφτοντας από τα 182.928,00 εκ δολάρια το 2005 στα 89.709,00 εκ δολάρια το 2009 (οι ΑΞΕ μειώθηκαν κατά 94%), και μέσα σε μια πενταετία αυξήθηκαν παρά την οικονομική κρίση στα 258.699,00 εκ. δολάρια. Οι ΑΞΕ της αρχικά υψηλές, όπως φαίνονται στο διάγραμμα παρακάτω, επηρεάστηκαν όμως σημαντικά από την οικονομική κρίση. Τα επόμενα χρόνια αμφιταλαντεύτηκε η πορεία τους και το 2016 σημείωσαν εκρηκτική άνοδο.

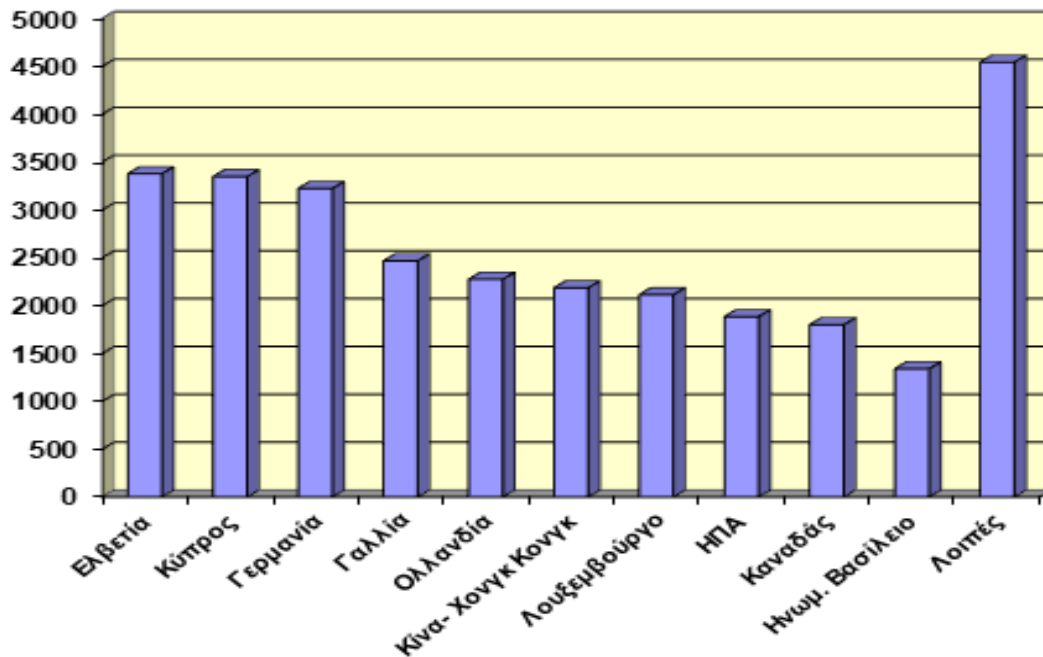

Διαγράμματα 1 Άμεσες ξένες επενδύσεις: Ετήσιες Εισερχόμενες ροές ΑΞΕ (δολάρια) σε ποσοστό του ΑΕΠ. Πηγή: UNCTAD

5.3 ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΑΞΕ

Κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας η Ελλάδα έχει δεχθεί ροές ξένων κεφαλαίων από πολλές χώρες τόσο εντός Ε.Ε. όσο και εκτός Ε.Ε.. Οι χώρες οι οποίες ξεχωρίζουν για την ενεργή τους επενδυτική δραστηριότητα είναι η Ελβετία, η Γερμανία, η Κύπρος, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Κίνα (Χονγκ-Κονγκ), ΗΠΑ, το Λουξεμβούργο, ο Καναδάς και το Ηνωμένο Βασίλειο. Παρατηρούμε πως η Κύπρος με καθαρές εισροές ΑΞΕ περίπου στα 3,500 εκ. ευρώ μαζί με την Ελβετία (περίπου 3,500 εκ. ευρώ) και την Γερμανία (περίπου 3,500 εκ. ευρώ) έχουν εισφέρει το μεγαλύτερο ποσό σε κεφάλαια σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες που αναφέραμε προηγουμένως. Από την πλευρά της η Γερμανία όντας η κινητήριος δύναμη της Ε.Ε. σε πολιτικό και χρηματοοικονομικό τομέα, κατήρτισε το διάστημα της οικονομικής κρίσης ένα σχέδιο μεταρρυθμίσεων και

ιδιωτικοποιήσεων για την διάσωση της Ελλάδας. Η κατά το ήμισυ εξαγορά του ΟΤΕ και η εξαγορά του διεθνούς αερολιμένα της χώρας είναι κάποιες από τις κύριες επενδύσεις της Γερμανίας στην Ελλάδα. Η Ελβετία ουσιαστικά αποτελεί το μεγαλύτερο αποθετήριο καταθέσεων σε όλη την Ευρώπη. Μέσω του τραπεζικού της συστήματος διακινούνται μεγάλα ποσά κεφαλαίων τα οποία επενδύονται σε διάφορες χώρες στην Ευρώπη και όχι μόνο. Η Κύπρος λόγω των πολιτισμικών και θρησκευτικών ομοιοτήτων με την Ελλάδα αποτέλεσε μεγάλο φορέα επενδυτικών κεφαλαίων προς την χώρα. Οι δύο μεγάλες οικονομικές δυνάμεις Κίνα και ΗΠΑ βρίσκονται στις πιο κάτω θέσεις σύμφωνα με το διάγραμμα. Η παρουσία των πολυεθνικών που προέρχονται από τις ΗΠΑ προς την Ελλάδα είναι χαμηλή αλλά αυτό αιτιολογείται εν μέρει από την παρουσία θυγατρικών οι οποίες δραστηριοποιούνται επενδυτικά στην χώρα και είναι Αμερικανικών συμφερόντων. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι, ακόμα και αυτές οι λίγες ΑΞΕ που υπάρχουν στην Ελλάδα, υποδηλώνουν την ύπαρξη σημαντικού επενδυτικού δυναμικού, που εν δυνάμει μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς τόσο για την ίδια την Ελλάδα όσο και για τις άλλες χώρες των Βαλκανίων. Η Κίνα έχει δείξει εμπράκτως το ενδιαφέρον της για τους κλάδους της ενέργειας, του τουρισμού, των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών και των Logistics. Η εξαγορά του 51% των μετοχών του ΟΛΠ το 2016 από την COSCO, αποτέλεσε μία από τις μεγαλύτερες και πιο αποτελεσματικές επενδύσεις για την χώρα. Μία ακόμα ισχυρή οικονομία που εισφέρει αρκετά κεφάλαια στην Ελλάδα ιστορικά, είναι το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο οι καθαρές εισροές ΑΞΕ σύμφωνα με μελέτες δείχνουν την αστάθεια του άμεσου κεφαλαίου από το Ηνωμένο Βασίλειο. Η Γαλλία μαζί με τις ΗΠΑ δίνουν κατά μέσο όρο εισροές ΑΞΕ άνω των 100 εκατ. ευρώ ανά έτος. Και οι δύο αυτές χώρες ξεοδεύουν κατά μέσο όρο περισσότερο από το 2% του ΑΕΠ τους σε δραστηριότητες E&A. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία συνεπάγεται ότι, οι ελληνικές εγχώριες επιχειρήσεις και η οικονομία στο σύνολο της έχουν την δυνατότητα να απορροφήσουν ένα μεγάλο ποσοστό τεχνολογικών πλεονεκτημάτων . Εξάλλου, αυτές οι δυο οικονομίες αποτελούν τους πυλώνες της παγκόσμιας καινοτομίας, όπως φαίνεται από το αριθμός διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που υποβάλλονται κάθε χρόνο. Οι ΗΠΑ ξεχωρίζουν με περισσότερες από 47.000 πατέντες και διπλώματα ευρεσιτεχνίας ενώ η Γαλλία μαζί με την Γερμανία ηγούνται στην Ευρωπαϊκή αγορά.

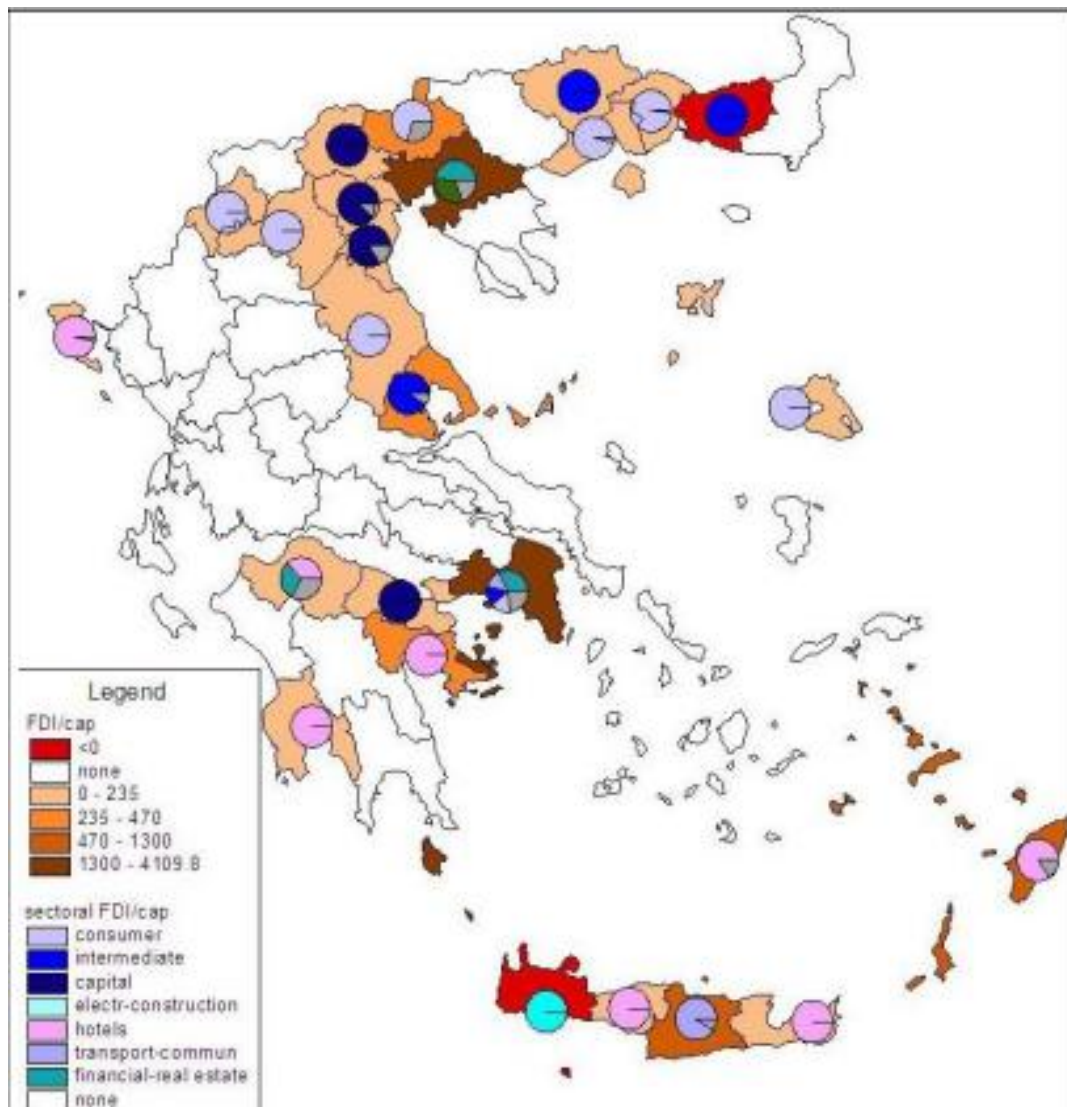

Διαγράμματα 2. Καθαρές εισροές ΑΞΕ ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων κατά την περίοδο 2011-2021 (σε εκατομμύρια ευρώ) Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

5.4 ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ

Ο κλάδος των υπηρεσιών κατέχει εξέχουσα θέση στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Στο παρακάτω διάγραμμα θα διαπιστώσουμε ότι ο κλάδος των υπηρεσιών, κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό σχετικά με τους υπόλοιπους κλάδους, που δραστηριοποιούνται τόσο εξωχώριες όσο και εγχώριες επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.4 το 2008 στην Ελλάδα οι εισροές ΑΞΕ πραγματοποιήθηκαν σε συγκεκριμένες περιοχές της επικράτειας. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση ΑΞΕ παρουσιάζεται στην πρωτεύουσα της Ελλάδας στην Αθήνα (87% των εισροών ΑΞΕ να πηγαινούν στον Νομό Αττικής) και στην περιφέρεια της. Επίσης μεγάλη συσσώρευση ΑΞΕ παρουσιάζεται στην Θεσσαλονίκη και σε άλλα μεγάλα αστικά κέντρα όπως στη Μαγνησία, στο Κιλκίς, στην Αργολίδα αλλά και σε νησιά όπως στην Κρήτη, στη Ρόδο και στην Κέρκυρα. Οι πολυεθνικές επιλέγουν να εγκαθίστανται συχνά σε προηγμένες περιοχές σε σύγκριση με λιγότερο προηγμένες, όπως είναι τα μεγάλα αστικά κέντρα. Οι παραπάνω γεωγραφικές περιοχές καθορίζονται κυρίως από το μέγεθος της αγοράς τους και φυσικά από την καταναλωτική τους ζήτηση. Οι πολυεθνικές εταιρίες εξαρτώνται από τη γεωγραφική θέση κάθε περιοχής και προτιμούν να βρίσκονται σε κεντρικές περιοχές ή σε περιοχές που έχουν σχετική εγγύτητα με μεγάλα αστικά κέντρα. Ως εκ τούτου, η πρόσβαση σε μητροπολιτικές περιοχές αποδεικνύεται σημαντική τοποθεσία καθοριστικό παράγοντα για τις ΑΞΕ. Επιπλέον, το ανθρώπινο κεφάλαιο φάνηκε με ισχυρό τρόπο να είναι σημαντικό καθοριστικό στοιχείο της θέσης των ΑΞΕ σε περιφερειακό επίπεδο και μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πολυεθνικές θεωρούν το υψηλό περιφερειακό μορφωτικό επίπεδο ως σημαντικό παράγοντα, που καθορίζει την τοποθεσία τους. Σε

μεγάλα αστικά κέντρα όπως είναι της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης παρατηρούνται τα μεγαλύτερα ποσοστά εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού σε τομείς όπου οι πολυεθνικές βρίσκουν γόνιμο έδαφος, προκειμένου να ιδρύσουν θυγατρικές. Εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα που στοχεύουν σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, παρατηρούνται στον κλάδο των ξενοδοχειακών μονάδων, των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών (14%) και στον χρηματοπιστωτικό τομέα (8%). Οι πολυεθνικές εταιρίες επωφελούνται από την τομεακή εξειδίκευση της κάθε περιοχής, επειδή μπορούν ενδεχομένως να δημιουργήσουν δεσμούς προς τα πίσω/προς τα εμπρός με τις υπάρχουσες εγχώριες επιχειρήσεις και να αυξήσουν την κερδοφορία τους μέσω οικονομιών κλίμακας. Αυτό έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, τόσο για την οικονομία υποδοχής, όσο και για την περιφέρεια όπου δραστηριοποιούνται τέτοιες εταιρίες. Γενικά όπως προείπαμε σε προηγούμενες υποενότητες η προσέλκυση ΑΞΕ στις ελληνικές περιφέρειες καθορίζεται από παράγοντες που σχετίζονται με το α) μέγεθος της αγοράς, β) τη γεωγραφική θέση, γ) την ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου ανά περιφέρεια και δ) από την εμφάνιση οικονομιών κλίμακας. Είναι σημαντικό εδώ να προταθούν κάποιες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα θέσουν σε τροχιά ισοβαρούς ανάπτυξης όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας. Αρχικά, με κάποιες καίριες κρατικές παρεμβάσεις θα μπορούσε να βελτιωθεί η περιφερειακή προσβασιμότητα στη χώρα και να εκμηδενιστούν οι αποστάσεις επενδύοντας σε υποδομές και στην ανάπτυξη κατάλληλων περιφερειακών μεταφορικών δικτύων. Επιπλέον, πολιτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου των λιγότερο ελκυστικών περιφερειών επιβάλλεται να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν γιατί εκτός από τη θετική επίδραση που ασκούν στην προσέλκυση ΑΞΕ, ενισχύουν επίσης την απορροφητική ικανότητα ξένων κεφαλαίων μακροχρόνια στην περιοχή. Επίσης ένα εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης είναι ικανό να κατανοήσει καλύτερα τις πρακτικές και τις τεχνολογίες που ακολουθούνται από τις ξένες εταιρίες. Κατά συνέπεια, επενδύοντας σε ανθρώπινο κεφάλαιο μπορεί ενδεχομένως να ενισχύσει την ελκυστικότητα των ΑΞΕ. Τέλος η ενθάρρυνση της περιφερειακής εξειδίκευσης, μέσω της δημιουργίας περιφερειακών clusters και άλλων συναφών δραστηριοτήτων μπορεί να αποδειχθεί αποφασιστική στρατηγική για τις ελληνικές περιφέρειες. Η αποτελεσματική διάχυση γνώσης και οι πρωτοβουλίες που προωθούν την ανάπτυξη δεσμών μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων, μπορεί να κάνει την εμφάνιση οικονομιών τοπικής προσαρμογής πιο βιώσιμη και ως εκ τούτου πιο ελκυστική για τους ξένους επενδυτές. Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω θα μπορούσε να είναι η παραγωγή και η εμφάνιση ενός καινοτόμου προϊόντος ή υπηρεσίας, το οποίο ή η οποία θα προκαλούσε το ενδιαφέρον περισσότερων ξένων επενδυτών.

*Χάρτης 1. Συνολικές και ανά κλάδο κατά κεφαλήν ΑΞΕ στην Ελλάδα (2008).
Πηγή: Petrakou (2013)*

6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έχοντας μελετήσει εμπειρικά τις άμεσες ξένες επενδύσεις καταλήξαμε σε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα για την πορεία των ξένων επενδύσεων στην χώρα. Σύμφωνα με την προηγηθείσα ανάλυση μας μπορούμε να πούμε ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας ως χώρας υποδοχής ΑΞΕ τα τελευταία χρόνια βελτιώθηκε αλλά όχι σε ικανοποιητικό βαθμό ούτως ώστε οι επενδύσεις να αποτελούν σημαντικό μηχανισμό υποστήριξης της ελληνικής οικονομίας. Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή των εισροών ξένων κεφαλαίων στη χώρα από τη δεκαετία του 1950 μέχρι σήμερα, πλην ορισμένων ιστορικών γεγονότων για τη χώρα, οι εισροές ΑΞΕ κινήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα. Το 1981 η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ αύξησε τις προσδοκίες για προσέλκυση ΑΞΕ στη χώρα, ωστόσο αυτές οι προσδοκίες δεν επιβεβαιώθηκαν. Το 2004 με την Ολυμπιάδα στην Αθήνα η Ελλάδα προσπάθησε να κρατήσει την θετική της εικόνα, που είχε αποκτήσει λόγω της επαυξημένης προβολής της από τα παγκόσμια μέσα μαζικής ενημέρωσης, αλλά και αυτή ήταν μια προσπάθεια που δεν μπόρεσε να καρποφορήσει μακροχρόνια. Επιπλέον την περίοδο 2010-2013 όπου οι καθαρές εισροές ΑΞΕ άρχισαν σταδιακά να αυξάνονται, δεν επέφεραν όμως τα αναμενόμενα αποτελέσματα, λόγω της πολιτικής αστάθειας που βίωσε η χώρα μέχρι και το 2015 και το αμφιλεγόμενο Gexit Ένα ακόμα συμπέρασμα που αξίζει να διατυπωθεί είναι, οι τομείς που έχουν καρποφορήσει οι περισσότερες ΑΞΕ. Όπως γίνεται αντιληπτό από την ανάλυση μας οι περισσότερες εισροές ΑΞΕ ευδοκούν στον κλάδο των υπηρεσιών. Οι κύριες επενδυτικές δραστηριότητες αφορούν τον κλάδο του τουρισμού, της ενέργειας και τον κλάδο της γεωργίας και κτηνοτροφίας. Στον τουριστικό κλάδο έχουν γίνει μεγάλες επενδύσεις σε παραθαλάσσιες περιοχές ειδικότερα σε ξενοδοχειακές μονάδες και σε συναφείς υποστηρικτικές δραστηριότητες. Άλλο ένα στοιχείο που χρήζει σχολιασμού είναι οι επενδύσεις στον κλάδο της ενέργειας. Η κατασκευή αγωγών οι οποίοι θα τροφοδοτούν με φυσικό αέριο την κεντρικό-ανατολική Ευρώπη αποτελεί ένα μείζων πλεονέκτημα της χώρας το οποίο θα την μετατρέψει σε σημείο αναφοράς της ευρύτερης περιοχής. Είδαμε πως προκειμένου να πετύχει η Ελλάδα να προσελκύσει άμεσες ξένες επενδύσεις γενικότερα αλλά και ειδικότερα στους κλάδους που αναφέραμε χρειάστηκε να μεταρρυθμίσει και να μεταβάλλει αρκετές φορές του αναπτυξιακούς της νόμους που είχε θεσπίσει ώστε να γίνουν πιο ευέλικτοι για τους ξένους επενδυτές. Επιπλέον η ίδρυση αρχικά του ΕΛ.ΚΕ, αργότερα η μετονομασία του σε Invest in Greece και τώρα πλέον του Enterprise Greece αποτέλεσε μια πρώτη προσπάθεια της χώρας να επικοινωνήσει καλύτερα και πιο οργανωμένα τα γεωγραφικά της πλεονεκτήματα και να αναδείξει τα χαρακτηριστικά εκείνα, που θα την έκαναν πόλο έλξης ξένων πολυεθνικών. Αξιοσημείωτη είναι και η προσπάθεια που κάνει η Ελλάδα, στο κομμάτι των υποδομών, με μεγάλα σιδηροδρομικά έργα να είναι εν αναμονή υλοποίησης, τα οποία δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν εάν δεν υπήρχε τα κατάλληλο εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Όλα αυτές όμως οι προσπάθειες και τα

κίνητρα που έχει δημιουργήσει η Ελλάδα όλα αυτά τα χρόνια θα περίμενε κανείς αύξηση των εισροών ΑΞΕ. Σύμφωνα με τις αναλύσεις που παραθέσαμε προηγουμένως μεταξύ της Ελλάδας και άλλων χωρών της Ε.Ε. (ανεπτυγμένων και μη ανεπτυγμένων) είδαμε πόσο αισθητή ήταν η διαφορά σε ποσοστά του ΑΕΠ στις εισροές ΑΞΕ. Επομένως γεννάται δικαιολογημένα το ερώτημα: «γιατί η Ελλάδα δεν εμφανίζει παρόμοια ποσοστά με χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία ακόμα και με χώρες με παρόμοιες δημοσιονομικές και οικονομικές δυνατότητες όπως η Ιρλανδία;

Βασικοί λόγοι που η Ελλάδα δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστική είναι κάποιες παθογένειες που αντιμετωπίζει διαχρονικά η Ελλάδα και σίγουρα επιζητούν λύσεις. Η εξωστρέφεια της χώρας θα πρέπει να μην αναλώνεται μόνο σε διμερείς και πολυμερείς συναντήσεις εταίρων αλλά θα πρέπει εμπράκτως μέσα από πολιτικές που θα διευκολύνουν την μετάβαση κεφαλαίων προς τη χώρα να δείξει την προθυμία της για νέες καινοτόμες επενδύσεις. Επίσης η περιπλοκότητα του φορολογικού συστήματος και οι διαρκείς αλλαγές του αποτελούν μείζον πρόβλημα για την χώρα. Εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η διαφθορά του πολιτικού συστήματος και φυσικά η μεγάλη γραφειοκρατία που δυσχεραίνει τις αποφάσεις των επενδυτών. Επίσης η αργή απονομή δικαιοσύνης σε συνδυασμό με το ασταθές νομικό πλαίσιο λειτουργούν αποτρεπτικά στις αποφάσεις των ξένων πολυεθνικών που επιθυμούν να επενδύσουν στη χώρα. Η συγκεκριμένη αντίληψη ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί ελκυστικό μέρος για ανάπτυξη ξένων επενδύσεων, η οποία δυστυχώς εδραιώνεται με τα χρόνια, δεν σημαίνει ότι η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα είναι μη αναστρέψιμη. Η πολιτική βούληση θα παίζει καθοριστικό ρόλο σε αυτό κάνοντας γενναίες μεταρρυθμίσεις που θα ωφελήσουν τη χώρα και θα την κάνουν πόλο έλξης ΑΞΕ. Η Κυβέρνηση θα πρέπει να μειώσει το δημόσιο χρέος της και να βελτιώσει τους οικονομικούς τις δείκτες. Δείκτες όπως ο πληθωρισμός και ο μακροχρόνιος ρυθμός ανάπτυξης πρέπει να έχουν θετικό πρόσημο. Επίσης θα πρέπει να συνεχίσουν να υφίσταται οι ιδιωτικοποιήσεις μέχρι το σημείο όπου δεν θα λειτουργούν εις βάρος των καταναλωτών όπως συμβαίνει με το καρτέλ στον κλάδο της ενέργειας. Οι ιδιωτικοποιήσεις προάγουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική αποτελεσματικότητα. Επίσης, η μείωση της γραφειοκρατίας και κυρίως των γραφειοκρατικών διαδικασιών που σχετίζονται με τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων από κατοίκους του εξωτερικού είναι απαραίτητη. Άλλο ένα μεγάλο πρόβλημα όπως αυτό της διαφθοράς πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω μηχανισμών που θα ελέγχουν επιτακτικά τόσο τον ιδιωτικό τομέα όσο και τον δημόσιο τομέα. Επιπλέον, η δημιουργία επαρκούς νομικού πλαισίου που θα ενθάρρυνε το ξένο κεφάλαιο θα μπορούσε να έχει θετική επίδραση στις εισροές ΑΞΕ. Ακόμα, θα πρέπει να δημιουργηθούν τα κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα, ώστε να επιτευχθεί η συνεκτικότητα μεταξύ σπουδών και εταιρικών αναγκών για την μέγιστη δυνατή επιστημονική εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι είναι απαραίτητο να επιτευχθεί μείωση της φορολόγησης των εταιρειών προκειμένου να προσελκύσει η χώρα περισσότερες εισροές ΑΞΕ. Μέχρι στιγμής έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες από την χώρα στον κλάδο των υπηρεσιών και κυρίως

στον τουρισμό με μεγάλες επενδύσεις ξένων πολυεθνικών σε ξενοδοχειακές μονάδες και σε υποστηρικτικές δραστηριότητες όπως στις ενοικιάσεις αυτοκινήτων. Κρίνεται απαραίτητο όμως να υπάρξουν πρωτοβουλίες από τους αρμόδιους φορείς ώστε η Ελλάδα να προσελκύσει «καθαρές» επενδύσεις τύπου Greenfield διότι έχει βαρυσήμαντη αξία μια εξ' ολοκλήρου καινούρια επένδυση από μια συγχώνευση/εξαγορά. Μια χώρα με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και ευημερίας και με χαμηλό επίπεδο γραφειοκρατικών εμποδίων είναι πιο εύκολο να προσελκύσει νέους μακρόπνοους επενδυτές που ψάχνουν ένα πιο βέβαιο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον. Όλα τα παραπάνω μέτρα προκειμένου να υλοποιηθούν θα πρέπει να υιοθετηθούν πολιτικές αποφάσεις, οι οποίες θα εμπεριέχουν πολιτικό κόστος, οι οποίες όμως θα αποφέρουν σπουδαία αποτελέσματα για την εικόνα και την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως χώρας υποδοχής ΑΞΕ. Η βελτίωση από την μία πλευρά όλων αυτών των παραγόντων που καθυστερούν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και από την άλλη τα γεωγραφικά πλεονεκτήματα της, μαζί με το άρτια εξειδικευμένο φθηνό εργατικό δυναμικό της χώρας, θα είναι σε θέση να δημιουργήσουν ισχυρά θεμέλια για την επενδυτική και κατά προέκταση μακροπρόθεσμη οικονομική μεγέθυνση της.

7 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

7.1 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Κυρκιλής Δ., (2010), Άμεσες Ξένες Επενδύσεις - Νέα Αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ
- [2] Παπαδάκης Μ. Βασίλης, (2016), «Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής εμπειρία», Τόμος Α', Εκδόσεις Μπένου
- [3] Λιαργκόβας Π., (2007), Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα, Εκδόσεις Παπαζήση
- [4] Ψυχάρης Ι., Κοκκίνου Α., (2004), "Foreign Direct Investment, regional incentives and regional attractiveness in Greece"
- [5] Μπιτζένης Α., (2003), «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς, Εντοπίζοντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Τόμος Α', Εκδόσεις Σταμούλη
- [6] Μπιτζένης Π. Αριστείδης, (2014), «Διεθνής Επιχειρηματικότητα και Επενδύσεις Σύγχρονο Ελληνικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον», Εκδόσεις Σταμούλη
- [7] Κοτταρίδη, Κ., (2014), «Θεωρίες Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, Μέρος Β'», Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
- [8] ΙΟΒΕ, ΣΦΕΕ, (2018), «Η Φαρμακευτική Αγορά στην Ελλάδα - Γεγονότα & Στοιχεία 2018»
- [9] Μήτσιοι Σ., (2022), «Αναπτυξιακός Νόμος «Ελλάδα Ισχυρή Ανάπτυξη» - Κυριότερες ρυθμίσεις και καινοτομίες»
- [10] Paul R. Krugman, Maurice Obstfeld, Marc J. Melitz, (2016), «Διεθνής Οικονομική θεωρία και πολιτική», Εκδόσεις Κριτική

7.2 ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] WTO, (1996), “Trade and foreign direct investment”
- [2] World Bank, “What is the difference between Foreign Direct Investment (FDI) net inflows and net outflows?”
- [3] Maitena Duce1 & Banco de España, (2003), “Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): a methodological note”
- [4] OECD, (2008) ‘OECD “Benchmark Definition of Foreign Direct Investment”
- [5] Dunning J. H. & Lundan S. M. (2008), *Multinational Enterprises and the Global Economy*, 2nd Edition, Edward Elgar Publishing Limited, Great Britain
- [6] Dunning, J. H. (1992), “The competitive advantage of countries and the activities of transnational corporations. *Transnational Corporations*”
- [7] Meyer, K. E., & Sinani, E. (2009), “When and where does foreign direct investment generate positive spillovers? A meta-analysis”. *Journal of International Business Studies*
- [8] UNCTAD, “World Investment Report 1999 Foreign Direct Investment and the Challenge of Development”, United Nations United Nations New York and Geneva, 1999
- [9] Elisabeth Asiedu, (2002), “On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa different?”
- [10] UNCTAD, (1998) “World Investment Report 1998 Trends and Determinants”
- [11] Dunning J.H., (1977), “Trade Location of Economic Activity and the Multinational Enterprise: A Search for an Eclectic Approach”
- [12] Coase, H. (1937), “ The nature of the firm”, *Economica*, IV
- [13] Sethi D. et al, (2003), “Trends in foreign direct investment flows: a theoretical and empirical analysis”, *Journal of International Business Studies*
- [14] Nabende, A et al, (2001), ”FDI, Regional Economic Integration and Endogenous Growth: Some Evidence from Southeast Asia”
- [15] FDI for Development, (2002), “Maximizing benefits, minimizing costs”
- [16] De Mello, L., (1997), “Foreign Direct Investment in Developing Countries and Growth”

- [17] Galan J. and Benito J., (2001), “Determinant Factors of Foreign Direct Investment: some empirical evidence”
- [18] Kelly Edmiston, Shannon Mudd, Neven Valev, (2003), “Tax Structures and FDI: The Deterrent Effects of Complexity and Uncertainty”
- [19] OECD, (2004), “Trends and recent development in foreign direct investment”
- [20] Marin, D., (2004), “A Nation of Poets and Thinkers – Less So with Eastern Enlargement? Austria and Germany”
- [21] Mauro, P., (1995), “Corruption and growth.”, *The Quarterly Journal of Economics*
- [22] Wei, S., (2000), “How taxing is corruption on international investors?”, *Review of Economics and Statistics*
- [23] Habib, M., & Zurawicki, L., (2002), “Corruption and foreign direct investment”, *Journal of International Business Studies*
- [24] Kolstad, I., & Villanger, E., (2004), CMI Report: “How does social development affect foreign direct investment and domestic investment?”, Bergen: Chr. Michelsen Institute
- [25] Caves, R.E., (1974), “Multinational Firms, Competition, and Productivity in Host-Country Markets”, *Economica*
- [26] Nadiri, M.I., (1991), “Innovations and Technological Spillovers”, New-York University, New-York
- [27] Wolff, G., (2006), “Foreign Direct Investment in the enlarged EU: do taxes matter and to what extent?”, Deutsche Bundesbank
- [28] WAIPA, (2019) “Overview of Investment Promotion: Report of the findings from the WAIPA Annual Survey of 2018”
- [29] Pajunen, K., (2008), “Institutions and Inflows of foreign direct investment: a fuzzy-set analysis”, Department of Management Studies, University of Tampere, Tampere, Finland
- [30] Christos N. Pitelis, (2008), “The Sustainable Competitive Advantage and Catching-up of Nations: FDI, Clusters and the Liability (Asset) of Smallness”, Judge Business School, University of Cambridge Cambridge, UK
- [31] Dressler, A., (2018a), “Investment Facilitation: A Practical Perspective. E15 Initiative.” Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum.

- [32] Campos, N. F., & Kinoshita, Y, (2003), “Why does FDI go where it goes? New evidence from the transition economies.” IMF Working Paper 03/228, International Monetary Fund, Washington, DC
- [33] Knack, S., & Keefer, P., (1995), “Institutions and economic performance: Cross-country tests using alternative institutional measures.” Economics and Politics
- [34] Li, Q., & Resnick, A, (2003), “Reversal of fortunes: Democratic institutions and foreign direct investment inflows to developing countries.” International Organization
- [35] Marialena Petrakou, (2013), “The Determinants of foreign direct investments in the Greek regions”, Credit Suisse, Luxembourg
- [36] Vassilis Monastiriotis and Jacob A. Jordaan, (2011), “Regional Distribution and Spatial Impact of FDI in Greece: evidence from firm-level data”, GreeSE Paper No 44, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe
- [37] Aristidis Bitzenis, Antonis Tsitouras and Vasileios A. Vlachos, (2007), “Motives For FDI in a small EMU Member State: The case of GREECE”, Journal of Economics and Business
- [38] Konstantinos Dellis, (2018), “Structural Determinants of FDI Inflows and the case of Greece”, Bank of Greece
- [39] Nicholas Baltas , Mike G. Tsionas & Konstantinos Baltas, (2018), “Foreign direct investment in OECD countries: a special focus in the case of Greece)”
- [40] Pantelis Pantelidis & Efthymios Nikolopoulos, (2007), “FDI Attractiveness in Greece”
- [41] Antonis Tsitouras, Panagiotis Mitrakos, Chrysanthi Tsimpida, Vasileios, Vlachos & Aristidis Bitzenis, (2019), “An Investigation into the Causal Links Among FDI Determinants: Empirical Evidence from Greece”, Journal of East-West Business

7.3 ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- [1] <https://www.ot.gr/>
- [2] <https://waipa.org/>
- [3] <https://www.idaireland.com/>
- [4] <https://www.investinspain.org/>
- [5] <https://www.portugalexporta.pt/>
- [6] <https://www.iapmei.pt/>
- [7] <https://www.gov.uk/>
- [8] <https://www.insider.gr/>
- [9] <https://www.enterprisegreece.gov.gr/>
- [10] <https://elevategreece.gov.gr/>
- [11] <https://www.statistics.gr/>
- [12] <https://www.espa.gr/>
- [13] <https://hdb.gr/>
- [14] <http://www.sdit.gov.gr/>
- [15] <https://www.amna.gr/mobile/articleen/583133/Pan-Liargkobas-Poso-elkustiki-einai-i-Ellada-gia-Xenes-Ameses-Ependuseisrn>
- [16] <https://lawyermagazine.gr/to-nomiko-plaisio-twn-ependisewn-sthn-elladama-argh-poreia-etwn-pros-thn-aplopoihs/>
- [17] https://www.ey.com/el_gr/attractiveness/21/ameses-xenes-ependuseis-odiaforopoiitikos-paragontas-gia-ton-metaximatismo-kai-tin-anaptuxi-tis-ellinikis-oikonomias
- [18] <https://www.ot.gr/2021/12/20/oikonomia/accnture-i-anazitisi-tis-psifiakis-oikonomias-apo-tis-polyethnikes/>
- [19] <https://www.espa.gr/>
- [20] <https://greece20.gov.gr/>
- [21] <https://unctadstat.unctad.org/>
- [22] <https://databank.worldbank.org/>
- [23] <https://www.bankofgreece.gr/>

